ئۇشبۇ كىتاب ئېلكىتاب تورى تەرىپىدىن تارقىتىلدى

ئەزىز ئوقۇرمەن، ئۇشبۇ كىتاب ئېلكىتاب تورى تەرىپىدىن
سكاننېرلىنىپ تارقىتىلدى.

ئېلكىتاب تورى ئادرېسى:
www.elkitap.org

ئېلكىتاب

ئېلكىتاب تورى ئادرېسى:
www.elkitab.org

ئۆي، هويلا ـ ئارام لايىھىلەشكە دائىر كىتابلار

مېۋىلىك باغلارنى لايىھىلەش ۋە مېۋىلىك باغ بەرپا قىلىش

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

TU261
4-1

ئۆي ، هويلا ـ ئارام لايىھەلەشكە دائىر كىتابلار

مېۋىلىك باغلارنى لايىھەلەش ۋە مېۋىلىك باغ بەرپا قىلىش

تۈزگۈچى : قادىر توختى

新疆大学图书馆
民文图书 755MWS00023068

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

شىنجاڭ داشۆې كىتابخانىسىنىڭ تامغىسى
新疆大学图书馆藏书

图书在版编目(CIP)数据

农村果园设计：维吾尔文/哈迪尔·托合提编著.
—乌鲁木齐：新疆人民出版社，2007.7
(庭院设计丛书)
ISBN 978—7—228—10994—4

Ⅰ.农… Ⅱ.哈… Ⅲ.果园—园林设计—维吾尔语
(中国少数民族语言) Ⅳ. TU261

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2007）第 099484 号

庭院设计丛书

农村果园设计（维吾尔文）

编　　著	哈迪尔·托合提
责任编辑	托合提·吐尔迪
责任校对	阿达来提·买合苏提
封面设计	米尔扎提·阿不都拉·塔吉
出版发行	新疆人民出版社
电　　话	(0991)2827472
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
邮政编码	830001
印　　刷	乌鲁木齐大金马印务有限责任公司
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	3.125
插　　页	4
版　　次	2007 年 7 月第 1 版
印　　次	2007 年 7 月第 1 次印刷
印　　数	1—5000 册
书　　号	ISBN 978—7—228—10994—4
定　　价	6.00 元

نەشرىياتتىن

«يېزىلار، يېزا ئىگىلىكى، دېھقانلار» خىزمىتى ۋە «سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇش» خىزمىتى پارتىيىمىزنىڭ يېڭى ئەسىردىكى مۇھىم خىزمەتلىرىنىڭ بىرى. ئاپتونوم رايونىمىزدا بۇ خىزمەتنىڭ ئوڭۇشلۇق يولغا قويۇلۇشىغا ماسلىشىپ، كەسپىي مائارىپنى زور كۈچ بىلەن قوللاش، ئىختىساسلىقلارنى يېتىشتۈرۈش، يېزىلاردىكى ئارتۇق ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ باشقا كەسىپلەرگە يۆتكىلىشىنى تېزلىتىش، شەھەرلەردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئۈزلۈكسىز تەربىيىلەش ۋە قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇشقا ھەمدەم بولۇش مەقسىتىدە بىر يىمەك - ئىچمەك، قول ھۈنەرۋەنچىلىك، مېۋە - كۆكتات ساقلاش ۋە قۇرۇتۇش، دۇكاندارچىلىق، مۇلازىمەتچىلىك، ئۆي ۋە ھويلا - ئاراملارنى لايىھىلەش، پاكىز ئېنېرگىيىلەردىن پايدىلىنىش، يېزىلاردىكى يەر ھۆددىگەرلىكى، ھەمكارلىشىپ داۋالىنىش، ئىشلەپچىقىرىش بىخەتەرلىكى، تۇرمۇش ساۋاتلىرى، قوش تىل ئۆگىنىش قاتارلىقلارغا ئائىت يۇرۇشلۇك كىتابلارنى تۈزدۈرۈپ ۋە بىر قىسىملىرىنى تەرجىمە قىلدۇرۇپ نەشر قىلدۇق.

بۇ كىتابلارنى تۈزۈشتە سوتسىيالىستىك ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلىش ۋە سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇش ئاساسىي مۇددىئا قىلىندى؛ يېزىلارنىڭ ۋە دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، تۇرمۇشىنى باياشات قىلىش نىشان قىلىندى؛ پەن - تېخنىكىنى «دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق كەسىپلىرىگە، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىغا، دېھقان - چارۋىچىلارغا يېقىنلاشتۇرۇش» نىشان قىلىندى.

بىز بۇ كىتابلارنى ھەم يېزىقى بار، ھەم رەسىمى بار قىلىپ تۈزۈپ، دېھقان ـ چارۋىچىلار چۈشىنەلەيدىغان، ئۆگىنەلەيدىغان، ئىشلىتەلەيدىغان قىلىپ چىقىرىشقا تىرىشتۇق، شۇنداقلا ئىلمىيلىكىگە، ئەمەلىي قوللىنىشچانلىقىغا كاپالەتلىك قىلدۇق. بىز بۇ كىتابلىرىمىزنىڭ دېھقان ـ چارۋىچىلارنى، بىر قىسىم ئىش كۈتۈپ تۇرغانلارنى، كەسپىي مائارىپ بويىچە تەربىيىلەنگۈچىلەرنى يېڭى تېخنىكا، يېڭى بىلىملەر بىلەن قوراللاندۇرالايدىغانلىقىغا، بۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ پەن ـ تېخنىكا ئارقىلىق بېيىشىغا ئەقلىي كۈچ ئاتا قىلالايدىغانلىقىغا ئىشىنىمىز.

بۇ يۈرۈشلۈك كىتابلارنى تۈزۈشكە مۇناسىۋەتلىك كەسپىي ساھەلەرنىڭ خادىملىرى تەكلىپ قىلىنغان بولسىمۇ، بىرىنچىدىن ۋاقتىنىڭ ئالدىراشلىقى، ئىككىنچىدىن بۇ ساھەدىكى كىتابلارنى تۈزدۈرۈشتىكى تەجرىبىمىزنىڭ كەملىكى تۈپەيلىدىن، يا ئۇنداق، يا مۇنداق يېتەرسىزلىك ۋە خاتالىقلار بولۇشى مۇمكىن. ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ ئەپۇ قىلىشىنى ۋە قىممەتلىك پىكىر ـ تەكلىپلەرنى بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

مۇندەرىجە

بىرىنچى، مېۋىلىك باغ ئورنىنى پىلانلاش ۋە تاللاش 1

ئىككىنچى، ئالمىلىق باغلارنى لايىھەلەش ۋە ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىش 4

ئۈچىنچى، نەشپۈتلۈك باغلارنى لايىھەلەش ۋە نەشپۈتلۈك باغ بەرپا قىلىش 19

تۆتىنچى، ئۆرۈكلۈك باغلارنى لايىھەلەش ۋە ئۆرۈكلۈك باغ بەرپا قىلىش 32

بەشىنچى، ياڭاقلىق باغلارنى لايىھەلەش ۋە ياڭاقلىق باغ بەرپا قىلىش 49

ئالتىنچى، شاپتۇللۇق باغلارنى لايىھەلەش ۋە شاپتۇللۇق باغ بەرپا قىلىش 59

يەتتىنچى، ئانارلىق باغلارنى لايىھەلەش ۋە ئانارلىق باغ بەرپا قىلىش 66

سەككىزىنچى، ئاپتونوم رايونىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ تەرەققىياتى 74

توققۇزىنچى، چەت ئەللەرنىڭ ۋە ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىك ئەھۋالى 76

[قوشۇمچە]

باغۋەنچىلىككە ئائىت بىر قىسىم ئاتالغۇلار 89

بىرىنچى، مېۋىلىك باغ ئورنىنى پىلانلاش ۋە تاللاش

1. مېۋىلىك باغ ئورنىنى تەكشۈرۈش

مېۋىلىك دەرەخلەر كۆپ يىللىق ئۆسۈملۈك بولۇپ، بىر - ئىككى يىللىق زىرائەتلەرگە ئوخشىمايدۇ. باغ بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن، مېۋىلىك دەرەخلەر باغ ئىچىدە خېلى ئۇزۇن يىللارغىچە ئۆز ھاياتىنى داۋاملاشتۇرىدۇ. شۇڭا، باغ بەرپا قىلىنغان ئورۇن مۇۋاپىق بولمىسا، بۇنىڭدىن كېلىپ چىققان ناچار تەسىر يىلدىن - يىلغا كۈچىيىپ مېۋىلىك باغنىڭ ئايىنىشىغا پايدىسىز بولۇپ قالىدۇ. باغ ئورنىنىڭ مۇۋاپىق بولۇش - بولماسلىقى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مېۋىلىشىنىڭ ئىلگىرى - كېيىنلىكى، مەھسۇلاتىنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە تەسىر كۆرسىتىپلا قالماستىن، يەلكى باغۋەنلەرنىڭ كىرىمى بىلەنمۇ بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك بولىد- دۇ. كۆچەتلەر تىكىلىپ بولغاندا ياكى مېۋىگە كىرگەندىن كېيىن باغ ئورنىنىڭ نامۇۋاپىق بولۇپ قالغانلىقى سېزىلسە، ئۇ ھالدا تولدۇرۇۋالغۇسىز زىيان كېلىپ چىقىدۇ. شۇڭلاشقا، باغ بەرپا قىلىشتىن ئىلگىرى باغ ئورنىنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈش، يەنى، باغ بەرپا قىلىنماقچى بولغان ئورۇننىڭ يەر شەكلى، تۇپراق سۈپىد- تى. يانتۇلۇقى، يەر ئاستى سۇ ئورنى، سۇغىرىش شارائىتى، دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى، تۇپراقنىڭ فىزىكىلىق - خىمىيىلىك خۇسۇسىيىتى، تېمپېراتۇرا، ھۆل - يېغىن مىقدارى، يورۇقلۇق، تەبىئىي ئاپەت ئەھۋالى (بوران، ئۈششۈك، مۆلدۈر، قۇرغاقچى- لىق. مۇزلچىلىك)، شۇ ئەتراپتا ئۆستۈرۈلۈۋاتقان مېۋىلىك دە-

رەخلەر ، ئەمگەك كۈچى ۋە تېخنىكا كۈچى ، قاتناش ـ ترانسپورت ، ئىجتىمائىي تەلەپ قاتارلىق ئامىللارنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ بىرىنچى قول ماتېرىيالغا ئىگە بولۇش لازىم . كۆلىمى چوڭ باغلارنى بەرپا قىلىشتا يەنە يۇقىرىقى تەكشۈرۈش ئاساسىدا تەكشۈرۈش دوكلاتى يېزىش ھەمدە باغنىڭ يەر شەكلى خەرىتىسى ياكى سخېمىسىنى سىزىپ چىقىش لازىم . بۇنداق قىلغاندا باغنى ئارخىپلاشتۇرۇپ تەكشۈرۈش ۋە يەنىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈپ پىلانلاشقا قولايلىق بولىدۇ .

باغ بەرپا قىلىشتا باغنىڭ كەلگۈسى ئىقتىسادىي ، ئىجتىمائىي ، ئېكولوگىيىلىك ئۈنۈمىنىڭ ياخشى بولۇش ـ بولماسلىقىنى ئالدىن ئويلىشىش ؛ ئىلمىي پىلانلاپ ، گۈزەل مۇھىت ، ئىلمىي تەرەققىيات ، ھاللىق جەمئىيەت بەرپا قىلىش ئاساسىنى يارىتىشقا ئالدىن ئەھمىيەت بېرىش كېرەك . شۇنداق قىلغاندىلا سىجىل تەرەققىيات ئەندىزىسىدە بەرپا قىلىنغان باغ بولالايدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن ، ئالدى بىلەن باغ بەرپا قىلماقچى بولغان يەرنى ئىنچىكە تاللاپ ، ئىلمىي پىلانلاش كېرەك .

2 . مېۋىلىك باغ ئورنىنى تاللاش

تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئىگىلىگەن تەپسىلىي ئەھۋاللارغا ئاساسەن ، باغ ئورنى ۋە مېۋىلىك دەرەخ تۈرلىرى تاللىنىدۇ . بۇنىڭدا مۇنداق ئىككى خىل ئۇسۇل قوللىنىلىدۇ : ئۇنىڭ بىرى ، ئاۋۋال يەرنى بېكىتىپ ئاندىن يەرنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن مۇۋاپىق كېلىدىغان مېۋىلىك دەرەخ تۈرى ياكى سورتى تاللىنىدۇ ؛ يەنە بىرى ، ئالدى بىلەن مېۋىلىك دەرەخ تۈرى ۋە سورتىنى بەلگىلەپ ، ئاندىن مېۋىلىك دەرەخ تۈرى ۋە سورتلىرىنىڭ ئۆسۈش ئادىتى ھەم ئېھتىياجلىق تەبىئىي شەرت ـ شارائىتقا ئاساسەن باغ ئورنى تاللىنىدۇ .

3 . كۆچەت تاللاش

كۆچەت ــ باغ بەرپا قىلىشنىڭ ئاساسى ، كۆچەت سۈپىتىنىڭ قانداق بولۇشى باغ بەرپا قىلىشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم ئامىل . كۆچەت سورتى ياخشى بولسا ، شۇنىڭدەك باغ بەرپا قىلىنىدىغان كۆچەت تۈرى ۋە ياخشى كۆچەت سورتى مۇۋاپىق باغ ئورنىغا تىكىلسە ، مېۋىلىك كۆچەتلەرنىڭ ئۆسۈشى ۋە مېۋىلىشى باشتىن ـ ئاخىر ياخشى ھالەتنى ساقلىيالايدۇ ، شۇنداقلا ئىقتىسادىي ئۈنۈمىمۇ يۇقىرى بولىدۇ .

ئىككىنچى، ئالمىلىق باغلارنى لايىھىلەش ۋە ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىش

1. ئالما دەرىخىنىڭ مۇھىت - شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) ھاۋا كىلىماتىغا بولغان تەلىپى

ئالما دەرىخىنىڭ ئەسلى ماكانى ياۋروپانىڭ ئوتتۇرا قىسمى، شەرقىي جەنۇبى ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا رايونى بولۇپ، ئۇ تۆت پەسىل ئېنىق، يەنى قىشتا سوغۇق، يازدا ئىسسىق بولىدىغان، ھاۋاسى قۇرغاق ۋە مۆتىدىل، كېچە - كۈندۈزلۈك تېمپېراتۇرا پەرقى چوڭ جايلاردا ياخشى ئۆسىدۇ. ئالما دەرىخى كۈندىلىك ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى 8~14℃ بولىدىغان، بولۇپمۇ 6 - ئايدىن 8 - ئايغىچە بولغان ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى 18~24℃، 12 - ئايدىن كېلەر يىلى 2 - ئايغىچە بولغان ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى نۆلدىن تۆۋەن 10~30℃ بولىدىغان، كۈن نۇرىنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى 1400 سائەتتىن ئاشىدىغان رايونلاردا ئۆستۈرۈشكە ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدۇ. نۆۋەتتە، ئالما ئۆستۈرۈشتە قىش پەسلىدىكى ئەڭ تۆۋەن ھاۋا تېمپېراتۇرىسى نۆلدىن تۆۋەن 32~33℃، تۇپراق تېمپېراتۇرىسى نۆلدىن تۆۋەن 9~12℃ بولىدىغان رايونلار شىمالىي ئاخىرقى چەك بولۇۋاتىدۇ. ئالما دەرىخى ئادەتتە نۆلدىن تۆۋەن 20℃ لۇق سوغۇققا بەرداشلىق بېرەلەيدۇ. بەزى سوغۇققا چىدامىلىق سورتلار ئۇنىڭدىن تۆۋەن سوغۇققىمۇ چىدامىلىق كېلىدۇ. ئالما دەرىخىنىڭ يىللىق ھۆل - يېغىن ئالىمى 500~1000 ml بولۇپ، گۈل بىخلىرىنىڭ ئېچىلىشى، چېچەكلەش، مېۋىسىنىڭ پىشىش مەزگىللىرىدە ھاۋا كىلىماتىنىڭ قۇرغاقراق بولۇشىنى خالايدۇ.

2) تۇپراققا بولغان تەلىپى

ئالما دەرىخى نېيترال ياكى كىسلاتا ـ ئىشقارلىق دەرىجىسى 5.5～6.7 بولغان تۇپراقلارنى خالايدۇ، ئۇنىڭدىن تۆۋەن بولسا ياخشى ئۆسەلمەيدۇ. كىسلاتا ـ ئىشقارلىق دەرىجىسى 7.8 بولغان تۇپراقلاردا تۆمۈر ماددىسى ئېغىر دەرىجىدە كەمچىل بولغاچقا، ئالما يوپۇرماقلىرى يېشىللىقىنى يوقىتىدۇ. ئالما دەرىخى شورغا چىدامسىز كېلىدۇ، شور تەركىبى 0.3% تىن تۆۋەن، ئورگانىك ماددا مىقدارى 1% تىن كۆپ تۇپراقلاردا نورمال ئۆسەلەيدۇ. شۇڭلاشقا، ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشتا تۇپراق قەۋىتى 60 cm دىن قېلىن، تەركىبىدە چىرىندى ماددىلار كۆپ، ئاجىز كىسلاتالىق ياكى نېيترال، ھاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى، سۇ، ئوغۇت ساقلاشچانلىقى ياخشى يەرلەرنى تاللاش لازىم.

3) يەر شەكلىگە بولغان تەلىپى

يەر شەكلى دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىگەنسېرى تېمپېراتۇرا شۇنچە تۆۋەن بولىدۇ. ئادەتتە يەر شەكلى ھەر 100 m ئېگىزلىگەندە تېمپېراتۇرا 0.4～0.6℃ تۆۋەنلەيدۇ، كېچە ـ كۈندۈزلۈك تېمپېراتۇرا پەرقىمۇ چوڭىيىدۇ، كۈن نۇرىمۇ كۈچلۈك بولىدۇ؛ بولۇپمۇ بوندا جايلاردا ئۇلترا بىنەپشە نۇر كۈچلۈك بولغاچقا، مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ غولى پاكارراق، مېۋە شېخى يىغىنچاق، مېۋىسىنىڭ قەنت مىقدارى كۆپ، كىستالىق ۋە ۋىتامىنلىق تەركىبلىرى مول بولىدۇ. ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشتا، تىكمەكچى بولغان ئالما سورتلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىگە ماس كېلىدىغان يەرلەر تاللانسا، شۇ جايلارنىڭ تەبىئىي ئەۋزەللىكىنى تولۇق نامايان قىلغىلى ۋە باغۋەنچىلىككە پايدىلىق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرغىلى بولىدۇ.

2. ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىش

1) باغ ئورنىنى تاللاش

ئاپتونوم رايونىمىز تاغلىق رايونلىرىنىڭ كۆڭگەي تاغ ئېتەكلىرىدىكى دېڭىز يۈزىدىن 850～1250 m ئېگىز بولغان يەرلىرى

ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشقا ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدۇ. چۈنكى، بۇنداق جايلارنىڭ تۇپراق قاتلىمى قېلىن بولۇپ، شامال ياخشى ئۆتۈشىدۇ. غول ئېغىزلىرىدىن ئۇرغان شامال سوغۇق ھاۋا ئېقىمىنى ھەيدەپ تۇرغاچقا، قىش مۆتىدىل، ياز سالقىن بولىدۇ، كۆچەتلەرنى ئۇششۇك ۋە كېسەللىكنىڭ زىيىنىدىن ساقلىغىلى بولىدۇ.

ياپونىيىنىڭ «قىزىل فۇشى» ئالمىسىغا ئوخشاش جاغدا سورتلارنى دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 900~1000 m بولغان يەرلەرگە ئورۇنلاشتۇرغان ياخشى. تاغلىق رايونلار ياكى تاغقا يېقىن جايلارغا چىلگە، ئارا پىشار سورتلارنى ئورۇنلاشتۇرسا، تۈزلەڭلىكلەرگە جاغدا سورتلارنى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ.

باغ ئورنى ئۈچۈن سۇغىرىش شارائىتى ياخشى، قاتناش ـ ترانسپورتى قۇلايلىق، بوران ئېغىزىدىن يىراق، مۆلدۈر ياغمايدىغان، تۇپرىقى مۇنبەت، تۇپراق قاتلىمى بىر مېتىردىن قېلىن، يەر ئاستى سۇ ئورنى 1.5~2 m دىن تۆۋەن، تۇپرىقى بوش، تەركىبىدە ئورگانىك ماددىلار مول، نېيترال يەرلەرنى تاللاش لازىم.

2) باغنى پىلانلاش

باغ پىلانى «يەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش، ماشىنىلاشقان مەشغۇلات ئېلىپ بېرىش» پرىنسىپىغا ئۇيغۇن بولۇشى كېرەك. ئومۇمىي كۆلەم، يەر شەكلى، يەرنىڭ جۇغراپىيىلىك ئورنى، تۇپرىقى، ھاۋا كىلىماتى قاتارلىق شارائىتلارغا ئاساسەن كىچىك رايونلارنى بەلگىلەپ، يوللىرىنى لايىھىلەپ، سۇ چىقىرىش ئېرىقلىرى، ئىھاتە ئورمىنى، شۇنداقلا ئۆي قۇرۇلۇشى قاتارلىق ئەسلىھەلەرنى ئەستايىدىل پىلانلاش لازىم. ئەمەلىي پىلانلاش تەرتىپلىرى تۆۋەندىكىچە:

(1) كۆچەت تىكىلىدىغان كىچىك رايوننى پىلانلاش: تۈزلەڭلىك رايونلاردا 30~50 مو يەر، كۆپ بولغاندا 100 مو يەر بىر كىچىك رايون قىلىنىدۇ. يەر شەكلى ۋە تۇپرىقى ئوخشاشمايدىغان كۆنگەي تاغ ئېتەكلىرى بولسا، 10~30 مو يەر بىر كىچىك رايون قىلىنىدۇ. كىچىك رايوننىڭ يەر شەكلى تۈزلەڭلىك بولسا، تىك

تۆتبۇلۇڭ شەكلىدە بولىدۇ، كۇنگەي تاغ ئېتەكلىرى بولسا، يەر شەكلىگە ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ؛ ئۇنىڭ ئۇزۇن تەرىپى تەكشىلىك سىزىقى بىلەن پاراللېل، كەڭلىكى يانتۇلۇق بىلەن تىك قىلىنىدۇ.

(2) مەشغۇلات يوللىرىنى لايىھىلەش: مەشغۇلات يوللىرى كۆپىنچە ئاساسىي يول، تارماق يول ۋە كىچىك يولدىن ئىبارەت ئۈچ خىل بولىدۇ. مەشغۇلات رايونى ئىھاتە ئورمان، سۇ چىقىرىش سىستېمىسى، توك لىنىيىسى، ماشىنىلاشقان مەشغۇلات ئورنى قاتارلىقلار ئۆزئارا بىرلەشكەن بولۇشى كېرەك. ئاساسىي يول باغنىڭ چېگراسىغا، ئاساسىي ئىھاتە ئورمىنىنىڭ يېنىغا ياكى سۇ چىقىرىش ئېرىقىنىڭ بويىغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ ياكى باغنى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتىدۇ. لېكىن، قانداقلا بولمىسۇن، بۇ يول باغ سىرتىدىكى تاشيول بىلەن تۇتاشتۇرۇلۇشى لازىم. تارماق يول ئاساسىي يول ۋە مەشغۇلات رايونىغا تۇتىشىدۇ، بۇ يول كىچىك رايوننىڭ چېگراسىغا جايلاشتۇرۇلۇپ، كەڭلىكى 4 m ئەتراپىدا قىلىنىدۇ. كىچىك رايوننىڭ ئىچىگە 2～3 m كەڭلىكتە كىچىك يول ئېلىنىپ تارماق يول بىلەن تۇتاشتۇرۇلىدۇ.

(3) ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىنى ئورۇنلاشتۇرۇش: ئىھاتە ئورمىنىنىڭ مېۋىلىك دەرەخلەرگە بولغان تەسىرىنى ئازايتىش ئۈچۈن، جەنۇب ۋە غەرب تەرەپتىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ئارىلىقىنى 3～4 m، شەرق ۋە شىمال تەرەپتىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ئارىلىقىنى 2～3 m قىلىش كېرەك. ئىھاتە ئورمان كۆچەتلىرى چوڭ بولغاندىن كېيىن يىلتىز سىستېمىسىنىڭ ئۆزىرىپ باغ ئىچىگە كىرىپ مېۋىلىك دەرەخلەر بىلەن سۇ، ئوزۇقلۇق تالىشىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئورمان بەلۋېغىدىن 2 m يىراقلىقتا ئوزۇنىسىغا چوڭقۇر ئېرىق ئېلىش لازىم.

ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، ئالمىلىق باغ لايىھىلەشتە ئالما كۆچەتلىرىنىڭ تىكىلىش كۆلىمى ئومۇمىي باغ كۆلىمىنىڭ 80～85% نى ئىگىلىسە، ئىھاتە ئورمىنى 5～10% نى ئىگىلىسە، يول 4% نى ئىگىلىسە، كۆچەتخانا، قۇرۇلۇش قاتارلىقلار

6% نى ئىگىلىسە مۇۋاپىق بولىدۇ .

3) يەرنى تۈزلەش ۋە ئوغۇتلاش

كۆچەتخانا يېرى تاللانغاندىن كېيىن ، كۈز پەسلى يەرنى 20～30 cm چوڭقۇرلۇقتا ئاغدۇرۇش بىلەن بىللە ھەر مو يەرگە بەش تونىا مەھەللىۋى ئوغۇت بېرىش ھەم ئوغۇتقا ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى دورىلارنى ئارىلاشتۇرۇش لازىم . بۇنداق قىلغاندا زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ كۆچەتلەرگە زىيان سېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ . يەرنى تەكشىلەپ بولغاندىن كېيىن ئۇزۇنلۇقى 10 m ، كەڭلىكى 4～5 m كاندۇك ياسالسا مۇۋاپىق بولىدۇ .

4) ئۇرۇقنى تېرىش : ئالما ئۇرۇقى ئادەتتە كۈز ۋە ئەتىيازدا تېرىلىدۇ . ئۇرۇقنى كۈزدە تېرىشقا مۇمكىن بولمىسا كېيىنكى يىلى ئەتىيازدا تېرىشقا توغرا كېلىدۇ . لېكىن ، تېرىلىدىغان ئۇرۇقنى چوقۇم بىخلاندۇرۇش كېرەك . ئالما ئۇرۇقى ئادەتتە 60 كۈن ئەتراپىدا بىخلىنىدۇ . شۇڭا ، ئۇرۇقنى تېرىش ۋاقتىنى توغرا مۆلچەرلەپ ، شۇنىڭغا ئۈلگۈرتۈپ بىخلاندۇرۇش لازىم . بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى مۇنداق : بىر ئۈلۈش ئۇرۇق 3～5 ئۈلۈش پاكىز ، نەم قۇمغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ . قۇمنىڭ نەملىك دەرىجىسى ئالىقانغا ئېلىپ سىققاندا سۇ تامچىمىغۇدەك ، ئالىقاننى ئاچقاندا كاللىكى بۇزۇلمىغۇدەك دەرىجىدە بولسا مۇۋاپىق بولىدۇ . ئۇرۇق بىلەن قۇمنى تەكشى ئارىلاشتۇرغاندىن كېيىن ياغاچ ساندۇقلارغا قاچىلاپ ، تېمپېراتۇرىسى 3～7 C لۇق ئۆيگە ياكى كۆكتات ئورىسىغا قويۇلىدۇ . 59～60 كۈندىن كېيىن يەرنىڭ توڭى ئېرىگەندە تېرىلسا بولىدۇ . ئەگەر ھاۋا كىلىماتى ياخشى بولسا ، ئالما ئۇرۇقنى يەر توڭلاشتىن ئىلگىرى كۈزدە تېرىۋەتكەن ياخشى .

ئالما ئۇرۇقنى تېرىش ئادەتتە تاق قۇرلۇق تېرىش ۋە جۈپ قۇرلۇق تېرىش دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ .

تاق قۇرلۇق تېرىشتا قۇر ئارىلىقى 60 cm قىلىنىپ ، 3～4 cm چوڭقۇرلۇقتا چۆنەك ئېچىلىپ تېرىلىدۇ . ئۇرۇق تېرىلگەندىن كېيىن ئۈستى تولۇق چىرىتىلگەن ئوغۇت بىلەن تەكشى يېپىلىدۇ . چىرىگەن ئورگانىك ئوغۇت نەملىك ۋە ئىسسىقلىقنى

ساقلىيالايدۇ، كۆچەتلەرنىڭ ئۆسۈشىدىكى ئوزۇقلۇق ئېھتىياجىنى قامدايدۇ. تېرىلغان ئۇرۇقنىڭ ئۈستى توپا بىلەن كۆمۈلسە، تۇپراق يۈزى قېتىۋېلىپ ئۇرۇقنىڭ ئۈنۈشىگە توسقۇنلۇق قىلىدۇ. كۆچەتخانا نەملىكى ئۇرۇقنىڭ ئۈنۈپ چىقىشىدىكى ئېھتىياجىنى يېتەرلىك قاندۇرۇشى شەرت. شۇڭا، كۆچەتخانا يەرلىرى كۆزدە قاندۇرۇپ ئوسا قىلىنىدۇ.

ئەگەر ئەتىيازدا يەر قۇرۇپ تۇپراق ئاقىرىپ كەتسە، ئۇرۇقنىڭ ئۈنۈشىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ. ناۋادا ئۇرۇق تېرىلغاندىن كېيىن مۇشۇنداق ئەھۋال يۈز بەرسە، دەرھال ئۈستىدىن پۈركۈپ سۇغىرىش لازىم. شۇڭلاشقا، كۆچەتخانا يەرلىرىنىڭ سۇغىرىشقا قولايلىق، سۇ مەنبەسىگە يېقىن ئورۇنلاردىن بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ.

ئۇرۇقنى جۈپ قۇرلۇق تېرىشتا ئۇرۇق كۆپرەك سەرپ بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، قارىماققا كۆپرەك كۆچەت ئېلىشقا بولىدىغاندەك قىلسىمۇ، ئەمەلىيەتتە تاق قۇرلاپ تېرىغاندىكىدەك ئۈنۈمگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ؛ كۆچەت يېتىشتۈرۈش مەزگىلىدە ئۈنگەن كۆچەتلەرنىڭ بەزىلىرى بالدۇر، بەزىلىرى كېيىنرەك يېتىلگەچكە، بالدۇر يېتىلگەن كۆچەتلەر ئاجىزلىرىنىڭ ئۆسۈشىنى چەكلەپ قويىدۇ؛ ئاجىز كۆچەتلەر يورۇقلۇق تالىشىپ قىيغىر - سىڭغىر ئۆسۈپ قالىدۇ؛ ئۈنگەن كۆچەتلەرنى ئوغۇتلاش، تۇۋىنى يۇمشىتىش، دورا پۈركۈش قاتارلىق پەرۋىشلىرىنى ئىشلەش قولايسىز بولىدۇ. بۇنداق جۈپ قۇرلۇق يېتىشتۈرۈلگەن كۆچەتلەرنىڭ كۆچلۈك ئۆسكەنلىرى تاللىنىپ يۆتكەپ كېتىلىدۇ. ئاجىزلىرى كۆچەتخانىدا يەنىلا تۇرۇۋەرگەچكە، يەردىن تولۇق پايدىلىنىشقا تەسىر يېتىدۇ.

3. ئالما كۆچىتى يېتىشتۈرۈش

1) كۆچەتخانا يېرىنى تاللاش

كۆچەتخانا يېرى ئۈچۈن تۇپرىقى مۇنبەت، تۈز، تەكشى، يورۇقلۇق تولۇق چۈشىدىغان يەرلەرنى تاللاش كېرەك. سۇ پەتلىك

ئالما كۆچەتلىرىنى يېتىشتۈرۈش ۋە توشۇشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن ، كۆچەتخانا يېرىنى تاللاشتا تۆۋەندىكىلەرگە ئاساسلىنىش لازىم :

(1) قاتنىشى قولايلىق ، يەنى تاشيولغا يېقىن ياكى يېزا - كەنتلەرنىڭ ئاساسلىق يوللىرىغا يېقىن يەرلەرنى تاللاش لازىم .

(2) يەر شەكلى ئېگىز ، قۇرغاق ، تەكشى ، مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشقا قولايلىق ، تۇپراقنىڭ ئېقىپ كېتىشىدىن ياكى سۇ يىغىلىپ قېلىشتىن ساقلانغىلى ، ئۆسۈش زېمىننى ئازايتقىلى بولىدىغان ، كۈن نۇرى تەكشى چۈشىدىغان ، كۆچەتلەر تەكشى ئۆسەلەيدىغان يەرنى تاللاش لازىم .

(3) تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، يۇمشاق ، سۇ ، هاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى ياخشى ، مۇنبەت ، قۇمساڭ ئەت تۇپراقلىق يەرنى تاللاش لازىم .

(4) كۆچەتلەرنىڭ ساغلام ئۆسۈشىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ، سۇ مەنبەسى يېتەرلىك ، سۇغىرىشقا ۋە توختام سۇلارنى چىقىرىۋېتىشكە قولايلىق يەرنى تاللاش لازىم .

2) ئالما كۆچەتلىرىنى تىكىش

(1) يەر تەكشىلىنىپ ئورەك كولىنىدۇ . تاغلىق رايونلاردىكى كۆنگەي يانتۇ يەرلەردە باغ بەرپا قىلىشتا ، ئوخشاش ئېگىزلىك سىزىقىنى بويلاپ گورىزونتال تەكشىلىك بويىچە پەلەمپەي ئېتىز ياساش ياكى خەندەك كولاش ئۇسۇلى قوللىنىلىدۇ . خەندەك تېگىنىڭ كەڭلىكى 1.5～2 m قىلىنىدۇ ؛ قۇر ، تۈپ ئارىلىقىغا ئاساسەن ، رەتلىك قىلىپ 0.8 m³ لىق ئورەك كولىنىدۇ . ئالما زىچ ئۆستۈرۈلىدىغان باغلاردا ئورەكنىڭ كەڭلىكىنى 1 m ، چوڭقۇرلۇقىنى 0.8 m قىلسا بولىدۇ . ئالما كۆچەتلىرىنىڭ تىكىلىش زىچلىقى ئۆستۈرۈش شەكلى ۋە ئالما سورتلىرىغا ئاساسەن ئوخشاش بولمايدۇ . مەسىلەن ، ئالما دەرىخى ياتما شەكىلدە ئۆستۈرۈلمەكچى بولسا ، قۇر ئارىلىقى 5 m ، تۈپ ئارىلىقى 6 m قىلىنىدۇ . بۇنىڭدا هەرمو يەرگە 22 تۈپ كۆچەت تىكىلىدۇ ؛ تىك ئۆستۈرۈلسە ، ئۇ

الدا قۇر ئارىلىقى 5 m ، تۈپ ئارىلىقى 4 m قىلىنىپ ، ھەرمو
رگە 33 تۈپ كۆچەت تىكىلىدۇ . ياتما شەكىلدە پاكارلاشتۇرۇپ
ۋستۇرۇلسە ، قۇر ئارىلىقى 3 m ، تۈپ ئارىلىقى 2~3 m
لىنىپ ، ھەرمو يەرگە 74~111 تۈپ كۆچەت تىكىلىدۇ ؛ تىك
كارلاشتۇرۇپ ئۆستۇرۇلسە ، قۇر ئارىلىقى 3 m ، تۈپ ئارىلىقى
2 قىلىنىپ ، ھەرمو يەرگە 111 قۇر كۆچەت تىكىلىدۇ . ئورەكنى
ولىغاندا چىققان ئۇستۈنكى قەۋەت تۇپىسى بىلەن ئاستىنقى قەۋەت
ۋپىسىنى ئۆزئارا ئارىلاشتۇرۇۋېتىشكە بولمايدۇ . چۈنكى ، كۆچەت-
ى قويۇۋېلىپ ئورەكنى قايتا تىندۇرۇشتا ، ئالدى بىلەن ئۈستى
ەۋەت تۇپىسى ئوغۇت بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئورەكنىڭ ئاستىغا ،
ت تۇپراق ئوغۇت بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئۈستىگە تىندۇرۇلىدۇ .
ەربىر ئورەككە ئورگانىك ئوغۇتتىن 30~50 kg بېرىلسە ، ئورەك-
ىڭ قايتا تىندۇرۇلۇش چوڭقۇرلۇقى يەر يۈزىگە 30~40 cm
الدۇرۇلسا مۇۋاپىق بولىدۇ .
(2) چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش : ئالما ، نەشپۈت ،
الۇچا ، ئۆرۈك ، ياڭاق ، ئەنجۈر ، دولانا قاتارلىق كۆپلىگەن مېۋد-
لىك دەرەخلەردە چېچەكلىسىمۇ مېۋىلىمەسلىك ياكى ناھايىتى ئاز
ېۋىلەش ھادىسىلىرى كۆرۈلىدۇ . شۇڭلاشقا ، ئالمىلىق باغلاردا
اڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەشكە توغرا كېلىدۇ . ئادەتتە چاڭ-
لاشتۇرغۇچى دەرەخ سورتى ئاساسىي سورت بىلەن بىرلا ۋاقىتتا
ېچەكلەيدىغان ،بىخ ھاسىل قىلىش نىسبىتى يۇقىرى ، گۈل چېڭى
اسىل قىلالايدىغان ، ئاساسىي سورت بىلەن بىرلا ۋاقىتتا مېۋىلەش
ەرگىلىگە كىرەلەيدىغان بولۇشى ھەمدە ئۆسۈپ يېتىلىش مەزگى-
لىنىڭ ئۇزۇن ـ قىسقىلىقى ئۆزئارا يېقىن بولۇشى ، ھەر يىلى
ېچەكلەيدىغان بولۇشى ، ئاساسىي سورت بىلەن چاڭلاشقاندىن كې-
ين مېۋىلىمەيدىغان ئەھۋال كۆرۈلمەسلىكى ، ئىقتىسادىي قىممد-
ى يۇقىرى مېۋە ھاسىل قىلالىشى ، ئەڭ ياخشى ئاساسىي سورت
ىلەن ئۆزئارا چاڭلىشىشى ھەمدە مېۋىسىنىڭ پىشىش مەزگىلى
وختاش بولۇشى كېرەك . شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئالمد-

لىق باغ بەرپا قىلىشتا تۆۋەندىكى ئاساسىي سورت ۋە چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلاردىن پايدىلىنىلسا بولىدۇ. مەسىلەن، «يېڭى يۇلتۇز» سورتىغا «ئالتۇنتاج»نى؛ «ئالتۇنتاج»غا «يېڭى يۇلتۇز»نى؛ «چاڭخۇ ـ 2»گە «ئالتۇنتاج»، «يېڭى يۇلتۇز»لارنى؛ «بېيخەيداۋ ـ 9»غا «ئالتۇنتاج»، «يېڭى يۇلتۇز»لارنى؛ «چياۋناجىن»غا «ئالتۇنتاج»، «يېڭى يۇلتۇز»لارنى؛ «يېڭى مارشال»غا «كۈزلۈك ئالما»، «تاج»لارنى؛ «يېڭى تاج»غا «كۈزلۈك ئالما»، «تاج»لارنى چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورت قىلسا بولىدۇ. ئاساسىي سورت بىلەن چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورتنىڭ نىسبىتى 4~5:1 بولسا، يەنى 4~5 تۈپ ئاساسىي سورت ئۈچۈن بىر تۈپ چاڭلاشتۇرغۇچى سورت تىكىلسە بولىدۇ. پەرۋىشكە قولايلىق بولۇش ئۈچۈن، بىر باغدا ئادەتتە ئىككى ـ ئۈچ خىل سورت ئۆستۈرۈش كېرەك.

(3) ئالما كۆچەتلىرىنى تاللاش: ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشتا تىكىلىدىغان كۆچەتلەر دۆلەتلىك ئۆلچەمنىڭ 1 ـ دەرىجىسىگە يېتىشى كېرەك، يەنى كۆچەتنىڭ ئېگىزلىكى 1.2~1.5 m، غول دىئامېتىرى 1.2 cm دىن توم، يىلتىزلىرى تەرەققىي قىلغان، يان يىلتىزلىرى بەش تالدىن كۆپ، 20 cm دىن ئۇزۇن بولۇشى كېرەك. شەكىلگە كەلتۈرۈشتە، تەكشىلىكتىكى تولغان بىخى سەككىزدىن كۆپ بولۇشى، كۆچەت يېڭى، سۈيى قاچمىغان، يۇقۇملۇق كېسەللىك، زىيانداش هاشاراتلارنىڭ زىيىنىغا ئۇچرىمىغان بولۇشى كېرەك. كۆچەتلەرنى يىراقتىن يۆتكەپ كېلىشكە توغرا كەلگەندە، يۇقىرىقى ئۆلچەملەرگە ئەمەل قىلغاندىن باشقا يەنە مۇۋاپىق تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، كۆچەتلەرنىڭ قۇرۇپ قېلىش، زەخىملىنىش ئەھۋاللىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش؛ شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا تىكىشتىن ئىلگىرى كۆچەت يىلتىزىنى بىر ـ ئىككى كۈن سۇغا چىلاپ ئاندىن دورا بىلەن دېزىنفېكسىيە قىلىپ، يېڭى قىغدىن ئىككى گۈرجەك، ئەت توپىدىن ئۈچ گۈرجەك ۋە بىر چېلەك سۇ بىلەن تەكشى ئارىلاشتۇرۇپ سۈيۇق پاتقاق ياساپ، كۆچەت يىلتىزىنى

ۇنىڭغا چىلىۋېتىپ تىكىش لازىم . BT يىلتىز ئۆستۈرۈش دورى-
سى قاتارلىق دورىلارنىڭ رولىدىن پايدىلانسىمۇ بولىدۇ .

4 . ئالما دەرىخىنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

ئالما دەرىخى كۆپ يىل ئۆسىدىغان ، كۆپ شاخلايدىغان ، كۆپ
ىزالىق ئۆسۈملۈك بولۇپ ، ئۆسۈپ يېتىلىشىنىڭ ھەرقايسى مەز-
ىللىرىدە ھوسۇللۇق يىل پەرقى چوڭ بولۇش، ھوسۇلسىز يىلى
ۆپ كۆرۈلۈش ، چېچەك ـ غورىلىرى تۆكۈلۈپ كېتىش ، ئاستى
سىمى تاقىر بولۇپ قېلىش قاتارلىق ئۆسۈشى بىلەن مېۋىلىشى
اسلىشالماسلىق ھادىسىلىرى كۆرۈلىدۇ . بۇنداق ھادىسىلەرنىڭ
ۆرۈلۈشىنى ئالما دەرىخىنى چاتاش ئارقىلىق تۈگەتكىلى بولىدۇ .
لما دەرىخىنى چاتقاندا بالدۇر مېۋىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ ،
ېۋىلەش ئۆمرىنى ئۇزارتقىلى ، مەھسۇلاتىنى ئاشۇرغىلى ، شامال ،
ورۇقلۇق ئۆتۈشۈش شارائىتىنى ياخشىلاپ ، كېسەللىك ـ زىيان-
اش ھاشاراتلارنى ئازايتقىلى ، دەرەخلەرنىڭ ئاپەتكە چىداملىقلىقى-
ى كۈچەيتكىلى ، مېۋە سۈپىتىنى ياخشىلىغىلى بولىدۇ .
ئالما دەرىخىنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاشتا ، باراقسىنى كې-
ېكلىتىلگەن شالاڭ قەۋەتلىك دەرەخ شەكلى ۋە شالاڭ قەۋەتلىك
ەرەخ شەكىللىرى قوللىنىلىدۇ . نۆۋەتتە ئاپتونوم رايونىمىز ئال-
ىلىق باغلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە مۇشۇ ئىككى خىل دەرەخ شەكلى
وللىنىلماقتا .

1) ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

(1) دەرەخ غولىنى مۇقىملاشتۇرۇش : كۆچەتلەر تىكىلگەن-
ىن كېيىن شۇ يىلى ئەتيازدا غول ئېگىزلىكى 70 ～ 80 cm
ىدۇرۇلۇپ كېسىۋېتىلىدۇ ، ئەمما كېسىك ئېغىزىنىڭ تۆۋەن تە-
ېپىدىكى 20 cm دائىرىدە تولغان بىخى بولۇشى كېرەك (بۇ دائىرە
ەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغى دېيىلىدۇ) . بۇ بىخلاردىن ئۆسۈپ
ىقان شاخلاردىن بىرىنچى قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخلار تاللىنىدۇ.

غولنى مۇقىملاشتۇرغاندا، كېسەك ئاغزىغا يېقىن 1 ـ بىخنى شامال يۆنىلىشىگە قارشى تەرەپتە قالدۇرۇش كېرەك. بۇنداق قىلغاندا يېڭى نوتىنىڭ شامال تەسىرىدىن ئەگرى ئۆسۈشى ياكى سۇنۇپ كېتىشىدىن ساقلانغىلى بولىدۇ. بىخ سۈرۈش، شاخ ھاسىل قىلىش ئىقتىدارى ئاجىز سورتلارنىڭ غولىنى بىر قېتىمدىلا مۇقىملاشتۇرماستىن، 1 ـ قېتىم بەلگىلەنگەن غول ئېگىزلىكىدىن 10 cm ئارتۇق قالدۇرۇپ مۇقىملاشتۇرۇپ، بىخ سۈرۈپ يوپۇرماق چىقارغاندا ئارتۇق قالدۇرۇلغان 10 cm ئۇزۇنلۇقتىكى بۆلەكنى 2 ـ قېتىم كېسىۋەتسە، بىخ سۈرۈش ۋە شاخ ھاسىل قىلىش ئىقتىدارىنى كۈچەيتكىلى بولىدۇ. غولنى مۇقىملاشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغى ئىچىدىكى يېڭى نوتىلار ئىختىيارىي ئۆستۈرۈلىدۇ. تۆۋەن تەرەپتىن كۆكلەپ چىققان يېڭى نوتىلارنىڭ كۈچلۈكلىرىنىڭ ئۈچىنى ئۈزۈپ ئۆسۈشىنى تىزگىنلەش، باشقا نوتىلارغا تەگمەسلىك لازىم. بۇنداق قىلىش دەرەخنىڭ ئۆسۈشى ۋە بالدۇر مېۋىلىشىگە پايدىلىق:

(2) 1 ـ يىلى قىشلىق چاتاش: كۆچەت تىكىلگەن يىلى قىشتا ئۈچىدىكى كۈچلۈك ئۆسكەن بىر تال شاخ مەركىزىي غول قىلىنىپ 40cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ. شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغى دائىرىسىدىكى ئايرىلىش بۇلۇڭى چوڭراق، يۆنىلىشى ئوخشاش بولمىغان يۇقىرى ـ تۆۋىنىدە مەلۇم ئارىلىق بولغان ئۈچ تال شاخ 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخ قىلىنىپ، ھەرقايسىنى 35 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ. كېسەك ئاغزىدىكى بىخ سىرتىغا قارىغان بىختىن قالدۇرۇلىدۇ. ئەگەر ئۈچ تال ئاساسىي شاخنى بىرلا ۋاقىتتا قالدۇرۇشقا مۇمكىن بولمىسا، 3 ـ ئاساسىي شاخ 2 ـ يىلى تاللاپ قالدۇرۇلىدۇ. غولى مۇقىملاشتۇرۇلغاندىن كېيىن كېسەك ئاغزىنىڭ تۆۋىنىدىكى 2 ـ بىختىن چىققان شاخ رىقابەتچى شاخ دېيىلىدۇ، ئۇ مەركىزىي غولدىن ئاجىز بولسا شالاڭلاشتۇرۇلىدۇ ياكى ئىككى ـ ئۈچ تال بىخ قالدۇرۇلۇپ بەكرەك قىسقارتىلىدۇ؛ مەركىزىي غول بىلەن ئۆسۈشى ئوخشاش بولسا

قابەتچى شاخ بەكرەك چاتىلىدۇ . رىقابەتچى شاخنىڭ ئۆسۈش
التى مەركىزىي غولدىن كۈچلۈك بولسا ، ئۇ هالدا مەركىزىي
ول كېسىپ تاشلىنىپ ، رىقابەتچى شاخ مەركىزىي غول قىلىند-
ۇ . تاللانغان مەركىزىي غول ۋە 1 - قەۋەتتىكى ئۈچ تال ئاساسىي
اختىن باشقا شاخلارنى ئىمكانقەدەر قوشۇمچە تەربىيىلىنىدىغان
اخ قىلىپ قالدۇرۇش ، بۇلاردىن 30 cm دىن قىسقا شاخلارغا
گمەسلىك ، ئۇزۇنلۇقى 30 cm دىن ئۇزۇن شاخلارنى مۇۋاپىق
سقارتىپ چاتاش ، توز قىلىپ بېسىش ياكى باشقا شاخلارنىڭ
ۋەن تەرىپىگە ئېلىپ قويۇش ئارقىلىق تىزگىنلەش لازىم .

(3) 2 - يىلى قىشلىق چاتاش : مەركىزىي غولنىڭ ئۈچىدى-
ى تىك ، ساغلام ئۆسكەن شاخ مەركىزىي غولدىن ئۇزىرىپ ئۆس-
ۆچى شاخ قىلىنىپ ، 40~50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ .
لدىنقى يىلى تاللاپ قالدۇرۇلغان 1 - قەۋەتتىكى ئۈچ تال ئاسا-
ىي شاختىن ئۇزىرىپ ئۆسكەن شاخلار 35 cm ئەتراپىدا قالدۇرۇ-
دۇ ۋە كېسىك ئاغزىنىڭ تۆۋىنىدىكى 3 - بىخى چەت يانىنىڭ
ۆەن تەرىپىدە قالدۇرۇلۇپ ، كېيىن دومبىسىنىڭ تۆۋەن تەرىپىد-
ىن يانتۇ ئۆسكەن 1 - يان شاخ قىلىپ يېتىشتۈرۈلىدۇ . رىقابەتچى
اخلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش بولى-
ۇ . هارام شاخلار ۋە ئاساسىي غولنىڭ تۆۋىنىدىن چىققان شاخلار
اتۆۋىتىلىدۇ ، بەك زىچ ئۆسكەن شاخلار شاللاشتۇرۇلىدۇ .
ۈچلۈك شاخلار بېسىش ، قۇم خالتا ، خىش - كېسەكلەرنى ئېسىپ
ويۇش ياكى يۆگەپ قويۇش ئارقىلىق كونترول قىلىنىدۇ .

(4) 3 - يىلى قىشلىق چاتاش : مەركىزىي غولدىن ئۇزىرىپ
ۆسكۈچى شاخ 50~60 cm قالدۇرۇلىدۇ . 100 cm ئەتراپىدىكى
ەۋەت ئارىلىقىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ، شۇ يىلى 2 - قەۋەت
اسىي شاخلىرى تاللاپ قالدۇرۇلمايدۇ . مەركىزىي غولدىن ئۆ-
ۈپ چىققان شاخلار قوشۇمچە تەربىيىلىنىدىغان شاخ قىلىپ قال-
ۇرۇلۇپ ، زىچ ئۆسكەنلىرى شاللىنىدۇ . 1 - قەۋەتتىكى
اسىي شاخلاردىن ئۇزىرىپ ئۆسكەن شاخلار 40~50 cm

新疆大学图

ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ. كېسەك ئاغزىنىڭ تۆۋىنىدىكى 3 ـ بىخ 3 ـ يان شاخ تەرەپكە قالدۇرۇلىدۇ ھەمدە ئالدىنقى يىلقى كېسەك ئاغزىنىڭ تۆۋىنىدىكى 3 ـ بىختىن ئۆسۈپ چىققان شاخ 1 ـ يان شاخ قىلىنىپ، 30~40 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ. رىقابەتچى شاخلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش بولىدۇ. 1 ـ يان شاختىن باشقا ئاساسىي شاخلاردا ئۆسكەن شاخلارمۇ ئىمكانقەدەر قالدۇرۇلىدۇ. بەك زىچ ئۆسكەن شاخلار مۇۋاپىق شالاڭلىتىلىدۇ، كۈچلۈك ئۆسكەن شاخلار بەكرەك چاتىلىدۇ، باشقا شاخلار قويۇپ بېرىلىپ گۈل بىخىنىڭ ھاسىل بولۇشى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ.

(5) 4 ـ يىلى قىشلىق چاتاش: مەركىزىي غولنىڭ ئۇچىدىكى ساغلام، تىك ئۆسكەن شاخ يانغا ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ قىلىنىپ 50 cm چە ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ ھەمدە 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخنىڭ يۇقىرىسىدىكى بوشلۇقتىن 2 ـ قەۋەتتىكى ئىككى تال ئاساسىي شاخ تاللاپ چىقىلىپ 40~50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ. 1 ـ قەۋەتتىكى 3 ـ ئاساسىي شاخ بىلەن 2 ـ قەۋەتتىكى 1 ـ ئاساسىي شاخنىڭ ئارىلىقى 80 cm ئەتراپىدا بولسا بولىدۇ. 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخلاردىن 2 ـ يان شاخ تاللاپ چىقىلىدۇ. رىقابەتچى شاخ، تىك، كۈچلۈك ئۆسكەن شاخلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش بولىدۇ.

(6) 5 ـ، 6 ـ يىللىرى قىشلىق چاتاش: مەركىزىي غولدىن ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ ھەر يىلى 50 cm چە ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ. ئاساسىي شاختىكى ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ 40~50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ. 5 ـ يىلى 1 ـ قەۋەتتىكى ئۈچ تال ئاساسىي شاخنىڭ 3 ـ يان شېخى، 2 ـ قەۋەتتىكى ئىككى تال ئاساسىي شاخنىڭ 1 ـ يان شېخى تاللاپ چىقىلىدۇ. 6 ـ يىلى 3 ـ قەۋەتنىڭ بىر تال ئاساسىي شېخى تاللاپ چىقىلىدۇ.

2) يازلىق چاتاش

ئۆسۈش بىلەن مېۋىلەش ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتلەرنى يازلىق

چاتاش ئارقىلىق ھەل قىلىپ ، يوپۇرماق بىلەن مېۋىنىڭ نىسبىتىد-
نى تەڭشىگىلى ، دەرەخ ھالىتىنى تەڭشەپ ، تىك ئۆسكەن شاخلارنى
كونترول قىلىپ مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنى يېتىشتۇرگىلى ،
ورۇقلۇق ۋە ھاۋا ئۆتۈشۈش شارائىتىنى ياخشىلىغىلى ، ياش دە-
رەخلەرنى بالدۇرراق مېۋىلەتكىلى ، بولۇق مېۋە بەرگەن دەرەخلەر-
نىڭ مېۋە سۈپىتىنى ياخشىلىغىلى ، ھوسۇللۇق - ھوسۇلسىز يىل
پەرقىنى كىچىكلەتكىلى بولىدۇ . شۇڭلاشقا ، ئالمىنى يازلىق چا-
تاشمۇ قىشلىق چاتاشقا ئوخشاشلا ئىنتايىن مۇھىم .
(1) چېچەكلەشتىن ئىلگىرىكى چاتاش : يەنى چېچەك غۇنچىد-
سى ئېنىق بولغاندىن تارتىپ چېچەكلىگۈچە بولغان مەزگىلدە چاتىد-
لىدۇ . قىشلىق چاتاش جەريانىدا چېچەك بىخلىرى ئېنىق
ئوقىملاشتۇرۇلماي كۆپ قالدۇرۇلغان بولسا ، بۇ مەزگىلدە چېچەك
بىخلىرى زىچ بولۇپ كەتكەن قىسقا مېۋە شاخلىرى 3 ~ 5 تال
چېچەك بىخى قالدۇرۇلۇپ كېسىۋېتىلىدۇ .
(2) بىخىنى سىيرىش : پايدىلىنىش قىممىتى بولمىغان يو-
پۇرماق بىخلىرى ئەتىيازدا سىيرىپ تاشلىنىدۇ . مەسىلەن ، غولنى
ئوقىملاشتۇرغاندىن كېيىن شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغىنىڭ ئاستى
قىرىپىدىن چىققان بىخلار ، ئاساسىي شاخلاردىكى ئارتۇق بىخلار
سىروپ چىققان ھامان سىيرىپ تاشلىنىدۇ .
(3) نوتىنى بۇراش : 5 - ئاينىڭ ئاخىرى ۋە 6 - ئاينىڭ
باشلىرى يېڭى نوتىلارنىڭ ئاساسىي قىسمىنى تۇتۇپ °180 تۆۋەنگە
بۇرالغاندا ، نوتىلارنىڭ ئۆسۈش ھالىتىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ چېچەك
بىخىنى شەكىللەندۇرگىلى بولىدۇ .
(4) ئۇچىنى ئۈزۈش : ياش كۆچەتلەردە يېڭى نوتىلار ئۆسۈپ
40~50 بولغاندا ئۇچىنى چىمدىپ ئۈزۈۋەتسە ، قوشۇمچە شاخ-
لارنىڭ ئۆسۈشىنى تېزلىتىپ ، دەرەخنى بالدۇر شەكىلگە كەلتۈر-
گىلى ، ئۆسۈش ھالىتىنى پەسەيتكىلى بولىدۇ . كۈزدە يېڭى نوتىلار
ئۆسۈشتىن توختاشتىن ئىلگىرى (9 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا)
ئۇچىنى ئۈزۈۋەتكەندە ، يېڭى نوتىلار سوغۇقتا ئۆسۈپ تولۇق ياغاچ-

لىشىدۇ ، قىشتا ئۇششۇپ كەتمەيدۇ . تىك ئۆسكەن شاخلارنىڭ
ئۇچىنى بىرنەچچە قېتىم ئۈزۈۋەتكەندە چېچەك بىخى ئاسان
شەكىللىنىدۇ .

(5) قىسقارتىپ چاتاش : تىك ئۆسكەن يېڭى نوتىلارنى 5 ـ
ئاينىڭ ئاخىرىدىن 6 ـ ئاينىڭ باشلىرىغىچە ئارىلىقتا قىسقارتىپ
چاتاش ئارقىلىق مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنى يېتىشتۇرگىلى بولى-
دۇ . تۆۋى تاقىر بولۇپ قالغان كۆپ يىللىق شاخلارنى قىسقارتىپ
چاتىغاندا ئوتتۇراھال ۋە قىسقا شاخلار كۆپلەپ ئۆسۈپ چىقىدۇ.
بۇ شاخلارنىڭ بەزىلىرى چېچەك بىخى ھاسىل قىلىپ ، كېيىنكى
يىلى مېۋىلەيدۇ .

3) تايانچ شاخلارنىڭ بۇلۇڭىنى چوڭايتىش

ياش كۆچەتلەرنىڭ ئۆسۈشى كۈچلۈك بولۇپ ، ئاساسىي ۋە يان
شاخلارنىڭ ئايرىلىش بۇلۇڭى كىچىك بولىدۇ . 5 ـ ، 6 ـ ئايلاردا
شاخلارنى تارتىش ، ئېسىپ قويۇش ، تۆۋەنگە ئېتتىرىش قاتارلىق
ئۇسۇللار ئارقىلىق تايانچ شاخلارنىڭ بۇلۇڭى چوڭايتىلىدۇ. باشقا
تىك ئۆسكەن كۈچلۈك شاخلارنىڭ بۇلۇڭى يۇقىرىقى ئۇسۇلدا چو-
ڭايتىلىدۇ. بۇنداق قىلىش چېچەك بىخلىرىنىڭ شەكىللىنىشىگە
پايدىلىق .

4) قوۋزىقىنى ھالقىسىمان سويۇش

قوۋزىقىنى ھالقىسىمان سويغاندا باراقسان ئۆسكەن شاخلارنىڭ
ئۆسۈشىنى كونترول قىلىپ ، ئوزۇقلۇقنىڭ ئىسراپ بولۇشىدىن
ساقلانغىلى ، چېچەك بىخلىرىنىڭ شەكىللىنىشىنى ئىلگىرى سۈ-
رۈپ ، مېۋە مەھسۇلاتىنى ئاشۇرغىلى بولىدۇ . ئالمىنىڭ چېچەكلى-
رى تۆكۈلگەن مەزگىلدە ، يەنى 5 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدىن 6 ـ ئاينىڭ
باشلىرىغىچە بولغان ئارىلىقتا ئالمىنىڭ قوۋزىقى ھالقىسىمان سو-
يۇلىدۇ ، بەك كېچىكىپ كەتسە ئۈنۈمى ياخشى بولمايدۇ . قوۋزاق-
نىڭ ھالقىسىمان سويۇلۇش كەڭلىكى شاخ دىئامېتىرىنىڭ ئوندىن
بىرىگە تەڭ ياكى ئۇنىڭدىن كىچىكرەك بولىدۇ .

ئۈچىنچى، نەشپۈتلۈك باغلارنى لايىھىلەش ۋە نەشپۈتلۈك باغ بەرپا قىلىش

1. نەشپۈت دەرىخىنىڭ مۇھىت - شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) تۇپراققا بولغان تەلىپى

نەشپۈت دەرىخىنىڭ يىلتىزلىرى تەرەققىي قىلغان بولىدۇ، شۇڭا تۇپراقنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدىن سۇ ۋە ئوزۇقلۇقلارنى سۈمۈرۈۋېلىپ ئېھتىياجىنى قامدايدۇ؛ قۇرغاقچىلىققا، شورغا، مۇنبەتسىزلىككە، كېسەللىك ۋە ھاشارات زىيىنىغا چىداملىق كې-لىدۇ. ئەمما، سۈپەتلىك، يۇقىرى مەھسۇلات بېرىش ئۈچۈن تۇپراق قاتلىمىنىڭ قېلىن، يۇمشاق، يەر ئاستى سۈيى ئورنى-نىڭ 1.5m دىن تۆۋەن، تۇپراق تۇز تەركىبىنىڭ 0.3% تىن ئاز، ئورگانىك ماددا مىقدارىنىڭ مول بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ.

2) سۇغا بولغان تەلىپى

نەشپۈت دەرىخى گەرچە قۇرغاقچىلىققا چىداملىق بولسىمۇ، فىزىئولوگىيىلىك پائالىيىتىنى ئېلىپ بېرىشتا مۇئەييەن دەرىجىدە سۇنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. مەسىلەن، مېۋىسىدە 87.14% ، يوپۇرمىقىدا 70% ، شاخ - نوتىلىرىدا 50~70% ، يىلتىزىدا 50% ئەتراپىدا سۇ بولىدۇ. شۇڭلاشقا، ھەربىر مو نەشپۈتلۈكنى يىلىغا 400~600 توننا سۇ بىلەن سۇغىرىشقا توغرا كېلىدۇ. ئەمما، باغلارغا سۇ يىغىلىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم.

3) يورۇقلۇققا بولغان تەلىپى

نەشپۈت دەرىخى يورۇقلۇقنى خالايدىغان مېۋىلىك دەرەخ بو-

لۇپ ، قۇياشنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى 1600 ~ 1700 سائەت
بولسا ، ئۇنىڭ يورۇقلۇققا بولغان تەلىپىنى قاندۇرالايدۇ . شىنجاڭ-
دا قۇياشنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى 2700 ~ 3400 سائەت
بولۇپ ، نەشپۈت دەرىخىنىڭ يورۇقلۇققا بولغان تەلىپىنى
تامامەن قاندۇرالايدۇ .

يورۇقلۇق يېتەرلىك بولسا ، نەشپۈت دەرىخىنىڭ يوپۇرماقلى-
رى توق يېشىل ، ئوزۇقلۇق ماددىلارنىڭ توپلىنىشى كۆپ ، چېچەك
بىخلىرىنىڭ ھاسىل بولۇشى كۆپ ، مېۋىسى رەڭدار ، سۈپىتى
ياخشى بولىدۇ ؛ ئەگەر يورۇقلۇق يېتىشمىسە ، يوپۇرماقلار سارغى-
يىپ ، نېپىزلىشىپ ، شاخ - نوتىلىرى ئىنچىكە ، بوغۇم ئارىلىقلى-
رى ئۇزۇن بولۇپ قالىدۇ ، گۈل بىخلىرى تولۇق يېتىلەلمەيدۇ
چېچەك - غورىلىرىنىڭ تۆكۈلۈشى كۆپ بولىدۇ . دەرەخ باراقسى-
نىغا چۈشكەن يورۇقلۇقنىڭ كۈچى سىرتتىن ئىچىگە ، ئۈستىدىن
ئاستىغا قارىتا ئاجىزلاپ بارىدۇ . شۇڭا ، نەشپۈت دەرىخىنى مۇۋا-
پىق زىچلىقتا تىككەندىن باشقا يەنە چاتاش ئارقىلىق شاخلارنىڭ
زىچلىق دەرىجىسىنى تەڭشەپ ، يورۇقلۇقنىڭ ھەرقايسى قىسىملى-
رىغا تولۇق چۈشۈشىنى قولغا كەلتۈرۈش لازىم .

4) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلىپى

نەشپۈت دەرىخى ئەتىيازدا ھاۋا تېمپېراتۇرىسى 10℃ تىن
ئاشقاندا چېچەكلەيدۇ ، 14℃ بولغاندا چېچەكلىشى تېزلىشىدۇ،
15℃ لۇق شارائىتتا 3 ~ 5 كۈندە پۈتۈنلەي چېچەكلەپ بولىدۇ.
نەشپۈت دەرىخى ئالدى بىلەن چېچەكلەپ ئاندىن يوپۇرماق چىقار-
غاچقا ، چېچەك مەزگىلىدىكى جۇدۇنلاردا ئاسانلا ئۈششۈپ قالىدۇ.
ھاۋا تېمپېراتۇرىسى 16℃ بولسا ، 44 سائەت ئىچىدە چاڭلىنىش
ۋە ئوزۇقلىنىشنى تاماملايدۇ . تېمپېراتۇرا بەك يۇقىرى ياكى بەك
تۆۋەن بولسا چاڭلىنىش ۋە ئوزۇقلىنىشقا پايدىسىز بولىدۇ . چې-
چەك بىخلىرىنىڭ بۆلۈنۈشى ۋە مېۋىلىرىنىڭ يېتىلىشى ئۈچۈن
ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ 20℃ تىن يۇقىرى بولۇشىنى تەلەپ قىلى-
دۇ ، تۇپراق تېمپېراتۇرىسى 2℃ تىن يۇقىرى بولسا يىلتىز سىس-
تېمىسى ئۆسۈشكە باشلايدۇ ، 6~7℃ بولسا يېڭى يىلتىز شەكىللى-
نىشكە باشلايدۇ ، يەنى يىلتىز سىستېمىسىنىڭ ئۆسۈشىدە تۇپراق

...پېراتۇرىسىنىڭ 20~22 C بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ، 18 C
...تۆۋەن ياكى 25 C تىن يۇقىرى بولسا چاچما يىلتىزلارنىڭ
...قلۇقلارنى سۈمۈرۈشى چەكلىمىگە ئۇچرايدۇ.

2. نەشپۈتلۈك باغ بەرپا قىلىش

1) باغ يېرىنى تاللاش

...تەبئىي ئۇسۇش شارائىتىدا، نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئېگىزلىكى
...1 دىن ئېشىپ كېتىدۇ، دەرەخ باراقسىنىڭ كەڭ-
...لىكى 7~8 m غا يېتىدۇ. نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن،
...ىز سىستېمىسىنىڭ تارقىلىشى كەڭ ۋە چوڭقۇر بولىدۇ. شۇڭ-
...دا، باغ يېرىنىڭ ياخشى - يامان بولۇشى نەشپۈت دەرىخىنىڭ
...ۇشىگە، مېۋىلىشىگە ۋە مېۋە سۈپىتىگە بىۋاسىتە، ئۇزۇن مۇد-
...تەسىر كۆرسىتىدۇ. نەشپۈت دەرىخىنىڭ تۇپراق شارائىتىغا
...ان تەلىپى ئانچە كۈچلۈك بولمىسىمۇ، ئەمما نەشپۈت ئىشلەپ-
...ىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئاشۇرۇش نۇق-
...ىدىن ئالغاندا، ئەڭ ياخشىسى تۇپراق قاتلىمى 1 m دىن قې-
...ن، ئورگانىك ماددا مىقدارى 1% تىن كۆپ، ئومۇمىي تۇز
...دارى 0.3% تىن ئاز، pH قىممىتى 8.5 دىن تۆۋەن، يەر
...تى سۇ ئورنى 1.5 m دىن تۆۋەن، يەر شەكلى تۈز،
...ش - ترانسپورتقا، سۇغىرىش ۋە سۇ چىقىرىۋېتىشكە قۇلاي-
...ق، ئەت تۇپراقلىق ياكى قۇمساڭ ئەت تۇپراقلىق يەرلەرنى تاللاپ
...ەرپا قىلىش كېرەك.

2) باغنى لايىھەلەش

...ەشپۈتلۈك باغ بەرپا قىلىشتا كەنت، مەھەللىلەرنى بىرلىك
...پ، چوڭ كۆلەمدە مەركەزلەشتۈرۈپ بىر تۇتاش پىلانلاش،
...ەرنى ئوخشاش زىچلىقتا بىر تۇتاش تىكىش لازىم. بۇنداق
...دا پەرۋىش قىلىش، سېتىپ چىقىرىش، ماشىنىلاشتۇرۇشقا
...يلىق بولىدۇ.

(1) باغنى كىچىك رايونلارغا ئايرىش: كىچىك رايوننىڭ
...سى ۋە شەكلى باغنىڭ يەر تۈزۈلۈشى، تۇپرىقى، باغنىڭ ئۆل-

چىمى ۋە ماشىنىلاشتۇرۇش دەرىجىسىگە قاراپ بەلگىلىنىدۇ. ھەر-بىر پارچە باغنىڭ كۆلىمىنى ئادەتتە 50 ~ 60 مو ئەتراپىدا قىلىپ، يۆنىلىشىنى جەنۇبتىن شىمالغا، تىك تۆتبۇلۇڭ شەكىلدە ئورۇنلاشتۇرۇش، ئۇنىڭ ئۇزۇن تەرىپىنى ئاساسىي شامال يۆنىلى-شىگە تىك قىلىپ جايلاشتۇرۇش لازىم.

(2) باغ يوللىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى: باغ يوللىرىنىڭ ئۆلچىمى باغ كۆلىمى، توشۇش، يۆتكەش مىقدارى، قاتناش ۋاسى-تىلىرى قاتارلىق شارائىتلارغا ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ. كۆلىمى چوڭ باغلارنىڭ يوللىرى چوڭ يول، تارماق يول ۋە كىچىك يول دەپ ئايرىلىدۇ. چوڭ يول مۇھىم قاتناش يولى بولۇپ، باغنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتۈپ، سىرتتا تاشيولغا، ئىچىدە تارماق يوللارغا تۇتىشىدۇ. تارماق يول باغنى بىرنەچچە كىچىك پارچىغ ئايرىپ تۇرىدۇ، ئۇ چوڭ يول ۋە كىچىك يوللار بىلەن تۇتىشىدۇ ئادەتتە چوڭ يول 6~7 m، تارماق يول 4~5 m، كىچىك يول 2 m كەڭلىكتە قىلىپ لايىھەلەنسە بولىدۇ.

3) چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەپ تىكىش

نەشپۈت دەرىخى سىرتتىن چاڭلىنىشىدىغان دەرەخ بولغاچقا، باغ بەرپا قىلىشتا چوقۇم چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەپ تى-كىش لازىم. يەنى كورلا نەشپۈتى ئۈچۈن «داڭسەن ئامۇتى» «سوقىچاق ئامۇت» قاتارلىق سورت كۆچەتلىرىنى چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورت قىلىپ تىكسە بولىدۇ. «شىنجاڭ نەشپۈتى - 3» كە «شىنجاڭ نەشپۈتى - 4» نى چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورت قىلسا؛ «چىلگە قۇم ئامۇت» قا «سوقىچاق نەشپۈت»، «ئالمى-سىمان نەشپۈت»لەرنى چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورت قىلس بولىدۇ.

3. نەشپۈت كۆچىتى يېتىشتۈرۈش

1) ئۇلاق تېگى كۆچىتىنى يېتىشتۈرۈش

(1) ئورۇق تەييارلاش: ئاپتونوم رايونىمىزدا كۆچەت يېتىش

ۇرۇشكە ئىشلىتىلىۋاتقان ياۋا ئامۇت ئۇرۇقىنىڭ %90 ى ئىچكە-
رى ئۆلكىلەردىن كەلتۈرۈلۈۋاتىدۇ. شۇڭا، ئۇرۇق سېتىۋالغاندا
ۇرۇقنىڭ تولۇق پىشقان، تويۇنغان، پارقىراق، بىخلىنىش نىس-
ىتىنىڭ %80 تىن يۇقىرى بولۇشىغا ۋە پاكىزلىقىغا ئالاھىدە
ھەمىيەت بېرىش لازىم. نۆۋەتتە، كۆلەملەشكەن نەشپۈتلۈك باغ
رىيا قىلىپ نەشپۈتنىڭ تاۋارلىق قىممىتىنى ئاشۇرۇشتا، ئۇلاق
ۇۋى كۆچەتلىرىنى يېتىشتۈرۈش ناھايىتى مۇھىم. يېقىنقى يىللار-
ىن بۇيان، ئاپتونوم رايونىمىز تەۋەسىدە ياۋا ئامۇت ئۇرۇقىدىن
ولاق تۈۋى كۆچىتى يېتىشتۈرۈش خىزمىتى ئىشلىنىۋاتقان بولسى-
ۇنۇمى كۆڭۈلدىكىدەك بولمايۋاتىدۇ. شۇڭا، ئۇرۇق تەييارلى-
ى ۋە باشقا تېخنىكىلىق ئۆتكەللەرنى پۇختا ئىگىلەش زۆرۈر.
ئۇرۇق تەييارلاشتا ساغلام، ھاشارات زىيىنىغا ئۇچرىمىغان
ۋا ئامۇت دەرىخىنىڭ تولۇق پىشقان مېۋىسىنى 9 - ئاينىڭ
خىرىدا يىغىۋېلىپ، ئىككى - ئۈچ كۈن بىر يەرگە دۆۋىلەپ،
ۇمىتى يۇمشىغاندا مېۋىنى مۇجۇپ، سۇدا يۇيۇپ، لەيلىگەن ئۇرۇق-
ىرىنى تاشلىۋېتىپ، قالغانلىرىنى غەلۋىردىن ئۆتكۈزۈپ، ساپ
ۇقنى ئايرىۋېلىپ شاماللىق ئورۇندا قۇرۇتىمىز. تولۇق قۇرۇ-
ىن ئۇرۇق رەخت خالتا ياكى چىگە خالتىلارغا قاچىلاپ ساقلىنىدۇ
ىم قەرەللىك تەكشۈرۈپ تۇرۇلىدۇ.

(2) ئۇرۇقنى بىخلاندۇرۇش: ئۇرۇقنى بىخلاندۇرۇش ئۇسۇ-
ى يەرگە كۆمۈپ بىخلاندۇرۇش ۋە ئۆيدە بىخلاندۇرۇش دەپ ئىككى
ىل بولىدۇ.

يەرگە كۆمۈپ بىخلاندۇرۇشتا، ئۇرۇق تېرىلىشتىن 60 كۈن
ىلگىرى مۇنبەت، يەر تۈزلۈشى ئېگىزرەك تەسكەي يەرنى تاللاپ،
چوڭقۇرلۇقتا ئۆرەك كولاپ، ئاستىغا 10 cm نەم قۇم
ىتىپ، نەم قۇم ئارىلاشتۇرۇلغان ئۇرۇق تۆكۈلىدۇ (ئۇرۇق
ىن قۇم نىسبىتى 1:3 قىلىنىدۇ، قۇمنىڭ نەملىكى قولدا
ىجۇپ قويۇۋەتسە چېچىلىپ كەتمىگۈدەك بولسا بولىدۇ). نەم قۇم
ىلاشتۇرۇلغان ئۇرۇق ئورەككە يەر يۈزىدىن 30～40 cm
ىگچە سېلىنىپ، قالغان قىسمى نەم قۇم بىلەن يەردىن ئېگىز-

رەك كۆمۈلىدۇ . ئۇرۇق ئارىسىدا ھاۋا ئالمىشىپ تۇرۇشقا كاپا-
لەتلىك قىلىش ئۈچۈن، بىخلاندۇرۇلىدىغان ئۇرۇق مىقدارى-
نىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە ئاساسەن، ھەربىر مېتىر ئارىلىقىغا بىر
تالدىن قوناق شېخىنى كۆمۈلگەن قۇمدىن چىقىپ تۇرغۇدەك قىلىپ
ئورەكنىڭ تەكتىگە يەتكۈزۈپ سانجىپ قويۇش، يامغۇر، قار سۇلى-
رىنىڭ ئورەككە كىرىپ كېتىشىدىن ساقلىنىش لازىم . ئەگەر
ئۇرۇق بىخلىنىپ بولغان، ئەمما يەر تەييار بولمىغان بولسا، ئۇ-
رۇق كۆمۈلگەن جايغا سايە چۈشۈرۈپ، مۇز پارچىلىرىنى تاشلاپ
قويسا، تېرىش ۋاقتىنى بىرقانچە كۈن كېچىكتۈرگىلى بولىدۇ.

ئۇرۇقنى ئۆيدە ياكى پارنىكتا بىخلاندۇرۇشتا، ئۇرۇق تېرى-
لىشتىن 30 كۈن بۇرۇن 40 C لۇق سۇغا 48 سائەت چىلاپ، ھەر
تۆت سائەتتە بىر قېتىم ئارىلاشتۇرۇپ تۇرۇلىدۇ، ئاندىن ئۇرۇق
سۇزۇۋېلىنىپ، 0~5 C لۇق ئورۇندا بىر كېچە - كۈندۈز ساقلان-
غاندىن كېيىن، بىر ئۈلۈش ئۇرۇققا ئۈچ ئۈلۈش نەم قۇم ئارىلاش-
تۇرۇلۇپ، ئۆي ئىچى ياكى پارنىكتا ياغاچ ساندۇققا، داسقا ياكى
چىگە تاغارغا قاچىلىنىپ بىخلاندۇرۇلىدۇ . ئۆي ئىچى ياكى پارنىك-
نىڭ تېمپېراتۇرىسى 20~22 C بولسا، ئۇرۇق 20 ~ 25 كۈند
بىخلىنىدۇ . ئومۇمىي ئۇرۇق مىقدارىنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمى
ئاقارغاندا ئۇرۇق تېرىلىدۇ .

(3) يەر تەييارلاش: يەر تۈزلۈكى تەكشى، تۇپرىقى مۇن-
بەت، قۇمساڭ ياكى يېنىكرەك قۇمساڭ، سۇغىرىش ۋە سۇيىنى
چىقىرىۋېتىشكە قولايلىق، كۈن نۇرى تولۇق چۈشىدىغان، يەر
ئاستى سۇ ئورنى تۆۋەن يەرلەر كۆچەتلىك ئۈچۈن تاللىنىپ، ھەرمو
يەرگە 2500~3000 kg مەھەللىۋى ئوغۇت بېرىلىدۇ، ئاندىن چوڭ
قۇر ھەيدىلىپ، توك ياتقۇزۇلىدۇ. ئۇرۇقنى ئوچۇقچىلىققا تېرىشق
توغرا كەلسە، يەر ئەتىيازدا يەنە بىر قېتىم سۇغىرىلىپ چوڭقۇر
ھەيدەلگەندىن كېيىن $333\ m^2$ ى بىر كاندۇك قىلىنىپ، كاندۇك
ئىچى تەكشى تۈزلىنىپ ئۇرۇق تېرىلىدۇ . ئەگەر سۇلياۋ يوپۇق
يېپىپ تېرىشقا توغرا كەلسە، يەرنى كۈزدىكى ئوسىسى بىلەن
كاندۇكلاپ، مۇۋاپىق نەملىكتە دەرھال تېرىش كېرەك . ئۇنگە

كۆچەتلەرنى يەريولۋسى ، موزايىكىسى ، مايقوڭغۇزى ، سىدمقۇرت
قاتارلىق هاشاراتلارنىڭ زىيىنىدىن ساقلاش ئۈچۈن ، ئەتىد-
يازدا يەرنى ئاغدۇرۇشتىن بۇرۇن 25% لىك دىپتېرېكس
(دىبەيچۇڭ 敌百虫) پاراشوكىنى چېچىپ ، يەر ئاستى زىيانداش
هاشاراتلىرىنى يوقىتىش ، كۈزدە يەرنى چوڭقۇر ئاغدۇرۇپ ، زىياند-
اش هاشاراتلارنىڭ ياشاش مۇھىتىنى بۇزۇپ ، سوغۇقتا توڭلىتىپ
ئۆلتۈرۈش لازىم .

(4) تېرىش : ئورۇقنى ئوچۇقچىلىققا تېرىشتا 3 - ئاينىڭ
ئاخىرىدىن 4 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە تېرىسا بولىدۇ . تاق قۇرلۇق
تېرىشتا قۇر ئارىلىقى 50 cm ، تۈپ ئارىلىقى 5 cm قىلىنسا ، قوش
قۇرلۇق تېرىشتا تار قۇر ئارىلىقى 20 cm ، كەڭ قۇر ئارىلىقى
45 cm ، تۈپ ئارىلىقى 5 cm ، تېرىلىش چوڭقۇرلۇقى 2.5 cm
قىلىنسا بولىدۇ . قوش قۇرلۇق تېرىغاندا كۆچەتلەر شاخلاپ كەتمەي-
…چكە سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ . ئادەتتە ئورۇق 15
…وتىدە ئۈنىدۇ .

يەرگە سۇلىياۋ يوپۇق يېپىپ تېرىشتا ، ئورۇق 3 - ئاينىڭ
ئاخىرىدىن بۇرۇن تېرىلىپ بولىدۇ ، ئۇنىڭدىن كېيىن قالسا كۆ-
چەتلەر يوپۇقتىن چىققۇچە ياكى چىققاندىن كېيىن كۈن نۇرىدا
كۆيۈپ كېتىدۇ . يەر تەكشىلىنىپ بولغاندىن كېيىن تار قۇر ئارى-
لىقى 15 cm ، كەڭ قۇر ئارىلىقى 60 cm قىلىنىپ ، 2.5 cm
چوڭقۇرلۇقتا تېرىلغاندىن كېيىن ئورۇق ئۈستى كۆمۈلۈپ ، ئۈس-
تىگە سۇلىياۋ يوپۇق يېپىلىپ ، يوپۇقنىڭ ئىككى يېنى باستۇرۇلى-
دۇ . بۇنىڭدا ئورۇق 7 ~ 10 كۈندە ئۈنۈپ چىقىدۇ . ئورۇق
…لىتغان ئورۇن بىلەن سۇلىياۋ يوپۇق ئارىلىقىدا 4 cm بوشلۇق
…لىدۇ ؛ كۆچەت ئىككى يوپۇرماقلىق بولۇپ سۇلىياۋ يوپۇققا تا-
…قاندا ، چۈشتىن كېيىن هاۋا سالقىنلىغاندا هەر 1 m
…لىقتا 5 cm چوڭلۇقتا تۆشۈك ئېچىلىپ ، كۆچەت كۆندۈرۈلى-
…ىر هەپتىدىن كېيىن كەچقۇرۇنلۇقى سۇلىياۋ يوپۇق ئېلىۋېتى-
…پ ، كۆچەت تۈۋىگە توپا يۆلىنىدۇ . ئادەتتە هەرمو كۆچەتلىككە
1.5 ~ 2 ئورۇق تېرىلىدۇ .

(5) كۆچەت پەرۋىشى : كۆچەت ئۈنۈپ تۆت يوپۇرماقلىق بولغاندا 1 ـ قېتىم تېيىز سۇغىرىلىدۇ . تۇپراق نەملىكىگە ئاسا- سەن ، 2 ـ قېتىم سۇغىرىشتىن ئىلگىرى ھەر 5 cm ئارىلىقتا بىر تۈپتىن كۆچەت بەلگىلىنىدۇ . كۆچەت ئۈنەلمىگەن جايلارغا كۆچەت تۈپىسى بىلەن كۆچۈرۈپ تولۇقلىنىدۇ . ئۇنىڭدىن كېيىن تۇپراق نەملىكىگە قاراپ ھەر 15 كۈندە بىر قېتىم سۇغىرىلىپ ، تۈپىسى يۇمشىتىلىپ ، ئوتى ئوتىلىدۇ . 3 ـ قېتىملىق سۇغىرىشقا بىرلەش- تۈرۈلۈپ ، ھەرموسىغا 10~15 kg ئورىيە ياكى كۈنجۈرە بېرىلد- دۇ . 6 ـ ئايدا كۆچەت شاخلىغاندا ئاساسىي شاخ مۇقىملاشتۇرۇلد- دۇ . 7 ـ ، 8 ـ ئايلاردا ھاۋا ئىسسىق بولغاچقا ، سۇغىرىشقا توغرا كەلگەندە ئاخشىمى سۇغىرىش لازىم . 10 ـ ئايغا كەلگەندە ئوغۇتلاش ۋە سۇغىرىش كونترول قىلىنىپ ، كۆچەتنىڭ قىشتىن بىخەتەر ئۆتۈشىگە ئاساس يارىتىلىدۇ . يۇقىرىقىدەك تەدبىرلەر ئەستايىدىل قوللىنىلسا ، بىر يىللىق كۆچەتنىڭ ئېگىزلىكى 0. 8~1. 1 m ، يىلتىز بوغۇزى ئايلانمىسى 6~8 mm غا يېتىدۇ ، ھەر مو يەردە 135 مىڭدىن 150 مىڭ تۈپكىچە سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۈرگىلى بولىدۇ .

كۆچەت ئۈنۈپ 5 ~ 6 يوپۇرماقلىق بولغاندا تۈپ ئارىلىقلىر- نى 10 cm دىن مۇقىملاشتۇرۇش لازىم . ئەگەر ئۇلىنىدىغان بول- سا ، كۆچەت ئېگىزلىكى 60 cm بولغاندا ئۇچىنى ئۈزۈپ غولىنىڭ تومىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ، ئۇلانمايدىغان بولسا ، ئىككىنچى يىلىمۇ كۆچەت پەرۋىشىنى كۈچەيتىش لازىم .

4 . نەشپۈت كۆچىتىنى تىكىش

(1) ئورەك كولاش : كۆچەتنى تىكىشتىن ئىلگىرى بەلگىلەن- گەن قۇر ئارىلىقى بويىچە چوڭەك ئېچىلىدۇ ، ئاندىن تۈپ ، قۇ- ...0 cm ئارىلىقى بويىچە ، كەڭلىكىنى 70 cm ، چوڭقۇرلۇقىنى ...0 cm قىلىپ ئورەك كولىنىدۇ . ئورەك كولىغان چاغدا چىققان توپىنى ئۈستىدىكى 30 cm قىسمىدىكى بىر دۆۋەپكە ، ئاستىنقى

قىسمىنى يەنە بىر تەرەپكە دۆۋىلەش لازىم . ئورەكنى كۈزدە كولاپ ، كۆچەتنى ئەتىيازدا تىكسە ، ئورەك ئىچى تۇپرىقى يېتەرلىك يىمىرىلىش مەزگىلىنى باشتىن ئۆتكۈزىدۇ ھەمدە ئورەككە قار - يامغۇر يىغىلىپ نەملىكى ياخشى ساقلىنىدۇ .

(2) نەشپۈت كۆچەتلىرىنى تىكىش : ئادەتتە ئەتىياز پەسلى كۆچەتلەر ئۇدۇللۇق قومۇرۇلۇپ ، ئۇدۇللۇق تىكىلىدۇ . كۆچەتنى تىكىشتىن بۇرۇن ھەربىر ئورەككە 20 kg ئەتراپىدا تولۇق چىرىگەن ئورگانىك ئوغۇت توپا بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ تۆكۈلىدۇ . تىكىشتە كۆچەتنى بىر كىشى تۇتۇپ بېرىشى ، يەنە بىر كىشى ئورەكنى تىندۇرۇشى لازىم . ئورەكنى تىندۇرۇشتا كولاپ ئېلىنغان ئۈستۈنكى قەۋەت توپىسىنى ئاستىغا ، ئاستىنقى قەۋەت توپىسىنى ئۈستىگە تىندۇرۇش لازىم . بىر تەرەپتىن چىڭداپ ، بىر تەرەپتىن تىندۇرۇپ ھەم كۆچەتنى يەڭگىل بىرقانچە قېتىم ئۈستىگە تارتىپ قويۇپ ، يىلتىزلىرىنى توپا بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈش لازىم . كۆچەتنىڭ كۆمۈلۈش چوڭقۇرلۇقى كۆچەتخانىدىكى تۇرغان ئورنى بىلەن ئوخشاش بولۇشى ، ئەگەر ئۇلانغان كۆچەت بولسا ئۇلاق ئورنى كۆمۈلۈپ قالماسلىقى لازىم .

(3) تىكىلگەندىن كېيىنكى پەرۋىش : كۆچەتنى تىكىپ بولۇپلا قاندۇرۇپ سۇغىرىش ، بىرىنچى سۇيىدىن كېيىن كۆچەتلەرنى 80 cm ئېگىزلىكتە قىلىپ ئۈچىنى كېسىپ ، نەملىكنىڭ زىيادە كېتىپ پارلىنىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك . ئالدىنقى مەزگىلدە ھەر ئون كۈندە بىر قېتىم سۇغىرىپ ، كۆچەتلەرنىڭ ئەي ھالىتىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم . ھەر قېتىملىق سۇغىرىشتىن كېيىن ، مۇۋاپىق نەملىكتە توپىسىنى يۇمشىتىشقا بىرلەشتۈرۈپ ئوت - چۆپلەرنى يوقىتىپ ، كۆچەتلەرنىڭ نورمال ئۆسۈپ يېتىلدىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش لازىم . 10 - ئاينىڭ ئاخىرى باغقا توك يېتكۈزۈش لازىم . قىش كىرگەندە كۆچەتلەرنى چىگە ، قومۇش قاتارلىق نەرسىلەر بىلەن ئوراپ ، توشقان ، چاشقان ۋە چارۋىلارنىڭ چىشلىۋېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم .

5 . شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

1) ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ، ئاساسىي غول شالاڭ
قەۋەتلىك شەكىل ۋە ئىچى ئوچۇق شالاڭ قەۋەتلىك شەكىل كۆپ
قوللىنىلىدۇ .

(1) ئاساسىي غول شالاڭ قەۋەتلىك چاتاش : بۇ خىل دەرەخ
شەكلىنىڭ قۇرۇلمىسى ئالمىنىڭكى بىلەن ئاساسىي جەھەتتىن
ئوخشىشىپ كېتىدۇ . ئوخشاشمايدىغان يېرى شۇكى ، ياش تۈپلەردە
ئاساسىي شاخ كۆپرەك قالدۇرۇلىدۇ . يەنى 1 ـ قەۋەتتە 3 ~ 4
تال ، 2 ـ قەۋەتتە ئىككى تال ، 3 ـ قەۋەتتە ئىككى تال ، 4 ـ
قەۋەتتە بىر تال ئاساسىي شاخ قالدۇرۇلىدۇ . شەكىلگە كەلتۈرۈش
مەزگىلىدە 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخلارنىڭ ئايرىلىش بۇلۇڭى
40° ئەتراپىدا بولسا بولىدۇ . بۇ خىل دەرەخ شەكلىدە دەرەخنىڭ
شەكىلگە كېلىشى تېز بولۇپ ، تېز ئۆسۈپ بالدۇر مېۋىلەيدۇ ۋە
مەھسۇلاتى يۇقىرى بولىدۇ .

(2) ئىچى ئوچۇق شالاڭ قەۋەتلىك چاتاش : بۇ خىل دەرەخ
شەكلىنىڭ ئاساسىي غولى قىسقىراق بولىدۇ ، مەركىزىي غولى
بولمايدۇ ؛ ئاساسىي غولىنىڭ ئۈچىدىن ئۆسۈشى كۈچلۈك بولۇپ
ئۈچ تال ئاساسىي شاخ بۆلۈنۈپ چىقىدۇ . ئۈچ تال ئاساسىي شاخ
نىڭ ئاساسىي بۇلۇڭى 35~40° يانتۇلۇق بويىچە ئۆسىدۇ . ئاسا
سىي شاخلار دەرەخ باراقسىنىنىڭ سىرتىغا قاراپ 5 ~ 7 تال يان
شاخ چىقىرىپ ، 4 ~ 5 قەۋەت بولۇپ جايلىشىدۇ . ھەربىر ئاسا
سىي شاخنىڭ ئۈستىدىكى يان شاخنى تاللاپ قالدۇرۇش ئۇسۇلى
مۇنداق : 1 ـ قەۋەتتىكى يان شاخنىڭ بىرى ئاساسىي غولدىن
60~80 cm يىراقلىقتا تاللاپ قالدۇرۇلىدۇ ، 2 ـ قەۋەتنىڭ
يۇقىرىسىدا ئىككىسى قالدۇرۇلىدۇ ؛ 1 ـ قەۋەت بىلەن 2 ـ
قەۋەتنىڭ ئارىلىقى 70~80 cm بولىدۇ . يۇقىرىسىدىكى ھەربى

ەت يان شاخلىرىنىڭ ئارىلىقى تەدرىجىي كىچىكلەپ بارد-
. يان شاخلارنىڭ ئاساسىي شاخلاردىن ئايرىلىش بۇلۇڭى
45~ بولىدۇ . يان شاختا قوشۇمچە يان شاخلار ۋە شاخ گورۇپ-
ى بولىدۇ . بۇ خىل دەرەخ شەكلىدە شەكىلگە كەلتۈرۈش
ان ، دەرەخ باراقسىنى ئېچچام ، يورۇقلۇقنىڭ چۈشۈشى ۋە ھاۋا
شۇشى ياخشى بولۇپ ، مول مەھسۇلات بېرىدۇ . بۇ شەكىل زىچ
تۇرۇلگەن نەشپۈتلۈكلەردە قوللىنىلىدۇ .

نەشپۈتنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش ئۇسۇلى ئالمىنىڭكىگە
اسى جەھەتتىن ئوخشايدۇ . ئوخشىمايدىغان يېرى شۇكى ، چا-
دەرىجىسى يېنىك بولىدۇ ، شاخلىرى ئاز شالاڭلىشىپ ، كۆپ-
قويۇۋېتىلىدۇ . بۇنىڭدا قوشۇمچە تەربىيىلىنىدىغان شاخلار-
كۆپرەك پايدىلىنىپ ، شاخقا ئاساسەن شەكىلگە كەلتۈرۈش
رەك . ئاساسىي شاخلارنىڭ كېرىلىش بۇلۇڭى ئالمىنىڭكىگە قا-
ندا كىچىك بولغاچقا ، ئاسانلا دەرەخ باراقسىنىڭ ئۈستى كۈچ-
ك ، ئاستى ئاجىز بولۇپ قالىدۇ . شۇڭا ، چاتاشتا دەرەخ ھالىتى-
ەڭپۇڭلاشتۇرۇشقا دىققەت قىلىش لازىم .

2) چوڭ تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

(1) 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخنى تاللاپ قالدۇرۇش :
ى مۇقىملاشتۇرغان يىلى كۆزدە ساغلام ئۆسكەن ئۈچ تال شاخ
ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخ قىلىنىپ ، 30 cm قالدۇرۇلۇپ
لىدۇ ، ئۇزۇنلۇقى 30 cm غا يەتمىگەنلىرى كېسىلمەيدۇ .
كىرى غولدىن ئۆزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ 40~50 cm ئۇزۇنلۇقتا
لىدۇ .

(2) ئاساسىي ۋە يان شاخلارنى يېتىشتۈرۈش : ئاساسىي شاخ-
تىكى ئۆزىرىپ ئۆسكۈچى شاخلارنى قالدۇرۇش ئۇزۇنلۇقى ئال-
ىڭكىدىن ئۇزۇنراق ، يەنى 50~60 cm بولىدۇ . ئايرىلىش
ۇڭى يەك كىچىك ئاساسىي شاخ ۋە يان شاخلارنىڭ بۇلۇڭى
ـ 8 ـ ئايلاردا ئېتتىرىش ، تارتىش ئۇسۇللىرى ئارقىلىق
ىلىدۇ . يان شاخلار بوشلۇقتا ئاساسەن ئىمكانقەدەر كۆپرەك

قالدۇرۇلىدۇ . يان شاخلار ئارىسىدا ئاساسىي شاخلارنىڭ دۈمبىسىد
نىڭ تۆۋىنىدە قوشۇمچە تەربىيىلىنىدىغان چوڭ شاخ قالدۇرۇلۇپ
دەرەخ باراقسىنىنىڭ كېڭىيىشى ۋە بالدۇر مېۋىلىشىگە ئاساس
سېلىنىدۇ .

3) مېۋىلەشكە باشلىغان ياش تۈپلەرنى چاتاش

مېۋىلەشكە باشلىغان ياش تۈپلەرنىڭ باراقسىنى داۋاملىق كې
ڭىيىپ ، قىسقا مېۋە شېخى ۋە ئوتتۇراھال مېۋە شاخلىرى كۆپى
يىپ ، مەھسۇلاتى يىلمۇيىل ئاشىدۇ . شۇڭا ، يېنىك چاتاشنى ئا
ساس قىلىپ دەرەخ باراقسىنىنى داۋاملىق كېڭەيتىش ۋە كۆڭۈلدى
كىدەك مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنى يېتىشتۈرۈش لازىم .

(1) تايانچ شاخلارنى يېتىشتۈرۈش : تايانچ شاخلاردىن ئۆز
رىپ ئۆسكۈچى شاخلار يۇقىرىقىدىن قىسقىراق قالدۇرۇلىدۇ . ئا
رىلىش بۆلۈكى بەك كىچىك بولغان ئاساسىي ۋە يان شاخلارنى
بۆلۈكى يەنىلا ئىتتىرىش ، تارتىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلى
چوڭايتىلىدۇ . ئايرىلىش بۆلۈكى بەك چوڭ ، ئاجىز ئۆسكەنلىر
نىڭ بۆلۈكى شاخنى كۆتۈرۈش ئارقىلىق كىچىكلىتىلىپ ، چېچە
بىخلىرىنى ئاز قالدۇرۇش ئارقىلىق ئۆسۈشى كۈچەيتىلىدۇ .

(2) مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنى يېتىشتۈرۈش : كېس
ئاغزىنىڭ تۆۋەنكى دۈمبىسىدىن چىققان كۈچلۈك شاخنى ئاۋۋال
كېسىپ كېيىن بېسىش ياكى چەمبەر شەكلىدە ئۇيۇپ ، چېچە
بىخلىرى شەكىللەنگەندىن كېيىن قايتۇرۇش ئۇسۇلى ئارقىلى
مېۋە شېخىغا ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ . تايانچ شاخلارنىڭ ئىككى يېن
دىكى ياكى دۈمبىسىنىڭ تۆۋىنىدىكى ئۆزۈن شاخنى ئالدى بىل
كېسىش ، كېيىن قويۇپ بېرىش ئۇسۇلى ئارقىلىق ئوتتۇراھال ش
گۇرۇپپىسىنى يېتىشتۈرگىلى بولىدۇ . بىرقانچە يىل ئۇدا قىسقار
سا تارماق شاخ پەيدا بولۇپ ، چوڭ شاخ گۇرۇپپىسى يېتىلىد
ئوتتۇراھال شاخلارنى 1 ـ يىلى چاتىماي ، چېچەك بىخلىرى شەك
لەنگەندىن كېيىن باسقاندا ، ئوتتۇراھال ۋە قىسقا شاخ گۇرۇپپ
يېتىلىدۇ . قىسقا شاخلار چاتىماي قويۇۋېتىلسە ، ئۆزگىرىپ ك

چىك تىپتىكى شاخ گۇرۇپپىسىغا ئايلىنىدۇ.

4) بولۇق مېۋىلىگەن تۇپلەرنى چاتاش

(1) تايانچ شاخلارنى چاتاش: دەرەخ پۇتۇنلەي شەكىللىنىپ بولغاندىن كېيىن، مەركىزىي غولى ئەڭ ئۈستىدىكى ئاساسىي شاخ ياكى ئۇزۇن مېۋە شېخى گۇرۇپپىسىنىڭ ئۈستىدىن كېسىۋېتىلىدۇ. دەرەخ باراقسىنىنىڭ سىرتقى قىسمىدىكى ئۇزۇن شاخلار يېنىك قىسقارتىلىدۇ، ئاجىزلىرى شالاڭلىتىلىدۇ، ئاجىز تايانچ شاخلار قايتۇرۇلىدۇ، قەۋەت ئارىلىقلىرىدىكى قوشۇمچە تەربىيىلەنگەن چوڭ شاخلار شالاڭلاشتۇرۇلىدۇ. شۇنداق قىلغاندا دەرەخ باراقسىنىنىڭ ئۈستى كونترول قىلىنىپ، يورۇقلۇق، هاۋا ياخشى ئۆتۈشىدۇ. بۇ دەرەخ باراقسىنىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى شاخ گۇرۇپپىلىرىنىڭ ساغلام يېتىلىپ مېۋە بېرىشىگە پايدىلىق.

(2) مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنى چاتاش: چوڭ دەرەخلەرنىڭ كۈچلۈك ئۆسكۈچى شاخلىرى قويۇۋېتىلىدۇ، ئۇزۇن، ئوتتۇرا مېۋە شاخلىرى يېنىك قىسقارتىلىدۇ، قىسقا مېۋە شاخلىرى بەكرەك قىسقارتىلىدۇ. كىچىك دەرەخلەرنىڭ ئۆسكۈچى شاخلىرى بەكرەك قىسقارتىلىدۇ. قىسقا مېۋە شاخلىرى يېنىك قىسقارتىلىپ، ئۇزۇن، ئوتتۇرا مېۋە شاخلىرى قويۇۋېتىلىدۇ.

مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنى يېڭىلاشتا، ئاجىز شاخ گۇرۇپپىلىرنى تەدرىجىي يېڭىلاش ئۇسۇلى ئارقىلىق كۈچلۈك شاخ گۇرۇپپىسىغا ئۆزگەرتىلىدۇ. قىسقا مېۋە شاخلىرى بەك كۆپ، بەك زىچ بولسا، ئاجىزلىرىنى چاتىۋېتىپ كۈچلۈكلىرىنى قالدۇرۇش، ئېگىزلىكىنى چاتىۋېتىپ يېقىنىدىكىسىنى قالدۇرۇش، ئىنچىكە شاخچىلىرىنى چاتىۋېتىپ تومىلىرىنى قالدۇرۇش ئارقىلىق، شاخلارنىڭ ساغلام، ئىخچاملىقى ساقلاپ قېلىنىدۇ. ياندىكى ئوخشاش قىسقا مېۋە شېخى توپىنىڭ ئارىلىقى 15～20 cm بولىدۇ.

تۆتىنچى ، ئۆرۈكلۈك باغلارنى لايىھىلەش ۋە ئۆرۈكلۈك باغ بەرپا قىلىش

ئۆرۈك دەرىخى ئازغان ئائىلىسى ئالۇچا ئۇرۇقدىشى ئۆرۈل
كەنجى ئۇرۇقدىشىغا مەنسۇپ ، ئۇچكىلىك مېۋە تۈرىدىكى يوپۇرما
تاشلايدىغان ، ئېگىز غوللۇق ، كۆپ يىللىق مېۋىلىك دەرەخ بولۇپ
ئاپتونوم رايونىمىز باغۋەنچىلىكىدە دېھقانلار ئۇچۇن «كۆچ ئۆلاش
دەرىخى ھېسابلىنىپ ، مۇھىم ئورۇننى ئىگىلەيدۇ .

1. ئۆرۈك دەرىخىنىڭ مۇھىت - شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلىپى

ئۆرۈك دەرىخى سوغۇققا چىداملىق بولۇپ ، نۆلدىن تۆۋە
30℃ ، ھەتتا ئۇنىڭدىن تۆۋەن تېمپېراتۇرىدىمۇ قىشتىن بىخەتە
ئۆتەلەيدۇ ; ئەمما ، بىخلىرى ۋە چېچەكلىرىنىڭ سوغۇققا چىداملىق
لىقى ناھايىتى ئاجىز بولۇپ ، نۆلدىن تۆۋەن 2～3℃ لۇق جۇدۇن
ئۇچرىسىلا بىخ ، چېچەكلىرى ئۇششۇپ كېتىدۇ .

2) يورۇقلۇققا بولغان تەلىپى

ئۆرۈك دەرىخى يورۇقپەرەس دەرەخ بولۇپ ، يورۇقلۇق يېتەر
لىك بولسا ياخشى ئۆسۈپ مېۋىلەيدۇ ھەمدە مېۋىسى تاتلىق بولىدۇ
ئەمما ياخشى پەرۋىش قىلىنماي ، شاخلىرى قويۇق بولسا ، يورۇق
لۇق ، ھاۋا ئۆتۈشۈشى يېتەرلىك بولمىسا ياخشى ئۆسەلمەيدۇ
مەھسۇلاتى ئاز ، مېۋە سۈپىتى ناچار بولۇپ قالىدۇ .

3) سۇغا بولغان تەلىپى

ئۆرۈك دەرىخىنىڭ يىلتىزلىرى تۇپراققا چوڭقۇر ۋە كەڭ

ىلىدىغان بولغاچقا ، قۇرغاقچىلىققا چىداملىق كېلىدۇ . بىراق ،
ۇك غورىلىغاندىن كېيىن سۇغا سىڭىمچانلىقى ئېشىپ ، دەرەخ
ساپ كەتسە ، مېۋە مەھسۇلاتى ۋە سۈپىتىگە تەسىر يېتىدۇ .
ۇك دەرىخى يەنە ھۆلچىلىككە چىدامسىز كېلىدۇ . ناۋادا دەرەخ
گە يىغىلىۋالغان سۇ بىر مەزگىل سىڭىپ كېتەلمىسە ، يوپۇر-
لىرى ، مېۋىلىرى تۆكۈلۈش ، يىلتىزلىرى سېسىش ، ھەتتا قۇ-
پ كېتىش ئەھۋاللىرى كېلىپ چىقىدۇ .

2 . ئۆرۈكلۈك باغنى لايىھەلەش

ئۆرۈك دەرىخىنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولغاچقا ، يېڭىدىن باغ
ىپا قىلىشتا يەرنى ۋە سورتلارنى نۆۋەتتە يولغا قويۇلۇۋاتقان زىياد-
ر يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىش تەلىپىگە ماس ھالدا تاللاپ ، يىراق
كۆسىنى كۆزلەپ ، زامانغا لايىق پىلانلاش لازىم . باغ بەرپا
لىش سۈپىتى باغنىڭ ئىقتىسادىي ئۈنۈمى ۋە ئىجتىمائىي ئۈنۈمى-
ىۋاستىتە تەسىر كۆرسىتىدۇ . شۇڭلاشقا ، باغ بەرپا قىلىشنىڭ
ىيىتىنى تولۇق تونۇپ ، كۆلەملەشكەن ، ئەلا سورتلۇق ئۆرۈك-
ك باغ بەرپا قىلىش ۋە ئىلمىي ئۇسۇلدا باشقۇرۇش ئارقىلىق
ىلگەن ئۈنۈمگە ئېرىشىش لازىم . بۇنىڭ ئۈچۈن ، ئالدى بىلەن
ەرپا قىلماقچى بولغان يەرنى ئىنچىكە تاللاپ ، ئىلمىي پىلانلاش
ۇك .

1) يەر تاللاش

ئۆرۈك دەرىخى يورۇقپەرەس ، يىلتىزلىرى چوڭقۇر ۋە كەڭ
ىلىدىغان ، قۇرغاقچىلىققا ، مۇنبەتسىزلىككە چىداملىق مېۋە-
ك دەرەخ بولغاچقا ، باغ بەرپا قىلىشتا ھەرخىل بۇلغىنىش ۋە
ىسىر ئامىللاردىن خالىي ، قاتنىشى قۇلايلىق ، يەر شەكلى تۈز ،
ىلىق يېتەرلىك چۈشىدىغان ، سۇغىرىش ، سۇ چىقىرىۋېتىش
ىتى تولۇق ، تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، يانتۇلۇقى 25° تىن
ىن يەرلەرنى تاللاش لازىم . باغ يېرىنى تاللاشتا تۇپراقنىڭ pH

قىممىتى 8.5 دىن تۆۋەن ، ئومۇمىي شور مىقدارى 0.3% تىن
ئاز ، يەر ئاستى سۇ ئورنى 1.5 m دىن تۆۋەن ، ئورگانىك ماددى
مىقدارى 1% تىن كۆپ ، قۇمساڭ ئەت تۇپراق بولۇشى
تەلەپ قىلىنىدۇ .

(1) سۇغىرىش شارائىتى ياخشى بولۇشى كېرەك : ئۆرۈكلۈك
باغلارنى يېتەرلىك سۇ بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن يېتەرلىك سۇ مەنبە
سى بولۇش ، سۇ سۈپىتى ياخشى بولۇش ، ئېرىق ـ ئۆستەڭلەر
يۈرۈشلەشكەن بولۇش تەلەپ قىلىنىدۇ .

(2) يەر شەكلى تۈز ، كۆنگەي بولۇشى كېرەك : ئۆرۈك
دەرىخىنىڭ يورۇقلۇققا بولغان ئىنكاسى كۈچلۈك بولغاچقا ، تاللان
غان يەرنىڭ ئورنى ئەڭ ياخشىسى جەنۇبىي يانتۇلۇقتىكى كۆنگەي
جاي بولۇشى ، شۇنىڭدەك يەر ئۈستى تەكشى ، تۇپراق ئېقىپ كەت
مەيدىغان بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ .

(3) تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، تۇپرىقى مۇنبەت بولۇشى كې
رەك : ئۆرۈك دەرىخىنىڭ يىلتىز سىستېمىسى تەرەققىي قىلغان
بولغاچقا ، ئادەتتە تۇپراق قاتلىمىنىڭ قېلىنلىقى 1 m دىن كە
بولماسلىقى تەلەپ قىلىنىدۇ ؛ تۇپراق سۈپىتى قۇمسىمان ئەت ياكى
يەڭگىل ئەت تۇپراق دائىرىسىدە ، تەركىبىدىكى ئومۇمىي تۇز مىق
دارى 3g/kg دىن تۆۋەن ، شور تۇپراقلىق رايونلاردا بولسا ئومۇمىي
تۇز مىقدارى 5g/kg دىن تۆۋەن ، pH قىممىتى 8.0 دىن تۆۋەن
يەر ئاستى سۇ ئورنى 1.5 مېتىردىن چوڭقۇر بولۇشى ، تۇپرا
بۇلغانمىغان ، بۇلغىنىش مەنبەسى بولمىغان بولۇشى كېرەك .

(4) شور تۇپراقلىق رايونلاردا زەي چىقىرىش ، شور يۇيۇش
شارائىتى ياخشى بولۇشى كېرەك : زەيكەش راۋان ، زەي سۇلارنى
چىقىش يولى راۋان بولۇشى كېرەك .

(5) ئىلمىي پىلانلىنىشى كېرەك : باغ ئورنىنى تەلەپ بويىچ
تاللاپ بولغاندىن كېيىن ، باغ يېرىنىڭ مۇھىتى ، تۇپرىقى ، كەلگۈ
سىدە مەھسۇلاتنى بىر تەرەپ قىلىش نىشانىغا ئاساسەن ، كۆلەملەش
كەن باغنىڭ يول ، سۇغىرىش ، زەي چىقىرىش ئەسلىھەلىرى

ئۆرۈك دەرىخى تۇپلىرىنىڭ جايلاشتۇرۇلۇشى ، چاڭلاشتۇرغۇچى
تۈپلەرنىڭ نىسبىتى ۋە ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى ، ئىھاتە ئورمان بەلبېغى
قاتارلىقلارنى ئىلمىي پىلانلاپ ، كەلگۈسى تەرەققىيات ئېھتىياجى
بويىچە مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇش كېرەك .

2) باغ يېرىنى پىلانلاش ۋە تۈزلەش

ئۆرۈكلۈك باغ بەرپا قىلىشتىن ئىلگىرى ، تاللانغان يەرگە
مۇناسىۋەتلىك خادىملارنى تەشكىللەپ ، شۇ جاينىڭ مۇھىتى ، تۇپ-
راقى ، كىلىماتى ، يەر شەكلى ، سۇغىرىش ئەھۋالى ، قاتنىشى ،
كەلگۈسىدىكى مەھسۇلاتلارنى بىر تەرەپ قىلىش پىلانى قاتارلىقلار
توغرىسىدا ئىلمىي تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ ، تەكشۈرۈش نەتىجى-
سىگە ۋە يەرنى تۈزلەش لايىھىسى ، مەشغۇلات رايونلىرىغا ئايرىش
لايىھىسى ، تىكىلىدىغان سورت لايىھىسى ، مەھسۇلات مىقدارى ۋە
يېتىشتۈرۈش تەلىپىگە ئاساسەن ، سورتلارنى ئورۇنلاشتۇ-
رۇش لايىھىسى ، ئېرىق - ئۆستەڭ ، ئىھاتە ئورمان ، يول ، تورالغۇ
جاي ، ئىشخانا ، ئىسكىلات ئورۇنلاشتۇرۇش لايىھىسى ھەم باغنىڭ
قوغدۇن خەرىتىسى ، ئىش باشلاش لايىھىسى ۋە ئۆستۈرۈش تېخنىكا
لايىھىسى قاتارلىقلار تەپسىلىي لايىھىلىنىدۇ . باغ يەرلىرىنى
لايىھىلەپ كىچىك رايونلارغا بۆلۈشتە ، تۈزلەڭلىك رايونلاردا
100 ~ 50 مو ، ئېدىرلىقلاردا 20 ~ 50 مو
يەرنى بىر مەيدان ، يەرنى بىر مەيدان قىلىپ ، تەكشىلەپ تەييارلىسا بولىدۇ .
پىلانلاپ بولغاندىن كېيىن ، ئومۇمىي باغ كۆلىمىنى ئۇچاستى-
كىلارغا ئايرىش كېرەك . ئادەتتە ئۇچاستكا كۆلىمى 3~6ha بولسا
بولىدۇ . ھەربىر ئۇچاستكىدا يەر ئۈستى تۈزۈلۈشىگە قاراپ ئېتىز-
لارغا ئايرىلىپ ، يەر تەكشى تۈزلىنىشى ، ئېتىز ئىچىدىكى
ئېگىز - پەسلىك پەرقى 5 cm دىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك .
كۆچەتلەرنى تىكىشتىن ئىلگىرى لايىھىدىكى تەلەپ بويىچە
يەرنى تەكشى تۈزلەپ رەتلەش لازىم . سۇغىرىش ۋە سۇنى چىقىرىۋې-
تىش مەشغۇلاتىغا قۇلايلىق بولسۇن ئۈچۈن ، يەرنىڭ ئېگىز -
پەسلىك پەرقى ±5 cm دىن ئاشماسلىقى لازىم . ئەگەر باغ بەرپا

قىرى تېمپېراتۇرا ، قۇرغاقچىلىق ۋە قىرو ئۇششۇكى قاتارلىقلارنىڭ زىيىنىنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ .

ئورمان بەلۋېغىنىڭ يۆنىلىشى ۋە قۇرۇلمىسى باغ بەرپا قىلىدىغان رايوننىڭ ئاساسلىق شامال يۆنىلىشى ۋە شامال سۈرئىتىگە ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ . ئادەتتە ئاساسىي ئورمان بەلۋېغى ئاساسلىق شامال يۆنىلىشىگە تىك ، قوشۇمچە ئورمان بەلۋېغى ئاساسىي ئورمان بەلۋېغىغا تىك بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ .

ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى قۇرۇلمىسى دېگەندە ئورمان دەرەخ تاقسىنىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەن قاتلىمىنىڭ قەۋەت سانى ، كەڭلىكى ، بوي كەسمە شەكلى ، شاخ - يوپۇرماقلارنىڭ ئەھۋالى ، زىچلىقى ۋە يورۇقلۇق ئۆتكۈزۈش ئەھۋالى كۆزدە تۇتۇلۇپ ، زىچ قۇرۇلمىلىق ، شالاڭ قۇرۇلمىلىق ۋە ھاۋا ئۆتكۈزۈشچان قۇرۇلمىلىق دىن ئۈچ خىلغا بۆلۈنىدۇ . ئاپەت خاراكتېرلىك بوران كۆرۈلىدىغان ئۆرۈكلۈك باغنىڭ بورانغا قارشى تەرىپىگە زىچ قۇرۇلمىلىق ئاساسىي ئورمان بەلۋېغىنى ، باشقا تەرەپلەردىكى ئاساسىي ۋە قوشۇمچە ئورمان بەلۋاغلىرىغا ھاۋا ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان قۇرۇلمىلىق ئورمان بەلۋاغلىرىنى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ. تاغلىق يەرلەردە شامالغا قارشى يانتۇلۇققا ۋە يانتۇلۇقنىڭ ئۈستى تەرىپىگە زىچ قۇرۇلمىلىق ئورمان بەلۋېغىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ، باشقا تەرەپلىرىگە ھاۋا ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان ياكى يورۇقلۇق ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان ئورمان بەلۋاغلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش لازىم .

ئورمان بەلۋاغلىرىنىڭ ئارىلىقى ۋە كەڭلىكى شۇ جايدا كۆرۈلىدىغان ئەڭ كۈچلۈك بوران (ئالتە بالدىن يۇقىرى) نىڭ سۈرئىتىگە ئاساسەن بەلگىلەنسە ، ئاساسىي ئورمان بەلۋاغلىرىنىڭ ئارىلىقى دەرەخ ئېگىزلىكىنىڭ 20 ～ 25 ھەسسىسىگە تەڭ قىلىنسا ، قوشۇمچە ئورمان بەلۋاغلىرىنىڭ ئارىلىقى ئەگەر شۇ جاينىڭ كىلىماتى ياخشىراق بولسا 500～700 m قىلىپ لايىھىلەنسە بولىدۇ .

ئورمان بەلۋېغىنىڭ ئۆرۈكلۈك باغقا سايە بولۇۋېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ، باغنىڭ جەنۇب تەرىپىدىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن

ئۆرۈك قۇرى ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق 20 m دىن كەم بولماسلىقى
باغنىڭ شىمال تەرىپىدىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن ئۆرۈك قۇرى
ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق 10 m دىن كەم بولماسلىقى كېرەك، شۇ
نىڭدەك ئورمان بەلۋېغىنىڭ باغ تەرىپىدىكى قۇرىدىن باغ تەرەپكە
قارىتىپ 1 m ئارىلىق تاشلاپ، چوڭقۇرلۇقى 1—1.5m ، كەڭلىكى
0.3～0.5 m قىلىپ ئورمان بەلۋېغىنى بويلاپ ئېرىق قېزىپ
تېرەك يىلتىزلىرىنىڭ ئۆرۈك دەرىخى بىلەن ئوزۇقلۇق تالىشىش
ىنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم.

ئاساسىي ئورمان بەلۋېغى 3 ～ 5 قۇر ئېگىز غوللۇق دەرەخ
2 ～ 4 قۇر چاتقالدىن، قوشۇمچە ئورمان بەلۋېغى 2 ～ 3 قۇر
ئېگىز غوللۇق دەرەخ ۋە 1 ～ 2 قۇر چاتقالدىن تەركىب تاپسا
بولىدۇ. ئورمان بەلۋاغلىرى ئۈچۈن تىكىلىدىغان ئېگىز غوللۇق
دەرەخلەرنىڭ قۇر ئارىلىقى 2～2.5 m ، تۈپ ئارىلىقى .5～2 m
قىلىنسا، چاتقاللارنىڭ قۇر، تۈپ ئارىلىقلىرى ئەمەلىي ئەھۋال
ئاساسەن بەلگىلەنسە بولىدۇ.

3. ئۆرۈك كۆچىتى يېتىشتۈرۈش

ئۆرۈك دەرىخىنىڭ شاخ - نوتىلىرىنىڭ يىلتىز چىقىرىش
ئىقتىدارى ناھايىتى ئاجىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە تۈپ ئاساسىدىن نوتى
لىمايدۇ. شۇڭا، باشقا مېۋىلىك دەرەخلەرگە ئوخشاش ئۇنىڭدىن
قەلەمچە قىلىش، نوتا باستۇرۇش ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۈرگىلى
بولمايدۇ. شۇ سەۋەبتىن، ئەمەلىي ئىشلەپچىقىرىشتا يەنىلا ئەنئەن
ۋى ئۇسۇلدا ئۇرۇقچىسىنى تېرىپ ئۇلاق ئاستى قىلىپ، ئۇلا
كۆچەت يېتىشتۈرۈش ئۇسۇلى ئاساس قىلىنماقتا.

تىكىلگەن ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى ئۈنگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ
ئەسلىي سورتىنىڭ خۇسۇسىيىتى ئىپادىلەنمەستىن ياۋا ئەجدادىنى
خۇسۇسىيىتى ئىپادىلىنىدىغان بولغاچقا، ئۇنى ئۇلاق ئاستى قى
لىپ، نىشاندىكى سۈپەتلىك سورتنى ئۇلاش ئارقىلىقلا سۈپەتلى

ۆرۈك كۆچىتىگە ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ . شۇڭا ، ئۆرۈكنىڭ سۇ-
تلىك كۆچىتىنى يېتىشتۈرۈش ئۈچۈن قەدەم باسقۇچلۇق ھالدا
ۋەندىكى ھالقىلارنى چىڭ تۇتۇش كېرەك :

1) ئۆرۈقچا يىغىش ۋە تەييارلاش

ئۆرۈقچا — كۆچەت يېتىشتۈرۈشتىكى ماددىي ئاساس ، شۇڭا ۆچەت يېتىشتۈرۈشتە ئالدى بىلەن يېتەرلىك ئۆرۈقچا يىغىشقا ھەمىيەت بېرىش كېرەك . ئۆرۈك ئۆرۈقچىسى ساغلام ئۆسكەن ، لايىسىز شارائىتتا چىدامىلىق ئۆرۈك دەرەخلىرىنىڭ مېۋىلىرى لۇق پىشقاندا ئايرىۋېلىنىدۇ . ئۆرۈقچا مەيلى ئاچچىق ياكى تاتلىق ياكى قايسى خىل سورت بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، تولۇق پىش- ن ، كېسەللىك ، زىيانداش ھاشارات زىيىنىغا ئۇچرىمىغان ساغلام يلەردىن يىغىۋېلىنىدۇ . ياۋا ئۆرۈك تۈپلىرىدىن يىغىۋېلىنسا ، ۆچەتنىڭ ھاياتىي كۈچى ، ئىرسىيەت تۇراقلىقى تېخىمۇ ياخشى لىدۇ . يىغىۋېلىنغان ئۆرۈقچىلارنىڭ مېۋىسى ۋە مېۋە تېرىپلىرى لۇق ئايرىۋېتىلگەندىن كېيىن پاكىز تازىلىنىپ ، تولۇق قۇرۇتۇ- پ ، يېـپ خالتـىلارغا قاچىلىنىپ ، قۇرغاق ، سالـقىن جايدا قلىنىدۇ .

ئۆرۈك ئۆرۈقچىسى گەرچە ئۆز تۈپىدە فىزىئولوگىيىلىك ۋە رفولوگىيىلىك پىشىش باسقۇچلىرىنى تولۇق تاماملىغان بولىد- . ئەمما يەنىلا 80 ~ 100 كۈنلۈك تىنچلىنىش باسقۇچىدىن ۈپ ، ئاندىن مۇۋاپىق تېمپېراتۇرا ۋە نەملىك شارائىتى ئاستىدا ، قاتار ئىچكى فىزىئولوگىيىلىك - بىئوخىمىيىلىك ئۆزگىرىش- رنى باشتىن كەچۈرگەندىن كېيىنلا ئاندىن ئۈنۈپ كۆچەتكە ئايلى- لايدۇ . بۇ خىل تىنچلىنىش جەريانى ئاخىرقى پىشىش باسقۇچى ئاتىلىدۇ . ئۆرۈك ئۆرۈقچىسىنىڭ شاكىلى قېلىن ، قاتتىق ، ۈلۈشى زىچ بولغاچقا ، سۇنى سۈمۈرۈشى ئاستا بولۇپ ، ئۆز تىدا ئۈنەلمەيدۇ . ئاخىرقى پىشىش باسقۇچىنى تاماملىغان ئۆ- ك ئۆرۈقچىلىرى مۇۋاپىق بىخلاندۇرۇش باسقۇچىنى ئۆتكۈزگەن- نورمال بىخلىنىپ ئۈنۈپ چىقالايدۇ . شۇڭا ، ئۆرۈك ئۆرۈقچى-

سىنى ئالدىن بىخلاندۇرۇپ تەييارلاش زۆرۈر. ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى
نى بىخلاندۇرۇشنىڭ ئۇسۇللىرى كۆپ بولۇپ، تۆۋەندىكى
ئىككى خىل بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى كۆچەت يېتىشتۈرۈشكە
ئۇيغۇن كېلىدۇ.

(1) نەم توپىغا كۆمۈپ بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى: بۇ ئەمەلىي
ئىشلەپچىقىرىشتا قوللىنىشقا ئەڭ مۇۋاپىق، ئەڭ ئاددىي ۋە ئۈنۈم
لۈك ئۇسۇل بولۇپ، ئادەتتە قىش پەسلى ئۈچ ئاي ئەتراپىدا نە
توپىغا كۆمۈپ بىخلاندۇرۇلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئال
دىن تەييارلانغان ئۇرۇقچا ئىلمان سۇغا ئىككى سوتكا چىلاپ قويۇ
لىدۇ، ئۈستىگە لەيلەپ چىققان تولۇق پىشمىغان، پوچەك ئۇرۇقلا
سۈزۈپ ئېلىۋېتىلىپ، ئاستىغا چۆككەن ساغلام ئۇرۇقچىلار تاللى
ۋېلىنىدۇ. ئاندىن 11 ـ ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرى يەر توڭلاش ئالدىد
نەملىك ساقلىشى ياخشى، شورسىز، سۇ يىغىلىۋالمايدىغان تەسكە
يەرنى تاللاپ، ئۇرۇقچا مىقدارىغا قاراپ، ئۇزۇنلۇقى 0~70 cm
ئورەك قېزىپ، شورسىز، نەم ئۆستەڭ قۇمى تەييارلاپ، بى
ھەسسە ئۇرۇقچىغا 3 ~ 5 ھەسسە قۇم ئارىلاشتۇرۇپ ياكى بى
قەۋەت قۇم، بىر قەۋەت ئۇرۇقچا قىلىپ، قەۋەتمۇقەۋەت قىلى
ئورەككە قاچىلىنىدۇ. ئۇرۇقچىنىڭ سېسىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى
ئېلىش ۋە نەپەسلىنىش شارائىتىنى ياخشىلاش مەقسىتىدە، ئۇرۇق
چىنى قاچىلاش ۋاقتىدا ئوتتۇرىسىغا 2 ~ 3 تالغىچە قومۇش ياك
قوناق شېخى تىكلەپ يەر يۈزىگە چىقىرىپ قويۇلىدۇ. ئاندىن ئۈس
تىگە ئازراق قۇرۇق ئوت ـ چۆپ سېلىپ، ئۈستى نەم توپا بىلە
كۆمۈپ قويۇلىدۇ. ئەتىياز پەسلى ئورەكنىڭ بىر تەرىپىدىن ئازرا
ئېچىپ، ئۇرۇقچىنىڭ بىخلىنىش ئەھۋالى تەكشۈرۈپ كۆرۈلىدۇ
ئادەتتە بىخ كۆرۈلگەن ياكى شاكىلى ئاجرالغان ئۇرۇقچا %70 ك
يەتكەن بولسا، ئېچىپ كۆچەت ئېتىزىغا تىكىلسە بولىدۇ.

(2) ئەتىياز پەسلى تىكىش ئالدىدا بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى
ئۇرۇقچا كۈز پەسلى كۆمۈپ بىخلاندۇرۇلۇپ تەييارلانمىغان بولسا
ئەتىياز پەسلى تىكىش ئالدىدا تېز بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى قوللىنى

دۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن ، تېرىشتىن 20 ~ 25 كۈن ئىلگىرى
يارلانغان ئۇرۇقچىلارنى 60~80℃ لۇق قىزىق سۇغا چىلاپ ،
2 مىنۇت تۇرغۇزغاندىن كېيىن سۇزۇۋېلىپ سۇزۇك سوغۇق سۇغا
لاپ ، سۈيىنى ھەركۈنى 2 ~ 3 قېتىم ئالماشتۇرۇپ ئىككى
وتكا تۇرغۇزۇلىدۇ ، ئاندىن ئۈستىگە لەيلەپ چىققان ئۇرۇقچىلار
ۇرۇپ ئېلىۋېتىلىپ ، ئاستىغا چۆككەن ساغلام ئۇرۇقچىلار سۇزۇ-
لىنىپ ، ئۇنىڭغا 3 ~ 4 ھەسسە نەم ، شورسىز ئۆستەڭ قۇمى
كى ياغاچ كېپىكى ئارىلاشتۇرۇلۇپ ، بىخلاندۇرۇش ئىشكاپىدا
كى كاڭ ئۈستىدە 25~30℃ لۇق تېمپېراتۇرا شارائىتىدا بىخلان-
ۇرۇلىدۇ . بىخلاندۇرۇش جەريانىدا قۇم ياكى ياغاچ كېپىكىنىڭ
ۋاپىق نەملىكىنى ساقلاشقا دىققەت قىلىش كېرەك . بىخ كۆرۈل-
ەن ياكى تۆرەلمە چوڭىيىپ شاكىلى ئاجرالغان ئۇرۇقچا 70%
ە يەتكەن بولسىلا كۆچەت ئېتىزىغا تىكىلسە بولىدۇ .
ئەتىيازدا تېرىشتا 10 cm چوڭقۇرلۇقتىكى تۇپراق تېمپېراتۇ-
سى 10~12℃ قا مۇقىملاشقاندا ، يەنى جەنۇبىي شىنجاڭدا 3 -
ينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 4 - ئاينىڭ بېشىغىچە ، شىمالىي شىنجاڭدا
- ئاينىڭ باشلىرىدىن ئوتتۇرىلىرىغىچە تېرىلسا بولىدۇ . چۆنەك-
ەپ تېرىشتا جەنۇب - شىمال يۆنىلىشى بويىچە ، كەڭلىكى
50 ، قاش ئۈستىنىڭ كەڭلىكى 30 cm چۆنەك ئېلىنىپ ،
ۇرۇقچا قۇر ئارىلىقى 20 cm ، تۈپ ئارىلىقى 8~10 cm
4~6 cm بويىچە تېرىلىدۇ . بۇنىڭدا ھەر موسىغا 30~35 kg
ۇرۇقچا كېتىدۇ . تۈز يەرگە تېرىشتا ، يەر تەكشىلىنىپ 1.5 m
ەڭلىكتىكى سۇلياۋ يوپۇق يېپىلىپ ، كەڭ قۇر ئارىلىقى
60 ، تار قۇر ئارىلىقى 30 cm ، تۈپ ئارىلىقى 8~10 cm
لىنىدۇ . بۇنىڭدا ھەر موسىغا 50 kg ئۇرۇقچا كېتىدۇ .
كۈزدە تېرىشتا ئۇرۇقچىلار يۇقىرىقى ئۇسۇل بىلەن بىر تەرەپ
لىنغاندىن كېيىن ، يەر توڭلاشتىن بۇرۇن بىۋاستە تېرىلسا
ولىدۇ . تېرىش ئۇسۇلى ئەتىيازدا تېرىش بىلەن ئوخشاش ، ئەمما
ېرىش چوڭقۇرلۇقى 10 cm ئەتراپىدا قىلىنىپ زىچراق تېرىلىدۇ ،

ئۇستىگە بىر قەۋەت قۇمساڭ توپا تەكشى يېيىتىلىپ يەڭگىل چ
دىلىدۇ . يەر توڭلاشتىن ئىلگىرى قاندۇرۇپ كانجىلىنىدۇ . بۇن
دا ھەر موسىغا 60 kg ئەتراپىدا ئۇرۇقچا كېتىدۇ .
ئۇنىڭدىن باشقا يەنە كۈز پەسلى تېرىشتا بىخلاندۇرمايلا كۆچ
ئېتىزىغا بىۋاستە تېرىلىسمۇ بولىدۇ . چۈنكى ؛ تېرىلغان ئۇرۇق
قىش پەسلى تۇپراق قاتلىمىدا بىخلىنىش باسقۇچىنى تاماملا
ئەتىياز پەسلى يېتىپ كەلگەندە ئۈنۈپ چىقىدۇ . كۈز پەسلى بىخل
دۇرماي تېرىشتا ، ئالدى بىلەن كۆچەت تىكىلىدىغان يەرنى تەل
بويىچە تەييارلىۋېلىپ ، تېرىلىدىغان ئۇرۇقچا ئىدىلمان سۇ
3 ~ 5 سوتكا چىلاپ قويۇلىدۇ . سۇنى ھەركۈنى ئالماشتۇرۇپ
ۋاقىت توشقاندا لەيلەپ چىققان ئۇرۇقچىلار سۈزۈپ ئېلىۋېتىلى
ئاستىغا چۆككەن ساغلام ئۇرۇقچىلار سۈزۈۋېلىنىپ ، ئىك
سوتكا دۈملەپ قويغاندىن كېيىن تەييارلانغان يەرگە تەل
بويىچە تىكىلىدۇ .

2) كۆچەتخانا يېرىنى تاللاش ۋە تەييارلاش

كۆچەتخانا يېرىنى ياخشى تاللاش ۋە تەييارلاش — سۈپەتل
كۆچەت يېتىشتۈرۈشتىكى ئالدىنقى شەرت . شۇڭا ، قاتناشقا قۇلا
لىق ، يەر ئۈستى يۈزى تەكشى ، سۇغىرىشقا قۇلايلىق ، يەر ئاس
سۇ ئورنى 1.5 ~ 2 m دىن تۆۋەن ، جەنۇبىي يانتۇلۇقتىكى كۈنگ
بولغان ، تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، تۇپرىقى مۇنبەت ، قۇمسىم
ياكى يەڭگىل ئەت تۇپراق دائىرىسىدىكى ، قۇرۇلمىسى ياخ
شى ، سۇ - ئوزۇقلۇق ساقلاش ئىقتىدارى يۇقىرى ، بوش
يۇمشاق ، شورسىز يەرلەر تاللىنىدۇ . تەركىبىدىكى تۇز مىقد
رى 0.4 % تىن يۇقىرى ، زەي ، تەسكەي تۇپراقلار كۆچەتزارل
قىلىشقا مۇۋاپىق كەلمەيدۇ .
يەر تەييارلانغاندىن كېيىن ، كۈز پەسلى يەرنى تەكشى تۇ
لەپ ، قىرلىرىنى مۇستەھكەملەپ ، ھەر 667 كۋادرات مېتىر يەر
2 ~ 3 تونىنا ئەتراپىدا سۈپەتلىك ئېغىل قىغى بېرىپ ، قاندۇرۇ

قوْيوْپ ، ئەتىيازدا ئوْرۇقچا تىكىشكە تەييارلىنىدۇ . ئەتىياز
لى يېتىپ كېلىپ يەرنىڭ ئۈستى تاۋلاشقان هامان هەر 667
درات مېتىر يەرگە 10～20 kg هېسابىدا دى ئامموني فوسفات
ۇتى چېچىپ ، يەرنى 18～20 cm چوڭقۇرلۇقتا ئاغدۇرۇپ ،
رقىنى يۇمشىتىپ ، تۈزلەپ سۆرەم سېلىپ ، ئوْرۇقچا تىكىشكە
ارلىنىدۇ .

3) ئۆرۈك ئوْرۇقچىسىنى تىكىش

ئوْرۇقچا ۋە يەر تەييارلانغاندىن كېيىن ، ئوْرۇقچىنى تەلەپ
چە تىكىش سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۈرۈشتىكى مۇھىم كاپا-
. كۆچەتزارلىقتا تىكىلىدىغان ئوْرۇقچىنى كۈزدە تىكىسىمۇ ،
ىيازدا تىكىسىمۇ بولىدۇ . مەيلى قايسى پەسىلدە تىكىلىشىدىن
ىنەزەر ، يەر تەييارلاش ، چۆنەك ۋە ئۇچاستىكىلارغا ئايرىش
اش تەلەپ بويىچە ئېلىپ بېرىلىدۇ . هەر ئىككى پەسىلدە
شنىڭ ئۆزىگە خاس ئارتۇقچىلىقى ۋە كەمچىلىكى بار بولۇپ ،
دە تىكىلسە ئوْرۇقچىنى بىخلاندۇرۇش ئاۋارىچىلىكى ئازىيىپ ،
گەك كۈچى تېجەپ قېلىنىدۇ ، ئەمما ئوْرۇق تىكىش مىقدارىنى
يتىشكە (هەربىر ئورەككە ئىككى تالدىن ئارتۇق ئوْرۇقچا تى-
شكە) ، تىكىش ئورنىنى چوڭقۇرراق (10～20 cm) قىلىشقا
را كېلىدۇ ؛ ئەتىيازدا تىكىلسە ئوْرۇقچىنى چوقۇم ئالدىن بىخ-
دۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ . ئەمما تىكىش چوڭقۇرلۇقى يۈزەكىرەك
(5～6 c) بولۇش تەلەپ قىلىنىدۇ . ئەتىيازدا تىككەندە ئوْرۇقچا
دارىنى تېجەپ قالغىلى ، ئۈنۈش نىسبىتىنى ئۆستۈرگىلى
ىدۇ . ئوْرۇقچىنى تىكىش تۆۋەندىكى تەرتىپ بويىچە ئېلىپ
لىدۇ :

(1) تىكىلىدىغان ئوْرۇقچا مىقدارىنى هېسابلاش

كۆپرەك كۆچەت ئېشلەپچىقىرىشتا ، ئوْرۇقچا مىقدارىنى تې-
ى ئۈچۈن ، كېرەكلىك ئوْرۇقچا مىقدارى بىلەن يېتىشتۈرۈلىدى-
كۆچەت مىقدارىنى ئالدىن هېسابلاپ نىشانلىق تىكىلىشى تەلەپ

قىلىنىدۇ . تىكىلىدىغان ئۇرۇقچا مىقدارى تۆۋەندىكى فورمۇلا بوي
چە ھېسابلىنىدۇ :

تىكىلىدىغان ئۇرۇقچا مىقدارى (kg/667m²) = يېتىشتۈرۈلىدىغان كۆچەت سانى ÷ (ئۇرۇقچىنىڭ بىخلىنىش نىسبىتى (%) × ھەر kg ئۇرۇقچا سانى (تال))

ئۇرۇقچا مىقدارى ھېسابلاپ چىقىلغاندىن كېيىن ، تەلەپ بوي
چە تەييارلانغان كۆچەت ئېتىزىغا تىكىلىدۇ . تىكىش سۈپىتى
تىكىش ئۆلچىمى تەلەپكە لايىق بولغاندىلا يېتىشتۈرۈلىدىغان نىشا
دىكى كۆچەت سانى ۋە سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ

(2) چۆنەك ئېلىش ياكى كاندۇكچە ياساش : ئۇرۇقچا تىكىش
تە چۆنەكلەپ تىكىش ياكى تۈز يەرگە كاندۇكچە ياساپ تىكىش
ئۇسۇلى قوللىنىلىدۇ . مەيلى قايسى خىل ئۇسۇل بويىچە تىكىل
سۇن ، چوقۇم جەنۇب ـ شىمال يۆنىلىشى بويىچە قۇر ئورۇنلاشتۇ
رۇلىدۇ . شۇنداق قىلغاندىلا ھاۋا ئۆتۈشۈش ، يورۇقلۇقتىن پايدىل
نىش ، شامالغا بەرداشلىق بېرىش شارائىتىنى ياراتقىلى ، قۇر ئار
سىنىڭ ئېنىق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ .

چۆنەكلەپ تىكىشتە جەنۇب ـ شىمال يۆنىلىشى بويىچە چۆنەك
ۋە قاش چىقىرىلىدۇ . چۆنەك بىلەن قاش ئۆلچىمى تۆۋەندىك
سخېما بويىچە بولسا بولىدۇ :

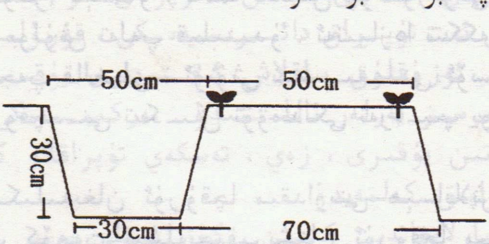

قاشنىڭ ئىككى تەرىپىدىن 10 cm دىن ئارىلىق قالدۇرۇ

ﭼﺎ ﺗﯩﻜﯩﻠﺴﻪ ، ﻛﯚﭼﻪﺗﻨﯩﯔ ﻗﯘﺭ ﺋﺎﺭﯨﻠﯩﻘﻰ 30 cm ، ﭼﯚﻧﻪﻙ ﺋﺎﺭﺩ-
70 cm ﻗﺎﻟﯩﺪﯗ .
ﻛﺎﻧﺪﯗﻛﭽﻪ ﻳﺎﺳﺎﭖ ﺗﯜﺯ ﻳﻪﺭﮔﻪ ﺗﯩﻜﯩﺸﺘﻪ ، ﺋﺎﻟﺪﻯ ﺑﯩﻠﻪﻥ ﺗﻪﻳﻴﺎﺭﻻﻧ-
ﻳﻪﺭﻧﻰ ﺋﯘﺯﯗﻧﻠﯘﻗﻰ ﺟﻪﻧﯘﺏ - ﺷﯩﻤﺎﻝ ﻳﯚﻧﯩﻠﯩﺸﯩﺪﻩ ﺋﯘﭼﺎﺳﺘﯩﻜﺎ
ﯗﻛﭽﻪ)ﻻﺭﻏﺎ ﺋﺎﻳﺮﯨﯟﯦﻠﯩﭗ ، ﻫﻪﺭﺑﯩﺮ ﺋﯘﭼﺎﺳﺘﯩﻜﺎ ﭼﯧﮕﺮﺍﺳﻰ ﻛﯩ-
ﻗﯩﺮ ﺋﺎﺭﻗﯩﻠﯩﻖ ﺋﺎﻳﺮﯨﻠﯩﺪﯗ . ﺋﯘﭼﺎﺳﺘﯩﻜﯩﻨﯩﯔ ﻛﻪﯕﻠﯩﻜﻰ ﯞﻩ ﺋﯘ-
ﻗﻰ ﻛﯚﭼﻪﺕ ﺋﯧﺘﯩﺰﯨﻨﯩﯔ ﺋﻪﻣﻪﻟﯩﻲ ﺋﻪﮬﯟﺍﻟﯩﻐﺎ ﻗﺎﺭﺍﭖ ﻣﯘﯞﺍﭘﯩﻖ
ﻼﺷﺘﯘﺭﯗﻟﯩﺪﯗ .
ﻪﻳﻠﻰ ﭼﯚﻧﻪﻛﻠﻪﭖ ﺗﯩﻜﯩﺶ ﻳﺎﻛﻰ ﺗﯜﺯ ﻳﻪﺭﮔﻪ ﻛﺎﻧﺪﯗﻛﭽﯩﻼﭖ ﺗﯩﻜﯩﺶ
ﻰ ﻗﻮﻟﻠﯩﻨﯩﻠﯩﺴﯘﻥ ، ﺋﻪﯓ ﻳﺎﺧﺸﯩﺴﻰ ﺳﯘﻟﯩﻴﺎﯞ ﻳﻮﭘﯘﻕ ﻳﯧﭙﯩﭗ ﺗﯩﻜﯩﻠ-
ﺭﯗﻗﭽﯩﻨﯩﯔ ﺋﯜﻧﯜﭖ ﭼﯩﻘﯩﺸﻰ ﯞﻩ ﻣﺎﻳﺴﯩﻠﯩﻨﯩﺸﻰ ﻳﺎﺧﺸﻰ ﺑﻮﻟﯩﺪﯗ .
ﯞ ﻳﻮﭘﯘﻕ ﻳﯧﭙﯩﺸﺘﺎ ﺗﺎﺭ ﺋﻪﻧﻠﯩﻚ ﺳﯘﻟﯩﻴﺎﯞ ﻳﻮﭘﯘﻕ ﻗﺎﺵ ﺋﯜﺳﺘﯩﮕﻪ ﻫﯩﻢ
ﺪﯗ ؛ ﻛﺎﻧﺪﯗﻛﭽﯩﻼﭖ ﺗﯩﻜﯩﺶ ﺋﯘﺳﯘﻟﻰ ﻗﻮﻟﻠﯩﻨﯩﻠﻐﺎﻥ ﺑﻮﻟﺴﺎ ، ﻛﺎﻧ-
ﻪ ﺋﯩﭽﯩﮕﻪ ﺋﺎﺭﯨﻠﯩﻘﯩﻨﻰ 50 cm ﻗﺎﻟﺪﯗﺭﯗﭖ ، ﺗﯜﺯ ، ﺗﻪﻛﺸﻰ ، ﻫﯩﻢ
ﺪﯗ .
(3) ﺋﯘﺭﯗﻗﭽﯩﻨﻰ ﺗﯩﻜﯩﺶ : ﻳﻪﺭ ﺗﻪﻳﻴﺎﺭﻟﯩﻨﯩﭗ ﺑﻮﻟﻐﺎﻧﺪﯨﻦ ﻛﯧ-
ﺑﯩﺨﻼﻧﺪﯗﺭﯗﭖ ﺗﻪﻳﻴﺎﺭﻻﻧﻐﺎﻥ ﺋﯘﺭﯗﻗﭽﺎ ﺋﯧﭽﯩﭗ ﺋﯧﻠﯩﻨﯩﭗ ﻳﻪﺭﮔﻪ
ﺪﯗ . ﺳﯘﻟﯩﻴﺎﯞ ﻳﻮﭘﯘﻕ ﻳﯧﭙﯩﻠﻐﺎﻥ ﺑﻮﻟﺴﺎ ، ﻳﻮﭘﯘﻗﯩﻨﯩﯔ ﺋﯩﻜﻜﻰ ﭼﯧﺘﯩ-
8～10 cm ، ﺗﯜﭖ ﺋﺎﺭﯨﻠﯩﻘﯩﻨﯩﻤﯘ 8～10 cm ﻗﺎﻟﺪﯗﺭﯗﭖ ، ﻳﻮﭘﯘﻕ
ﺪﯨﻦ 4～6 cm ﭼﻮﯕﻘﯘﺭﻟﯘﻗﺘﺎ ﺋﻮﺭﻩﻙ ﺋﯧﭽﯩﭗ ، ﻫﻪﺭﺑﯩﺮ ﺋﻮﺭﻩﻛﻜﻪ
2 ﺗﺎﻝ ﺋﯘﺭﯗﻗﭽﺎ ﺳﯧﻠﯩﭗ ، ﺋﯜﺳﺘﯩﻨﻰ ﻧﻪﻡ ، ﻳﯘﻣﺸﺎﻕ ﻗﯘﻡ ﺗﻮﭘﺎ
ﻛﯚﻣﯜﭖ ﭼﯩﯖﺪﺍﭖ ﻗﻮﻳﺴﺎ ﺑﻮﻟﯩﺪﯗ . ﺳﯘﻟﯩﻴﺎﯞ ﻳﻮﭘﯘﻕ ﻳﯧﭙﯩﻠﻤﯩ-
ﻪﻣﺪﻩ ﻛﺎﻧﺪﯗﻛﭽﻪ ﺋﯘﺳﯘﻟﻰ ﻗﻮﻟﻠﯩﻨﯩﻠﻐﺎﻥ ﺑﻮﻟﺴﺎ ، ﻛﺎﻧ-
ﭽﻪ ﺋﯩﭽﯩﮕﻪ 70 cm ، 30 cm ﻛﻪﯓ - ﺗﺎﺭ ﻗﯘﺭ ﻗﯩﻠﯩﭗ ﺗﺎﻧﺎ
، ﻫﻪﺭ 8～10 cm ﺋﺎﺭﯨﻠﯩﻘﺘﺎ ﺋﻮﺭﻩﻙ ﺋﯧﭽﯩﭗ ، 4～6 cm
ﺭﻟﯘﻗﺘﺎ ﻫﻪﺭﺑﯩﺮ ﺋﻮﺭﻩﻛﻜﻪ 1～2 ﺗﺎﻝ ﺋﯘﺭﯗﻗﭽﺎ ﺳﯧﻠﯩﭗ ﺗﯩﻜﯩﻠ-
ﯜﺳﺘﻰ ﻧﻪﻡ ﺗﻮﭘﺎ ﺑﯩﻠﻪﻥ ﻛﯚﻣﯜﻟﯜﭖ ، ﻛﻪﺗﻤﻪﻥ ﻳﺎﻛﻰ ﮔﯜﺭﺟﻪﻛﻨﯩﯔ
ﻰ ﺑﯩﻠﻪﻥ ﻳﻪﯕﮕﯩﻞ ﭼﯩﯖﺪﺍﭖ ﻗﻮﻳﯘﻟﯩﺪﯗ .
ﻪﮔﻪﺭ ﻛﯜﺯﺩﻩ ﺗﯩﻜﯩﻠﺴﻪ ﺳﯘﻟﯩﻴﺎﯞ ﻳﻮﭘﯘﻕ ﻳﯧﭙﯩﻠﻤﺎﻳﺪﯗ . ﺋﻪﻣﻤﺎ ﻫﻪﺭ-

قىلىنىدىغان يەر شورتاڭلىق بولۇپ باغ قىلىشقا مۇۋاپىق كەلمىسە
شور چايقاش ، بىر - ئىككى يىل ئاپتاپپەرەس ، قىزىلچا ۋە قاش
بېدە قاتارلىق زىرائەتلەرنى تېرىپ ، تۇپراقنى ياخشىلاش كېرەك

3) ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىنى ئورۇنلاشتۇرۇش

شىنجاڭدا ئۆرۈك غورىسى چوڭىيىۋاتقان مەزگىلدە بورار

كۆپ چىقىدۇ . بوراننىڭ مېۋىنى تۆكۈۋېتىشىدىن مۇداپىئەلىنىش

باغنى قۇم - بوراننىڭ زىيىنىدىن ساقلاش ، باغ ئىچىنىڭ مىكرو كىلىماتىنى ياخشىلاش مەقسىتىدە ، باغ ئەتراپىغا ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى بەرپا قىلىش تەلەپ قىلىنىدۇ . ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى بىلەن ئۆرۈك دەرىخىنىڭ ئارىلىقى 10～20 m دىن كەم بولماسلىقى ھەمدە ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىنىڭ ئىچى تەرەپتىن چوڭقۇرلۇقى 1 m دىن ئارتۇق ئېرىق (خەندەك) قېزىلىشى كېرەك . ئىھاتە ئورمىنى ئۇچۇن جىگدە ، تېرەك قاتارلىق ئېگىز غوللۇق دەرەخلەر بىلەن پاكار غوللۇق چاتقاللار ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئۆستۈرۈلۈشى كېرەك . ئەمما ئۆرۈك دەرىخى بىلەن ئوخشاش كېسەللىك - ھاشارات زىيىنىغا ئۇچرايدىغان دەرەخ تۈرلىرىنى ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىغا ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولمايدۇ . شۇڭا ، ئاكاتسىيە ، قارىياغاچ ، ياڭاق قاتارلىقلارنى ئىھاتە ئورمىنى قىلماسلىق كېرەك .

ئۆرۈك چېچىكى ئاسان تۆكۈلىدىغان بولغاچقا ، ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى ئۆرۈكلۈك باغلارغا قارىتا ناھايىتى مۇھىم قوغداش رولىنى ئوينايدۇ . بۇ ئۆرۈكلۈك باغلاردىن مۇقىم ، سۈپەتلىك ، يۇقىرى مەھسۇلات ئېلىشنىڭ كاپالىتى ھېسابلىنىدۇ . ئەگەر مۇمكىن بولسا ئىھاتە ئورمانلارنى باغ بەرپا قىلىنىشتىن 2 ～ 3 يىل بۇرۇن ئەھيا قىلىۋەتسە ، بۇ رايوننىڭ كىچىك كىلىماتى ياخشىلىنىپ ، ئۆرۈك كۆچەتلىرىنىڭ ئاينىشىغا ياخشى مۇھىت يارىتىلىدۇ . ئادەتتە ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى دائىرىسىدە ئوتتۇرىچە شامال سۈرئىتى 22～50% ، ئوتتۇرىچە پارغا ئايلىنىش مىقدارى 22～35% ئازىيىدۇ ؛ ھاۋانىڭ نەملىكى ئېشىپ ، تېمپېراتۇرا تەڭشىلىپ ،

ىڭ باشلىرى ئۈنۈپ چىقىدۇ . ئۈنۈپ چىققان ھامان مايسا پەرۋى-
ى باشلاش كېرەك .
(3) مايسا چېنىقتۇرۇش ۋە تولۇقلاش : ئۇرۇقچا تىكىلگەن-
ى كېيىن 10 ~ 20 كۈن ئەتراپىدا ئۈنۈپ چىقىدۇ . كۆچەت
ىسى ئۆسۈپ 2 ~ 3 تال ھەقىقىي يوپۇرماق چىقارغاندا دەسلەپ-
شالاڭلىتىش ۋە تولۇقلاش ئېلىپ بېرىلىدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن ،
ى بىلەن ئۆسۈشى ئاجىز ، كېسەللەنگەن ئارتۇق تۈپلــەر يۇلۇپ
لىـنىدۇ . كۆچەت مايىسىـسى ئۆسۈپ 20~25 cm غا يېتىـپ
~ 8 تال ھەقىقىي يوپۇرماق چىقارغاندا ، كۆچەت مۇقىملاشتۇ-
ش ئېلىپ بېرىلىدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن يەنىلا ئاجىز ، زەئىپ مايىسى-
ى يۇلۇپ تاشلاپ ، بىر ئورەكتە بىرلا كۆچەت قالدۇرۇلسا
ىدۇ . مۇقىملاشتۇرۇشقا بىرلەشتۈرۈپ ئۈنمەي قالغان يەرلەرگە
، باراقسان ئۆسكەن ئورەكلەردىكى تاقلاپ ئېلىۋېتىشكە تېگىش-
ك ساغلام مايىسىلار مەخسۇس ياسالغان كۆچەت يۆتكەش ئەسۋابى
ىلىق توپىسى بىلەن قومۇرۇلۇپ كۆچۈرۈپ تولۇقلىنىدۇ ھەم
ھال سۇغىرىلىدۇ . ئۈستىگە دەرەخ شېخى ياكى ئوت - چۆپ
ن سايە چۈشۈرۈلۈپ ، ئەي بولۇشىغا شارائىت يارىتىلىدۇ .

4 . كۆچەت تىكىش

ئۆرۈك كۆچەتلىرى جەنۇب - شىمال يۆنىلىشى بويىچە تىكىل-
مۇۋاپىق بولۇپ ، يورۇقلۇقتىن يېتەرلىك پايدىلىنالايدۇ . ئۆ-
ى دەرەخلىرىنىڭ ئارىسىغا پاكار غوللۇق ئىقتىسادىي زىرائەتلەر-
تېرىش پىلانلانسا ، ئۇ ھالدا تىكىلىدىغان كۆچەتلەرنىڭ قۇر ،
ئارىلىقىنى 8 m×12 m ۋە 5 m×8 m قىلىپ ، ھەرمو يەرگە
تۈپ ۋە 11 تۈپ كۆچەت تىكىلسە بولىدۇ . باغ كۆلىمى چوڭ ،
گەك كۈچى ئاز ، ئەمما پەرۋىش سەۋىيىسى يۇقىرى بولسا ، قۇر ،
ئارىلىقىنى 4 m×6 m ياكى 5 m×6 m قىلىپ ، ئۆلچەملىك
تەكلىدە ھەر موسىغا 22 ~ 28 تۈپ ئۆرۈك كۆچىتى تىكىلسە

بولىدۇ .

كۆچەتلەرنى تىكىشتە يەر شەكلى تۈز ، سۇغىرىش شارائى
ياخشى بولسا ئورەك كولاپ بىۋاسىتە تىكسە بولىدۇ . يەر شەك
ئېگىز - پەس ، سۇ قىس جايلاردا سۇ تېجەش ئۇچۇن قۇر ئارىل
بويىچە ئۇستى كەڭلىكىنى 1~1.5 m ، ئاستى كەڭلىك
0.8 m~1 m ، چوڭقۇرلۇقىنى 0.3 m~0.4 m قىلىپ چۆن
ئېلىپ ، ئاندىن قۇر ئارىلىقىغا ئاساسەن چوڭقۇرلۇقى 0.6 m
كەڭلىكى 0.6~0.8 m لىق ئورەك كولاپ ، ئورەك ئىچىگە تول
چىرىگەن مەھەللىۋى ئوغۇت ۋە بىرىكمە ئوغۇتنى مۇۋاپىق مىقدا
ئارىلاشتۇرۇپ تۆكۈپ ، ئۇستىگە ئەت تۇپىدىن ئازراق قويۇپ ئاند
كۆچەتنى تىكسە بولىدۇ . ئورەكنى تىندۇرۇش جەريانىدا كۆچەت
بىر قېتىم تارتىپ قويۇپ ، يىلتىزلارنىڭ تۇپا بىلەن بىرلىشىش
تېزلىتىش لازىم . كۆچەتلەرنى تىكىشتىن ئىلگىرى كۆچەت يىلتى
لىرىنى ABT يىلتىز ئۆستۇرگۈچ دورىسىغا 12 سائەت چىلا
قويسا ، كۆچەتلەرنىڭ ئەي بولۇش نىسبىتى يۇقىرىلايدۇ .

بەشنچى ، ياڭاقلىق باغلارنى لايىھەلەش ۋە ياڭاقلىق باغ بەرپا قىلىش

1 . ياڭاقنىڭ مۇھىت ـ شارائىتقا بولغان تەلپى

ياڭاق دەرىخىنى تىمەن ئۆستۈرۈپ ، مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇپ ،
پىتىنى ياخشىلاپ ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمىنى ئاشۇرۇشتا ، ئۇنىڭ
ۇشىدىگە ئېھتىياجلىق مۇھىت شارائىتىنى يارىتىپ بې‍ـ
ش زۆرۈر .

1) يورۇقلۇققا بولغان تەلپى

ياڭاق دەرىخى يورۇقپەرەس دەرەخ بولۇپ ، يورۇقلۇق ئۇنىڭ
ۇپ يېتىلىشى ، مېۋىلىشىگە چوڭ تەسىر كۆرسىتىدۇ . ياڭاق
ىخىنىڭ بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە يورۇقلۇققا بولغان تەلپى
چلۇك بولۇپ ، يىللىق ئۆسۈپ يېتىلىش مەزگىلى ئىچىدە يو‍ـ
لۇق ۋاقتىنىڭ 2200 سائەتتىن كەم بولماسلىقىنى ، ئەڭ ياخ‍ـ
ى 2600 سائەتتىن كۆپ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ .

2) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلپى

ياڭاق دەرىخى ئىسسىقلىقنى خالايدۇ . يىللىق ئوتتۇرىچە تېم‍ـ
اتۇرا 9～12℃ بولسا ياڭاقنىڭ ئۆسۈشىگە مۇۋاپىق كېلىپ ،
لەش تېمپېراتۇرا دائىرىسى ھېسابلىنىدۇ . ئەڭ تۆۋەن تېمپېرا‍ـ
نۆلدىن تۆۋەن 25℃ تىن يۇقىرى بولغاندا قىشتىن بىخەتەر
لەيدۇ ھەم نورمال مېۋىلەيدۇ ؛ نۆلدىن تۆۋەن 25℃ تىن تۆۋەن
ا چېچەك بىخلىرى ، يېڭى نوتىلىرى ۋە 2 ～ 3 يىللىق
لىرى ئۇششۇيدۇ ؛ نۆلدىن تۆۋەن 30℃ تىن تۆۋەن بولسا نور‍ـ
ئۆسەلمەيدۇ ، بەلكى پاكار ياكى چاتقالسىمان ئۆسىدۇ ؛ تېمپې‍ـ

راتۇرا نۆلدىن تۆۋەن 35℃ تىن تۆۋەن بولسا يەر ئۈستى قىسمى
توڭلايدۇ، قۇرۇيدۇ، ئەتىيازدا يىلتىزلىرىدىن يېڭى نوتىلار ئۈسۈ
چىقىپ چاتقال شەكلىنى ھاسىل قىلىدۇ.

3) تۇپراققا بولغان تەلىپى

ياڭاق دەرىخى چوڭقۇر، كەڭ يىلتىز تارتىدىغان، ئوغۇ
خۇمار دەرەخ بولغاچقا، توپا قاتلىمى بىر مېتىردىن قېلىن، مۇ
بەت، قۇمساڭ، سۇ، ھاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى ياخشى يەرنىڭ بولۇ
شىنى تەلەپ قىلىدۇ. سېغىز تۇپراقلىق يەرلەر ياڭاق ئۆستۈرۈشكە
ماس كەلمەيدۇ. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بەزى يېزا، مەيدانلار سېغ
لاتقا تۇپراقلىق يەرلەردە ياڭاق ئۆستۈرگەندە كۆچەتلەر ياخشى ئۆس
مىگەن ياكى قۇرۇپ قالغان.

ياڭاق ئۆستۈرۈلىدىغان يەرنىڭ مۇنبەتلىكىنى ئاشۇرۇشتا م
ھەللىۋى ئوغۇتلارنى يېتەرلىك بېرىش، ياڭاق دەرەخلىرى ئارىسى
پۇرچاق تۈرىدىكى زىرائەتلەرنى، قوغۇن، تاۋۇز، كۆكتاتلارنى ك
رىشتۈرۈپ تېرىش ياكى يېشىل ئوغۇت ئۆسۈملۈكلىرىنى تېرىپ
چېچەكلەش ۋاقتىدا يەرگە باستۇرۇش تەدبىرلىرىنى قوللانسا بول
دۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئازوت، فوسفورلۇق ئوغۇتلارنى ئاسا
قىلىپ بېرىش لازىم.

ياڭاق تۇز، شورغا چىدامسىز كېلىدۇ. تۇپراقتىكى تۇز مىق
دارى 0.03% تىن ئېشىپ كەتسە، دەرەخنىڭ ئۆسۈشى ۋە مېۋىلە
شىگە تەسىر يېتىدۇ. شۇڭا، يەر ئاستى سۇ ئورنى 2 m دىن تۆۋە
بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ. ياڭاق دەرىخىنىڭ يوپۇرماقلىرى چو
ھەم كۆپ، يازدا سۇنى پارلاندۇرۇشى كۈچلۈك بولغاچقا، سۇ
كۆپرەك تەلەپ قىلىدۇ. شۇڭا، ياڭاقلىق باغلارنىڭ سۇغىرىش
شارائىتى ياخشى بولۇشى كېرەك. ياڭاقلىق باغ يېرى زىيادە ن
ياكى قۇرغاق بولۇپ كەتسىمۇ مېۋىلىشى تەسىرگە ئۇچرايدۇ. شۇ
ڭا، باغ يېرى توختام سۇ يىغىلىۋالمايدىغان بولۇشى كېرەك. ناۋا
ھۆلچىلىك يۈز بەرسە، ياڭاق دەرەخلىرى ئاسانلا كېسەللىك

ئىلگىرى سۇغىرىش ۋە توختام سۇلارنى چىقىرىۋېتىشكە قولايلىـ
بولسۇن ئۈچۈن، باغ يېرىنىڭ ئېگىز - پەسلىك پەرقىنى cm
دىن ئاشۇرماستىن تەكشى تۈزلەش، باغ ئەتراپىغا ئىھاتە ئورمىنى
بەرپا قىلىش كېرەك. يەرگە يېتەرلىك ئاساسىي ئوغۇت بەرگەندىن
كېيىن، يەرنى چوڭقۇر ئاغدۇرۇپ تەكشىلەش لازىم.

3. ياڭاق كۆچىتى يېتىشتۈرۈش

1) ئۇرۇق تەييارلاش

ئۇرۇق سۈپەتلىك سورتلاردىن، يەنى كۆپەيتىش نىشانىغا ماس
كېلىدىغان سورتلاردىن ئېلىنىپ، ئىدىش ياكى داسقا سېلىنىپ
ئۈستىگە ئىلمان سۇ قۇيۇلغاندىن كېيىن تاياق بىلەن تەخمىنەن ئو
مىنۇت ئەتراپىدا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ، 24 سائەتتە سۈيى بىر قېتىم
ئالماشتۇرۇلىدۇ، كۈندە بىر قېتىم سوغۇق سۇدا چايقىلىدۇ. مۇ
شۇنداق بىر تەرەپ قىلىنغان ئۇرۇقنى 7 ~ 10 كۈنلەردىن كېيىن
سۇزۇۋېلىپ دەرھال تېرىسا بولىدۇ.

ئۇرۇقنى سۇغا چىلاپ، ھەر ئىككى كۈندە سۈيىنى بىر قېتىم
ئالماشتۇرۇپ، 10 ~ 15 كۈندىن كېيىن ئاپتاپقا سالسا ئۇرۇقلا
يېرىلىدۇ. يېرىلغانلىرى ئۇدۇللۇق تېرىلسا بولىدۇ.

يەنە بىر خىل ئۇسۇل: 500 g ھاكقا 5~6 kg سۇ قۇيۇپ
ئۇرۇقنى ھاك سۈيىگە چىلاپ، ھەركۈنى 1 ~ 2 قېتىم، ھە
قېتىمدا بەش مىنۇت ئارىلاشتۇرۇپ، 10 ~ 15 كۈندىن كېيى
سۇزۇۋېلىپ تېرىسا بولىدۇ.

2) يەر تەييارلاش

كۆچەت يېتىشتۈرۈلىدىغان يەر سۇغىرىشقا قولايلىق، تو
قاتلىمى قېلىن، قۇمساڭ، مۇنبەت بولۇشى، چۆرىسىدە ئىھ
ئورمىنى بار، قاتنىشى قولايلىق بولۇشى لازىم. ئەگەر سېغ
تۇپراقلىق يەر بولسا، ئۈستىگە 5~6 cm قېلىنلىقتا قۇم تۆكۈپ

ئوغۇتنى ئارىلاشتۇرۇپ چوڭقۇر ئاغدۇرۇش، شېغىللىق يەر بولسا، شېغىلنى تاسقاپ چىقىرىۋېتىش ۋە يەرنى تەكشى تۈزلەش لازىم.

3) تېرىش

ئۇرۇق ئادەتتە كۈز، ئەتىياز پەسىللىرى تېرىلىدۇ. كۈزدە تېرىلسا بىخلىنىش ۋاقتى قىسقا بولۇپ، ياڭاق مايسىلىرى تەكشى ئۈنۈپ چىقىدۇ. ئەمما كېلەر يىلى ئەتىيازدا بالدۇر ئۈنۈپ چىققانلىرى جۇدۇنغا ئۇچرىسا كۆپلەپ ئۆششۈپ كېتىدۇ. ئەتىيازدا تېرىلسا مايسىلارنىڭ ئۆششۈپ قېلىشىدىن ساقلانغىلى بولسىمۇ، ئەمما ئۇرۇق ياخشى بىر تەرەپ قىلىنماي قالسا تولۇق ئۈنەلمەيدۇ.

تېرىشتا ئادەتتە چۆنەك چوڭقۇرلۇقى 15~18 cm، قۇر ئارىلىقى 60~80 cm، تۈپ ئارىلىقلىرى 10 cm، تېرىش چوڭقۇرلۇقى 5~8 cm بولسا مۇۋاپىق بولىدۇ. ئۇرۇقنىڭ يان قىرىنى يەرگە تۈز قىلىپ، ھەر 10 cm ئارىلىقتا بىردىن قويۇپ، ئۈستىنى 6~10 cm قېلىنلىقتا كۆمۈپ، ئۈستىگە يېنىك دەسسەش لازىم. تېرىش ۋاقتىدىن ئالغاندا، ياڭاقنى ئەتىيازدا، يەنى 3 - ئاينىڭ 25 - كۈنىدىن 4 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە تېرىپ بولۇش لازىم. مۇشۇ مەزگىلدىن كېيىن قالسا ياڭاق كۆچەتلىرىنىڭ غولى تولۇق ياغاچلىنالماي، قىشتا ئۆششۈپ قۇرۇپ قالىدۇ.

(1) ئۇرۇقنى بىۋاسىتە تېرىپ باغ بەرپا قىلىش

باغ كۆلىمى چوڭ بولۇپ كۆچەت يېتىشتۈرۈشكە ئۈلگۈرەلمىگەندە، ئۇرۇقنى بىۋاسىتە تېرىسا بولىدۇ، يەنى بۇ ئۇسۇلنى سۇ، تۇپراق شارائىتى ياخشى جايلاردا قوللانسا بولىدۇ. بۇنىڭدا ئالدى بىلەن يەرگە ئاساسىي ئوغۇت يېتەرلىك بېرىلىپ ئۇسا قىلىنىدۇ. تۇپرىقى سېغىزلىق بولسا مۇۋاپىق مىقداردا قۇم توكۇلىدۇ. ياڭاقنى كۈزدە تېرىشتا قىسمەن كۆك پوستى بىلەن تېرىسىمۇ بولىدۇ، ئەمما تېخنىكىلىق جەھەتتىن ئالغاندا پوستىدىن ئايرىپ تېرىش تەلەپ قىلىنىدۇ. كۈزدە تېرىشتا ھاشارات ۋە قۇشلار زىيانداشلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئورەك ئەتراپىغا ياكى ياڭاق پوستىغا

ھاشارات يوقىتىش دورىلىرىنى چېچىپ قويۇش لازىم .

كۆچەت تىكىپ باغ بەرپا قىلىشتا ئەلا سورتلۇق ياڭاقلاردىن يېتىشتۈرۈلگەن كۆچەتلەرنىڭ تىكىلىش ۋاقتى ، ئۇسۇلى ۋە تېخنىكىلىق ھالقىلارنى پۇختا ئىگىلەپ ، تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى $10\ m \times 10\ m$ قىلىپ تىكىش ، ئارىلىقلىرىغا 10 ~ 15 يىل باشقا زىرائەتلەرنى كىرىشتۈرۈپ تېرىش لازىم . بۇ خىل باغلاردىكى ياڭاق تۈپلىرى ئون نەچچە يىل ئۆتكەندىن كېيىن شاخلىرى باراقسان ئۆسۈپ ، يورۇقلۇق ۋە ھاۋا ئۆتۈشۈشكە تەسىر يېتىدۇ . شۇڭا ، قىش پەسلى كۆپرەك چاتاش ، ياز پەسلى بويىغا زورلاپ ئۆسۈپ كەتكەن شاخلىرىنى چاتاشقا توغرا كېلىدۇ .

(2) تارقاق تىكىپ ياڭاقلىق بەرپا قىلىش

ياڭاقلىق بەرپا قىلىشتا ئادەتتىكى تەتقىقات ۋە ئىشلەپچىقىرىش مەقسەت قىلىنغان بولسا ، تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرى $8\ m \times 8\ m$ ياكى $10\ m \times 10\ m$ بويىچە قىلىنسا بولىدۇ ؛ قويۇق تىكىپ دەسلەپتىلا مول ھوسۇل ئېلىش مەقسەت قىلىنغان بولسا ، تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى $5\ m \times 5\ m$ ياكى $4\ m \times 5\ m$ بويىچە قىلىپ تىكىپ ، 10 ~ 15 يىلدىن كېيىن كۆچەتلەرنى ئارىلاپ كۆچۈرۈپ ئېلىۋېتىپ ، $10\ m \times 10\ m$ بويىچە مۇقىملاشتۇرسا بولىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، ھويلا - ئاراملارنىڭ ئالدى - كەينىگە ، ئېرىق - ئۆستەڭلەرنىڭ بويلىرىغا تىكىپ ئۆستۈرسىمۇ ، شۇنىڭدەك سالا ئېتىزلارنىڭ سۇغىرىش ئېرىقلىرىغا تىكىپ ئۆستۈرسىمۇ بولىدۇ . بۇنىڭدا تۈپ ئارىلىقى 10 m ، قۇر ئارىلىقى 25~33 m بولىدۇ . بۇ ئۇسۇلدا يەرنى ئۇزاقچە تېرىغلى بولىدۇ ، باشقا زىرائەتلەرنىڭ مەھسۇلاتىغا ئانچە تەسىر كۆرسەتمەيدۇ . كۆچەت ئاز كېتىدۇ ، ئۈنۈمى يۇقىرى بولىدۇ .

(3) «+» شەكىللىك ياڭاقلىق بەرپا قىلىش

بۇ ئۇسۇل يەر ئاز ، ئادەم كۆپ جايلارغا ماس كېلىدۇ . بۇنىڭدا ئاساسلىقى 270 مولۇق سالا ئېتىزغا 90 تۈپ ، يەنى ھەر ئۈچ مو

بەرگە بىر تۈپ ياڭاق كۆچىتى تىكىلىدۇ. تۈپلەر ئارىلىقى يىراق بولغاچقا، ئۆسۈشى ھېچقانداق تەسىرگە ئۇچرىمايدۇ، مول مېۋىلەيدۇ، پەرۋىشكە قولايلىق بولىدۇ.

4. چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش

ياڭاق دەرىخىنىڭ ئاتىلىقى بىلەن ئانىلىقى بىر تۈپتە بولسىدۇ، لېكىن ئاتىلىقى بىلەن ئانىلىقىنىڭ چېچەكلەش مەزگىلى ئوخشاش بولمىغاچقا، ئۆزىدىن چاڭلىنىش نىسبىتى تۆۋەن بولۇپ، مەھسۇلاتى ۋە سۈپىتىگە تەسىر يېتىدۇ. شۇڭلاشقا، ھازىرغىچە ئاپتونوم رايونلۇق زىرائەت سورتلىرىنى باھالاپ بېكىتىش كومىتېتى باھالاپ نام بەرگەن 26 ياڭاق سورتىدىن تاللاپ ياڭاقلىق باغ بەرپا قىلىش، ئەمما ھەربىر باغدىكى ياڭاق سورتىنى ئىككىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك شەرتى ئاستىدا، چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش زۆرۈر.

ياڭاق شامال ئارقىلىق چاڭلىنىدۇ. ئادەتتە شامال سۈرئىتى ۋە ياڭاق سورتى ياڭاقنىڭ چاڭلىنىشىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇڭلاشقا، ھەر 4 ~ 5 قۇر ئاساسلىق ئۆستۈرۈلىدىغان سورتقا بىر قۇر چاڭلاشتۇرغۇچى سورتىنى سەپلىسە بولىدۇ. ماتېرىياللارغا ئاساسلانغاندا، ئاساسلىق سورت بىلەن چاڭلاشتۇرغۇچى سورتىنىڭ ئارىلىقى 60~100 m بولسا بولىدۇ، 50~90 m ئارىلىقتا چاڭ دانچىلىرى ئەڭ كۆپ بولىدۇ. ئاساسلىق سورت بىلەن چاڭلاشتۇرغۇچى سورتىنى قۇر بويىچە سەپلەش، كۆلىمى كىچىك باغلاردا چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى مەركەزلىك سەپلەش لازىم.

5. ياڭاق كۆچەتلىرىنى تىكىش

بالدۇر مېۋىلەيدىغان سورتلارنىڭ مەھسۇلاتى يۇقىرى بولىدۇ، ئەمما دەرەخ باراقسىنى كىچىك بولغاچقا، چىلگە سورتلارنى زىچ-

راق ، يەنى تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى 3～5 m ياكى 5～6 m قىلىـ
تىكىش لازىم . كىچىكىپ مېۋىلەيدىغان جاغدا سورتلارنىڭ مەھسۇ
لاتى نىسبەتەن ئاز ، ئەمما دەرەخ باراقسىنى چوڭراق بولغاچقا
تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرى 6～8 m ياكى 8～9 m قىلىنسا بولىدۇ
بالدۇر مېۋىلەيدىغان كىچىك ياڭاق كۆچەتلىرىنى تىكىشكە توغـ
كەلسە ، تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى 3×5 m ياكى 5×6 m قىلىـ
تىكىش ، ناۋادا كۆچەتلەر چوڭىيىپ بۈك - باراقسان ئۆسۈپ كە
سە ، پىلانلىق شالاڭلىتىپ ، كەڭ قۇرلۇق ھالەتنى شەكىللەندۈر
بولىدۇ .

قىشتا قاتتىق سوغۇق ، بوران كۆپ چىقىدىغان جايلاردا تۇپرا
قاتلىمىنىڭ توڭلىشى چوڭقۇر بولغاچقا ، كۆچەتلەرنى ئەتىيازدا تـ
كىش كېرەك . ئەتىيازدا ئىمكانقەدەر بالدۇرراق تىككەندە ، تۇپرا
نەملىكىدىن پايدىلىنىپ كۆچەتلەرنىڭ ئەي بولۇشىنى تېزلەتكىل
بولىدۇ . كۈزدە تىكىشتە دەرەخلەر يوپۇرماق تاشلاپ ، يەر توڭلاش
تىن ئىلگىرى ، يەنى 10 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن 11 - ئاينىـ
ئوتتۇرىلىرىغىچە تىكىلسە بولىدۇ . كۆچەتلەر كۈزدە تىكىلسە قىـ
كىرگۈچە مەلۇم دەرىجىدە يىلتىز تارتىپ ئۈزلىشىۋالىدۇ - دە
ئەتىيازدا بالدۇر بىخلاپ تېمەن ئۆسىدۇ . كۆچەتلەرنى تىكىپ بولۇ
دەرھال بىر - ئىككى قېتىم قاندۇرۇپ سۇغىرىش لازىم .

6 . شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

1) ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

مۇنبەت يەردە ئۆستۈرۈلگەن سورتلارغا غولى كۆچلۈك شالا
قەۋەتلىك شەكىل ، مۇنبەتسىز يەردە ئۆستۈرۈلگەن ، دەرەخ بارا
سىنى يېيىلىپ ئۆسىدىغان سورتلارغا ئوتتۇرىسى تەبىئىي يېيىلغا
شەكىل مۇۋاپىق كېلىدۇ .

(1) شالاڭ قەۋەتلىك شەكىل : بۇنىڭدا مەركىزىي غولنىـ
ئېگىزلىكى 1～1.5 m بولۇپ ، 5 ～ 7 تال ئاساسىي شېخ

3 ~ 4 قەۋەتكە ئايرىلىپ تۇرىدۇ . 1 ـ قەۋەتتە ئۈچ تال ، 2 ـ قەۋەتتە ئىككى تال ، 3 ـ ، 4 ـ قەۋەتلەردە بىر تالدىن ئاساسىي شاخ يېتىشتۈرۈلىدۇ . 1 ـ قەۋەت بىلەن 2 ـ قەۋەتنىڭ ئارىلىقى 1 ~ 1.5 m ، باشقا قەۋەتلەرنىڭ ئارىلىقلىرى 1 m ئەتراپىدا قىلىنىدۇ . 1 ـ قەۋەتتىكى ھەرقايسى ئاساسىي شاخلاردا 3 ~ 4 تال يان شاخ يېتىشتۈرۈلىدۇ . 1 ـ يان شاخ بىلەن غولىنىڭ ئارىلىقى 1 m ، 2 ـ يان شاخ بىلەن 1 ـ يان شاخنىڭ ئارىلىقى 1.5 m ئەتراپىدا قىلىنىدۇ . 2 ـ قەۋەتتىكى ھەرقايسى ئاساسىي شاخلاردا 2 ~ 3 تال يان شاخ ، 3 ـ قەۋەتتە بىر تال يان شاخ ، 4 ـ قەۋەتتە شاخ گۇرۇپپىسى يېتىشتۈرۈلىدۇ . شەكىلگە كەلتۈرۈش جەريانىدا ھەرقايسى شاخلارنىڭ بېقىندىلىق مۇناسىۋىتى داۋاملىق ئەڭشىلىپ ، ئۆسۈش ئىقتىدارى تەكپۇڭلاشتۇرۇلىدۇ . قوشۇمچە شاخلىرى مۇۋاپىق ھالدا كۆپرەك قالدۇرۇلۇپ ، رىقابەتچى شاخلار كونترول قىلىنىدۇ ھەمدە ئۇلاردىن پايدىلىنىلىدۇ .

(2) ئوتتۇرىسى تەبىئىي يېيىلغان شەكىل : بۇنىڭدا مەركىزىي غول ئېنىق بولمايدۇ ، ئاساسىي شاخلىرىنىڭ سانى ۋە ئۆسۈش ھالىتىگە قاراپ 3 ~ 5 تال ئاساسىي شاخ قالدۇرۇلىدۇ ، ھەربىر ئاساسىي شاختا 2 ~ 3 تال يان شاخ قالدۇرۇلىدۇ . يان شاخلارنى قالدۇرۇش ئۇسۇلى شالاڭ قەۋەتلىك شەكىلگە ئوخشايدۇ . ئاساسىي شاخلارنىڭ بۇلۇڭى شالاڭ قەۋەتلىك شەكىلنىڭكىدىن كىچىكرەك بولىدۇ .

2) مېۋىلىگەن تۇپلەرنى چاتاش

مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرى دەسلەپتە مەيلىگە قويۇۋېتىپ كېيىن قىسقارتىش ، يانتۇ ئۆسكەنلىرىنى قالدۇرۇش ئۇسۇلى ئارقىلىق يېتىشتۈرۈلىدۇ . مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنىڭ ئارىلىقلىرى 60 ~ 100 m قىلىپ تەڭشىلىدۇ . قوشۇمچە شاخلارنىڭ كۈچلۈكلىرى كېسىۋېتىلىپ ، ئاجىزلىرى ۋە ئوتتۇراھال ئۆسكەنلىرى قالدۇرۇلىدۇ . تۆۋەنگە ساڭگىلاپ ئۆسكەن شاخلار ناۋادا مېۋىلىگەن بولسا ، مېۋە بېرىپ بولغاندىن كېيىن دەرھال قىسقارتىپ چاتاپ ،

ئانا مېۋە شېخى يېتىشتۈرۈلىدۇ . بويىغا زورلاپ ئۆسكەن شاخ
دەسلەپتە ئۆسۈشىگە قويۇپ بېرىلىپ ، مېۋىلەشكە باشلىغاندىن ك
يىن قىسقارتىش ، ئۇچىنى كېسىش ، زىچ ئۆسكەنلىرىنى شالاڭل
تىش تەدبىرلىرى قوللىنىلىدۇ . بولۇق مېۋىلىگەن دەرەخلەر
ئاجىزلاش ، قېرىش ئالامەتلىرى كۆرۈلسە ، بويىغا زورلاپ ئۆسك
شاخلارنى يېڭىلاش ۋە ئۇلاردىن پايدىلىنىش ئارقىلىق دەرەخنى
هاياتىي كۈچىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش لازىم .

3) قېرى تۈپلەرنى چاتاش

ياڭاق دەرىخى قېرىغاندىن كېيىن ئۆسۈش هالىتى ئاجىزلاپ
مەهسۇلاتى ئازىيىدۇ . شۇڭا ، سۇ ، ئوغۇت پەرۋىشىنى كۈچەيتىش
ئاساسىدا دەرەخ باراقسىنىنى يېڭىلاش لازىم . يېنىك يېڭىلاش
هەرقايىسى ئاساسىي شاخلارنىڭ ئوتتۇرا ۋە يۇقىرى قىسمىدىكى ش
ئايرىغان ئورنىدىن ، يەنى ئاساسىي شاخلارنىڭ ئۇچتىن بىر قىس
كېسىۋېتىلىدۇ . ئېغىر يېڭىلاشتا ئاساسىي شاخلارنىڭ 2/3 قىس
كېسىۋېتىلىدۇ . مەيلى قايسى خىل يېڭىلاشتا بولسۇن ، كېسىلگ
ئورۇندا ئايرىغان شاخ بولۇشى ياكى يېڭىدىن شاخ هاسىل قىلى
ئىقتىدارى بولۇشى كېرەك .

ئۇلاش بىلەن بىر ۋاقىتتا ، سوغۇقنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىـ
نى قوللىنىش ئارقىلىق شاپتۇل دەرىخىنىڭ سوغۇققا چىداملىقـ
قىنى ئاشۇرۇش لازىم .

3) سۇغا بولغان تەلىپى

شاپتۇل دەرىخى ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانىدا فىزىئولوگىيىلـ
ئېھتىياجىنى تەمىن ئەتكۈدەك سۇنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىد
ئەمما تۆۋىگە سۇ يىغىلىۋېلىشتىن قورقىدۇ . تۇپراق نەملىكى
تەرىسىز بولسا يىلتىزلىرىنىڭ ئۆسۈشى ئاستىلايدۇ ياكى قۇر
قالىدۇ ، نوتىلىرى ۋە يوپۇرماقلىرىنىڭ ئۆسۈشى ئاجىز بولىد
يوپۇرماقلىرىدا كۆيۈك داغلىرى پەيدا بولۇپ يۆگىلىۋالىدۇ ، ھە
تۆكۈلۈپ كېتىدۇ ؛ مېۋىسىنىڭ سۇغا سىڭىشچانلىقى ئەڭ كۆچل
بولۇپ ، سۇ يېتەرلىك بولمىسا مېۋىسى يىگلەپ قورۇلۇپ قالىد
تۆكۈلىدۇ ، شۇنداقلا مەھسۇلاتى ، سۈپىتى تۆۋەنلەيدۇ .

4) تۇپراققا بولغان تەلىپى

شاپتۇل دەرىخى تۇپراق قەۋىتى قېلىن ، قۇمساڭ ، توخ
سۇلار چىقىپ كېتەلەيدىغان يەرلەردە ئۆستۈرۈشكە ماس كېلىد
سىغىز تۇپراقلىق يەرلەردە ئاسانلا يىلىم ئېقىش كېسەللىكى پە
بولىدۇ . pH قىممىتى 4.9~5.2 بولغان ، يەنى ئاجىز كىسلا
لىق ، تۇز مىقدارى %0.2~0.1 بولغان يەرلەرگە ماس كېلىد
تۇپراق قەۋىتى نېپىز بولسا ، شاپتۇل دەرىخىنىڭ ئۆسۈشى چەكل
مىگە ئۇچراپ ، بالدۇر چېچەكلەپ بالدۇر پىشىسىمۇ ، ئەمما مېۋە
ئۇششاق ، مەھسۇلاتى ئاز ، مېۋىلەش دەۋرى قىسقا بولۇپ قالىد
مۇنبەت يەرلەردە ئۆسۈشى كۈچلۈك بولۇپ كېتىپ ، مېۋىلىـ
كېچىكىدۇ ھەمدە يىلىم ئېقىش كېسەللىكى پەيدا بولىدۇ .

2 . شاپتۇللۇق باغنى لايىھىلەش

1) باغ ئورنىنى تاللاش

شاپتۇل دەرىخى ھۆللۈككە چىدامسىز بولغاچقا ، شاپتۇلل
باغ ئۈچۈن يەر ئاستى سۇ ئورنى تۆۋەن ، توختام سۇلارنى چىقىرىـ

ىنىش ئاسان ، يورۇقلۇق ياخشى چۈشىدىغان ، قاتنىشى قۇلايلىق يەرلەرنى تاللاش ، سازلىققا يېقىن ، نەملىكى زىيادە يۇقىرى يەرلەرنى تاللىماسلىق لازىم . كونا شاپتۇللۇق باغلار بولسا ، ئۇنى بۇزۇۋېتىپ ، بىرقانچە يىل باشقا زىرائەتلەرنى تېرىپ دەم ئالدۇرغاندىن كېيىن شاپتۇللۇق باغ قىلىشقا بولىدۇ .

2 . سورتلارنى سەپلەش

شاپتۇللۇق باغ بەرپا قىلىشتا شۇ جاينىڭ ئىستېمال ئەھۋالى ۋە يەرلىك ئەلا سورتلىرىنى ، شۇنىڭدەك سورتلارنىڭ ماسلىشىشچانلىقىنى ئاساس قىلىش ھەمدە مېۋىنىڭ ساقلاشقا ، توشۇشقا چىدامىلىقلىقى ۋە سۈپىتى قاتارلىق تەرەپلەرنى ئويلىشىش لازىم . ئۆزىدىن چاڭلىنالمايدىغان سورتلارغا چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش ، ئەمما بىر باغدا ئىككى - ئۈچ خىل سورتتىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك لازىم . سورت سەپلەشتە يەنە چىلگە ، ئارا پىشار ، جاغدا سورتلارنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ، بازارنى خېلى ئۇزۇنغىچە شاپتۇل بىلەن تەمىنلەيدىغان قىلىش كېرەك .

3 . شاپتۇل كۆچىتى يېتىشتۈرۈش

1) ئۇرۇقچا تەييارلاش ۋە بىخلاندۇرۇش

شىنجاڭدا ئۆستۈرۈلۈۋاتقان يەرلىك شاپتۇللارنىڭ سورتلىرى كۆپ بولۇپ ، ھەرقايسى رايونلارنىڭ يەنە ئۆزىگە خاس سورتلىرى بار . بۇ سورتلار ئۆستۈرۈشكە ماس كەلسىلا كېڭەيتىشكە بولىدۇ . يەرلىك سورتلاردىن سۈپىتى ياخشى ، مېۋىسى چوڭ ، ئىستېمال دائىرىسى كەڭ ، كۆركەم ، تەمى تاتلىق ، ئېتى ئۇرۇقچىسىدىن ئاجرايدىغان ، ئىقتىسادىي قىممىتى يۇقىرى ، ماسلىشىشچانلىقى كۈچلۈكلىرىنى تاللاپ ، مېۋىسى مەي بولغاندا يىغىۋېلىپ ، ھۆل پېتى يەپ ياكى قاق سىلىپ ئۇرۇقچىسىنى ئايرىۋېلىپ ، قۇرۇتۇپ ساقلاش لازىم .

ئۇرۇقچىنى بىخلاندۇرۇشتا ، ئالدى بىلەن قايتا بىر قېتىم

1 ، تەكشۈرۈپ ، پۈچەك ، زەخىملەنگەنلىرىنى چىقىرىۋېتىپ
ئاينىڭ ئاخىرلىرىدىن باشلاپ بىخلاندۇرۇش تەييارلىقىنى ئېش
9 لازىم . بىۋاسىتە تېرىشتا ، بىخلاندۇرۇلغان ئۇرۇقچىنى
10 ـ ئايلاردا تۈز يەرلەرگە تېرىپ ، يەر توڭلىغۇچە ئارىلىقتا
چ قېتىم سۇغارسا ، ئەتىيازدا ئۇرۇقچىلار زايە بولماي ئۈنۈپ
دۇ . ئۇرۇقچىلارنى بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى ئۆرۈكنىڭكىگە ئوخ
بولىدۇ .

2) ئۇرۇقچىنى تېرىش

بىخلانغان شاپتۇل ئۇرۇقچىسىنى ئەتىيازدا ، يەنى 3 ـ ئاي
25 ـ كۈنلىرىدىن 4 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنلىرىگىچە ئوسا قى
تەييارلانغان يەرگە چوڭقۇرلۇقىنى 4～6 cm ، تۈپ ئارىلىق
نى 8～10 cm ، قۇر ئارىلىقىنى 50 cm قىلىپ تېرىسا ، هە
يەرگە 40～45 kg ئۇرۇقچا سالسا بولىدۇ . تېرىلىدىغان يەر ق
ساق ئەت تۇپراقلىق ياكى يەر ئاستى سۇ ئورنى تۆۋەن ،
يىغىلىپ قالمايدىغان بولۇشى ، يېتەرلىك مەھەللىۋى ئو
تۆكۈلگەندىن كېيىن ، چوڭقۇر ئاغدۇرۇلۇپ تەكشى تۈزل
نىشى تەلەپ قىلىنىدۇ .

3) كۆچەتلەرنى تىكىش

شاپتۇل كۆچەتلىرىنى يەرنىڭ توڭى ئېرىگەندىن باشلاپ بىخ
نىشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىگىچە ، قۇر يۆنىلىشىنى جەنۇب ـ ش
مال يۆنىلىشى بويىچە قىلىپ ، تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرى
4×2 m ياكى 4×3 m قىلىپ تىكسە بولىدۇ . ئورەك دىئامېتى
ۋە چوڭقۇرلۇقى 0.6～0.8 m قىلىپ كولىنىپ ، ھەربىر ئورە
15～20 kg ئورگانىك ئوغۇتقا تەڭ مىقداردا توپا ئارىلاشتۇرۇل
تەييارلىنىدۇ . تىكىشتە تەييارلانغان ئوغۇتلۇق توپا ئورەكنىڭ يې
مىغىچە تولدۇرۇلۇپ ، كۆچەت ئورەكنىڭ ئوتتۇرىسىغا ، يىلت
بوغۇزى يەر يۈزى بىلەن تەڭلەشتۈرۈلۈپ قويۇلىدۇ ۋە توپا تىند
رۇلىدۇ . تىندۇرۇش جەريانىدا كۆچەت بىر ـ ئىككى قېتىم ئۈ
تىگە بوش تارتىلىپ ، يىلتىزلىرىنىڭ توپا بىلەن بىرىكىشى ئىلگ
رى سۈرۈلىدۇ . كۆچەت تىكىلىپ بولۇنغاندىن كېيىن ئىككى

ئۈچ قېتىم قاندۇرۇپ سۇغىرىلىدۇ ۋە قىيسىيىپ قالغان تۇپلەر تىكلىنىدۇ .

4) چېچەك ، غورىلىرىنى شالاڭلىتىش

شاپتۇلنىڭ چېچەك بىخى كۆپ بولسا مېۋىلىشىمۇ كۆپ بولىدۇ ، بولۇپمۇ بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە مېۋە مىقدارىمۇ دەرەخنىڭ بەرداشلىق بېرىش ئىقتىدارىدىن ئېشىپ كېتىدۇ . بۇنداق ئەھۋالدا مېۋىلىرى ئۇششاقلاپ ، سۈپىتى ناچارلىشىدۇ ، دەرەخ بالدۇر ئاجىزلايدۇ ، ھوسۇللۇق - ھوسۇلسىز يىل پەرقى روشەنلىشىدۇ . شۇڭلاشقا ، قىشلىق چاتاشتىن ئىلگىرى چېچەك بىخلىرىنى يىمىرىش ياكى مېۋە شېخىنى قىسقارتىپ چاتاش ، ئاندىن بالدۇر ئېچىلىۋالغان ۋە ئېچىلىشى كېچىككەن چېچەكلەرنى ئۈزۈۋېتىش لازىم . چېچەك بىخلىرىنى بالدۇرراق شالاڭلاتقاندا مېۋىلەرنىڭ تولۇقلۇشىنى ئازايتقىلى بولىدۇ .

تەجرىبىلەرگە ئاساسلانغاندا ، شاپتۇل غورىلىرىنى قالدۇرۇش ئۆلچىمى مۇنداق : ئاساسىي شاخلارنىڭ ئۇزارغۇچى شاخلىرىدىكى غورىلار ئۈزۈۋېتىلىدۇ ، بويىغا زورلاپ ئۆسكەن مېۋە شاخلىرىدا تۆت - بەش تال ، ئۇزۇن مېۋە شاخلىرىدا ئۈچ - تۆت تال ، ئوتتۇراھال مېۋە شاخلىرىدا بىر - ئىككى تال ، قىسقا مېۋە شاخلىرىدا بىر تالدىن غورا قالدۇرۇلىدۇ . بىر شاختىكى غورىلارنىڭ ئارىلىقى $10 \sim 12$ cm قالدۇرۇلىدۇ . غورىلارنى قالدۇرۇش تەرتىپى دەرەخ شاخلىرى بويىچە يۇقىرىدىن تۆۋەنگە ، ئىچىدىن سىرتىغا قارىتا بولىدۇ .

4 . شاپتۇل دەرەخلىرىنى شەكىللەندۈرۈپ چاتاش

شاپتۇل دەرەخلىرى شەكىل جەھەتتە تەبىئىي ئېچىلغان رومكىسىمان ۋە تەبىئىي ئىچى ئوچۇق ئىككى خىل شەكىللەندۈرۈپ چاتالسا بولىدۇ . تەبىئىي ئېچىلغان رومكىسىمان شەكىللەندۈرۈشتە ، كۆچەت تىكىلگەندىن كېيىن غولى $50 \sim 60$ cm قالدۇرۇلۇپ مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ . 1 - يىلى ئۈچ تال ئاساسىي شاخ

تەربىيلىنىدۇ ، ھەربىر ئاساسىي شاخ ئارىسىدىكى بۇلۇڭ °120
ئاساسىي شاخ بىلەن غول ئارىسىدىكى بۇلۇڭ °45 قىلىنىدۇ
2 ـ يىلى ھەربىر ئاساسىي شاختىن ئىككى تال يان شا
تەربىيلىنىدۇ . 3 ـ يىلى ھەربىر يان شاختىن يەنە ئىكك
تال قوشۇمچە شاخ تەربىيلىنىدۇ . بۇ شاخلار تەبىئىي ئېچىلغا
شەكىلدە بولىدۇ .

تەبىئىي ئوچۇق شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ، كۆچەت تىك
لىپ غولى 50～60 cm قالدۇرۇلۇپ مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ . 1
يىلى غولدىن ئۈچ تال ئاساسىي شاخ يېتىشتۈرۈلىدۇ . ھەربى
ئاساسىي شاخ ئارىسىدىكى بۇلۇڭ °120 ، غول بىلەن بولغان بۇلۇڭ
°45 بولىدۇ . 2 ـ يىلى ھەربىر تال ئاساسىي شاختىن ئىككى تال
يان شاخ يېتىشتۈرۈلىدۇ ، ئاندىن ئارىلىقلىرىدا شالاڭ قوشۇمچ
شاخلار يېتىشتۈرۈلىدۇ .

(1) ياش كۆچەتلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش : ئاساسى
غولىنىڭ ئېگىزلىكى 50～60 cm قىلىنىدۇ ، كېسىك ئاغزىنى
تۆۋىنىدىكى شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغىدا 6 ～ 9 تال تولغان بى
قالدۇرۇلىدۇ ، قوشۇمچە نوتىلار بولسا بىر ـ ئىككى تېلى قالدۇ
رۇلۇپ ، يۇقىرىسىدىكىلىرى چاتنۋېتىلىدۇ . دەرەخ بىخلانغاندى
كېيىن شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغىنىڭ تۆۋىنىدىكى بىخلار پۈتۈن
لەي يىمىرنۋېتىلىپ ، بەلۋاغ ئىچىدىن چىققان يېڭى نوتىلار 0 cm
بولغاندا يۆنىلىشى مۇۋاپىق ئۈچ تال شاخ ئاساسىي شاخ قىلى
يېتىشتۈرۈشكە قالدۇرۇلۇپ ، قالغانلىرىنىڭ ئۇچى چاتىلى
دۇ . 7 ـ ، 8 ـ ئايلاردا ئاساسىي شاخلارنىڭ ئۇچى چاتىلىدۇ
شۇ يىللىق قىشلىق چاتاشتا ئاساسىي شاخلار 40～60 cm قىلى
چاتىلىپ ، بۇلۇڭلىرى °45 قا يەتكۈزۈلىدۇ . 2 ـ يىلى ھەرقايسى
شاخلاردا ئۈزرىپ ئۆسىدىغان شاخلار داۋاملىق يېتىشتۈرۈلۈپ
رىقابەتچى شاخلار ۋە دەرەخ باراقسىنى ئىچىدىكى شاخلار ۋاقتىد
كونترول قىلىنىپ مېۋە شېخى گۇرۇپپىسىغا ئايلاندۇرۇلىدۇ
قىشلىق چاتاشتا ئاساسىي شاخلار 50～60 cm ، ئاساسىي قىسمى
دىن تەخمىنەن 45 cm دائىرىدە دۈمبىسى تەرەپكە قىيسايـ

ن يان شاخلار 40～50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . ئۇچ -
ت يىللىق دەرەخلەردە 2 - يىلىدىكى ئۇسۇل بويىچە ، ئاساسىي
خلاردىكى ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخلار بىر تەرەپ قىلىنىپ ، ھەر-
سى ئاساسىي شاخلاردا ئىككى - ئۈچ تال يان شاخ قالدۇرۇلىدۇ .
ياش كۆچەتلەردىكى شاخ گۇرۇپپىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتا ،
اسىي ۋە يان شاخنىڭ ئوتتۇرا ، تۆۋەن قىسمى ۋە دەرەخ باراقسى-
نىڭ ئىچكى قىسمىدا چوڭ ۋە ئوتتۇراھال شاخ گۇرۇپپىسى
پرەك قالدۇرۇلىدۇ . كۆچەتلەرنىڭ ئۇزۇن ، ئوتتۇراھال مېۋە
خلىرى كۆپرەك مېۋىلەپ ، چېچەك بىخلىرىنىڭ جايلىشىش ئور-
يۇقىرى بولىدۇ . شۇڭلاشقا ، ئاز چاتاپ كۆپرەك قالدۇرۇش
زىم .

(2) بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە چاتاش : شاپتۇل دەرىخى
لۇق مېۋىلەش مەزگىلىگە كىرگەندىن كېيىن ئۆسۈشى تەدرىجىي
جىزلايدۇ ، ئوتتۇراھال ، قىسقا شاخ نىسبىتى بارغانسېرى ئېشىپ
ستۇنلۇكنى ئىگىلەيدۇ . شۇڭا ، بۇ مەزگىلنى ئۇزارتىش ئۈچۈن
ۋە شېخى گۇرۇپپىسىنى يېڭىلاش ۋە تېز يېتىشتۈرۈش لازىم .
بولۇق مېۋىلەشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە دەرەخ باراقسىنى
ىلا كېڭىيىدۇ . بۇ چاغدا ئۇزۇن مېۋە شاخلىرىدىن پايدىلىنىپ
اخ گۇرۇپپىلىرىنى يېتىشتۈرسە ، دەرەخ باراقسىنىڭ ئىچكى
سمىدىكى چوڭ ، ئوتتۇراھال شاخ گۇرۇپپىلىرى زىيادە ئېگىز
كى ئۈستى كۈچلۈك ، ئاستى ئاجىز بولسا ، قايتۇرۇپ ئېگىزلىكى-
ى تۆۋەنلەتسە بولىدۇ . كىچىك شاخ گۇرۇپپىسى ئاجىزلىغاندىن
يىن بۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر - ئىككى تال مېۋە شېخى قالدۇرۇ-
دۇ . بەك زىچ بولۇپ كەتكەن شاخ گۇرۇپپىسىنىڭ كىچىكىنى
الاڭلىتىپ چوڭىنى قالدۇرسا ، ئاجىزىنى شالاڭلىتىپ كۈچلۈكى-
ى قالدۇرسا بولىدۇ . ئەڭ زىچ مېۋە شاخلىرىنىڭ ئارىلىقلىرى
10 c دىن تار بولماسلىقى لازىم . بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە
اتاش مىقدارى ئىلگىرىكىگە قارىغاندا ئاز بولىدۇ ، يەنى ئۇزۇن ،
تتۇراھال مېۋە شاخلىرى 5 ～ 8 ۋە 4 ～ 5 بوغۇم قالدۇرۇلۇپ
اتىلىدۇ . قىسقا مېۋە شاخلىرىنىڭ پەقەت ئاجىزلىرىلا چاتىلىدۇ .

يەتتىنچى، ئانارلىق باغلارنى لايىھەلەش
ۋە ئانارلىق باغ بەرپا قىلىش

1 . ئانار دەرىخىنىڭ مۇھىت ـ شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخى سوغۇققا چىدامسىز كېلىدۇ، شۇڭلاشقا ئاپتو
رايونىمىزنىڭ كىلىماتىدا قىشتا كۆمۈشكە توغرا كېلىدۇ. ئۆسۈ
مەزگىلىدە 10°C تىن يۇقىرى يىغىندى تېمپېراتۇرىنىڭ 00°C
تىن يۇقىرى بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. شۇڭا، قىش پەسلى ئ
تۆۋەن تېمپېراتۇرا نۆلدىن تۆۋەن 17°C تىن يۇقىرى بولىدىغ
جايلاردا ئانارلىق باغ بەرپا قىلىشقا بولىدۇ، ئۇنىڭدىن تۆۋەن بو
قىشتىن بىخەتەر ئۆتكۈزۈشكە كۆپ كۈچ كېتىدۇ ياكى ئۈششۈ
كېتىدۇ ۋە ياكى ھەرخىل كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ.

2) يورۇقلۇققا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخى يورۇقپەرەس دەرەخ بولۇپ، يورۇقلۇق يېت
لىك، ھاۋا ئالمىشىشى ياخشى يەرلەرگە ئانارلىق باغ بەرپا قىلىغ
ياخشى ئۆسۈپ، مەھسۇلاتى يۇقىرى ھەم سۈپىتى ياخشى بولىد
شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئانار دەرىخىنى مۇۋاپىق چاتاش، شاخلىرى
كېرىش تەدبىرلىرى ئارقىلىق يورۇقلۇقنىڭ تەكشى چۈشۈشى
ئىشقا ئاشۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ.

3) سۇغا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخى قۇرغاقچىلىققا چىدامىلىق كېلىدۇ. لېكىن، پ
كۆل ياكى يىللىق ئۆسۈپ يېتىلىشنى تاماملاش ئۈچۈن مۇۋاپ
مىقداردا سۇغا ئېھتىياجلىق بولىدۇ. مەسىلەن، غۇنچىلاش مەزگ

لده ۋه چېچەكلەشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە تۇپراق نەملىكى يې-
رىسىز بولسا چېچەك ۋە مېۋىلىرى تۆكۈلۈپ كېتىدۇ، مېۋىسى
غىناۋاتقان مەزگىلدە ۋاقتىدا سۇغىرىلمىسا يوغىناشتىن توختايدۇ
كى تۆكۈلۈپ كېتىدۇ؛ پىشىش مەزگىلىدە هاۋا قۇرغاق، ئەمما
پراق نەملىكى زىيادە ئېشىپ كەتسە ياكى يامغۇر كۆپ ياغسا ۋە
كى بەك ئۇسساپ كەتكەندە بىراقلا قاندۇرۇپ سۇغىرىلسا مېۋىسى
رىلىپ كېتىدۇ. شۇڭلاشقا، ئانار دەرەخلىرىنى ئەتىياز ۋە يازدا
تەرلىك سۇغىرىپ، كۈزدە سۈيىنى مۇۋاپىق كونترول قىلىشقا
غرا كېلىدۇ.

4) تۇپراققا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخىنىڭ تۇپراققا بولغان تەلىپى ئانچە كۈچلۈك بول-
ايدۇ. لېكىن، قاتتىق سېغىز تۇپراقلىق، زەي، شور تۇپراقلىق
رلەردە ۋە ئىشقارلىق دەرىجىسى يۇقىرى تۇپراقلاردا ياخشى ئۆ-
ەلمەيدۇ. سېغىز تۇپراقلىق يەرلەرنىڭ نەملىك ساقلىشى ياخشى
لسىمۇ، ئەمما سۇ، *هاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى ناچار بولغاچقا*، بۇ
مل يەرلەر ئانار مېۋىسىنى يىغىۋېلىشتىن ئىلگىرى زىيادە قۇر-
قلىشىۋالىدۇ، قاندۇرۇپ سۇغىرىلسا تۇپراق نەملىكى ئېشىپ
يتىپ، مېۋىسى ئاسانلا يېرىلىدۇ. ئانار دەرىخى كىسلاتا -
ـشقارلىق دەرىجىسى 6.5 ~ 7.5 بولغان يەرلەردە نور-
ال ئۆسىدۇ، 4.5 ~ 8.2 بولغان يەرلەردىمۇ باشقا تەلەپلىرى
ۇۋاپىق قاندۇرۇلسا ئۆسۈۋېرىدۇ. ئانارلىق باغ بەرپا قىلىشتا
ۇپراق قەۋىتىنىڭ 1 m دىن قېلىن، ئورگانىك ماددا مىقدارىنىڭ
1% تىن كۆپ، يەر ئاستى سۇ ئورنىنىڭ 2 m دىن تۆۋەن بولۇشى
لەپ قىلىنىدۇ. ئانار كۆچىتى تاغلىق، يانتۇلۇق، تۈزلەڭلىك-
ەردە ئۆسۈۋېرىدۇ. لېكىن، هاۋاسى سوغۇق، شامال كۆپ
مقىدىغان جايلاردا ئۆستۈرۈشكە ماس كەلمەيدۇ.

2. ئانار كۆچىتى يېتىشتۈرۈش

ئانار دەرىخى قەلەمچە قىلىش، يىلتىزىدىن تۇپ ئايرىش، نوتا
ستۇرۇش، ئۇرۇقىنى تېرىش، ئۇلاش ئارقىلىق كۆپەيتىلىدۇ.

بۇنىڭ ئىچىدە قەلەمچە ئارقىلىق كۆپەيتىش ئۇسۇلى بىلەن يىلتى
دىن تۇپ ئايرىش ئۇسۇلى كۆپرەك قوللىنىلىدۇ. بۇ ئىككى خ
ئۇسۇلدا گەرچە كۆچەت يېتىشتۈرۈش ئاسان، ئۇنۇمى ياخشى ب
سىمۇ، ئەمما باغ بەرپا قىلىشتا قەلەمچە قىلىنىدىغان شاخ
نوتىلارنىڭ يېتىشمەسلىكى تۈپەيلىدىن قەلەمچىلەرنىڭ باھاسى ق
مەت بولۇپ قالىدىغان، شاخ ـ نوتىلار مۇددەتتىن بۇرۇن كېس
تىلىدىغان، نەتىجىدە كۆچەتلەرنىڭ ئەي بولۇشى، سۈپىتى تۆۋ
لەيدىغان ئەھۋاللار ئومۇميۈزلۈك ساقلانماقتا. شۇڭا، ئانار ئۇر
قىنى تېرىپ كۆچەت يېتىشتۈرۈش يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللارنىڭ ئ
دىنى ئېلىشنىڭ ياخشى تەدبىرى ھېسابلىنىدۇ.

1) ئانار ئۇرۇقىنى تەييارلاش ۋە بىخلاندۇرۇش

10 ـ، 11 ـ ئايلاردا تولۇق پىشقان، سۈپىتى ياخشى، پوس
يېرىلمىغان، مېۋىسى چوڭ، تاتلىق ئانار سورتلىرىنى تاللاش، ئ
ياخشىسى ئانارنى تۈپلەر بويىچە تاللاپ ئۈزۈۋېلىش لازىم. ئانار
پوستىدىن ئاجرىتىپ پاكىز داكا خالتىغا قاچىلاپ، قول بىل
سىقىش (ماشىنا بىلەن سىقىشقا بولمايدۇ) ئارقىلىق ئۇرۇقى ئاي
ۋېلىنىدۇ، شىرىنىسىدىن شەربەت تەييارلىنىدۇ، ئۇرۇقى پاك
سۇدا يۇيۇپ تازىلانغاندىن كېيىن سۈزۈۋېلىنىپ، سالقىن، شام
لىق ئورۇندا بورىدا قۇرۇتۇلۇپ، رەخت خالتا ياكى چىپتا تاغا
قاچىلىنىپ سوغۇق جايدا ساقلىنىدۇ.

ئانار ئۇرۇقى قاتتىق بولغاچقا، شۇ پېتى تېرىسا ئاسان ئۈنم
دۇ. شۇڭا، 3 ـ ئايدا پارنىكقا تېرىشقا توغرا كەلسە 2 ـ ئاي
4 ـ ئايدا ئۈچۈقچىلىققا تېرىشقا توغرا كەلسە 3 ـ ئاينىڭ ئاخى
لىرى بىخلاندۇرۇلىدۇ، يەنى تېرىشتىن بىر ئاي ئىلگىرى بىخل
دۇرۇلىدۇ. بىخلاندۇرۇشتا ئۇرۇق ئالدى بىلەن داس، كوزا يا
چېلەكلەرگە تۆكۈلۈپ، ئۈستىگە 40～50℃ لۇق سۇ قۇيۇلۇپ
ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز تۇرغۇزۇلىدۇ. بۇ جەرياندا ھەر كۈ
ئەتىگەن ـ كەچلەردە سۈيى بىر قېتىمدىن ئالماشتۇرۇلىدۇ، ئ
كۈندىن كېيىن ئۇرۇق سۈزۈۋېلىنىپ، ئۇرۇقنىڭ بەش ھەسسىس
گە تەڭ ھۆل قۇمغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ (قۇم زىيادە ھۆل بولۇ

قالسا ئاسان بىخلانمايدۇ) ؛ ئاندىن تەسكەي جايغا 40~50 cm چوڭقۇرلۇقتا ئورەك كولىنىپ، ئاستىغا 10 cm قېلىنلىقتا قۇم سېپىلىدۇ ۋە قۇم ئارىلاشتۇرۇلغان ئۇرۇق ئورەككە تۆكۈلۈپ، ئۈستى نەم توپا بىلەن كۆمۈلىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇلدا ئۇرۇق 25 ~ 30 كۈندە 60~70% بىخلىنىپ بولىدۇ. بۇ چاغدا ئۇرۇق غەلۋىردە تاسقىلىپ، تېرىشقا تەييارلىنىدۇ. پارنىكقا تېرىلىدىغان ئۇرۇقلار 2 - ئايدا بىخلاندۇرۇلىدىغان بولغاچقا، بۇ مەزگىلدە ئۆي سىرتى سوغۇق، ئۇرۇق ئاسان بىخلانمايدۇ. شۇڭا، ئۇرۇقنى ھۆل قۇمغا ئارىلاشتۇرغاندىن كېيىن ئىسسىق ئۆيگە تۆكۈپ دۆۋىلەپ، ئۈستىنى نەم توپا بىلەن كۆمۈپ، كىگىز، ئەديال قاتارلىق نەرسىلەر بىلەن يېپىپ قويسا بولىدۇ.

2) تېرىش

ئانار ئۇرۇقىنى پارنىكقا 3 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 15 - كۈنىگىچە تېرىسا بولىدۇ. ناۋادا پارنىك ئىچىدە ئىسسىتىش ئەسلىھەلىرى بولسا ياكى پارنىك ئۈستىنى يوتقان، كىگىزلەر بىلەن يېپىش شارائىتى بولسا، 2 - ئاينىڭ ئاخىرلىرى تېرىسىمۇ بولىدۇ. ئانار مايسىلىرىنى يېتىشتۈرۈش مەقسەت قىلىنغان بولسا، پارنىك تېمپېراتۇرىسىنى ئاشۇرۇپ، يەرنى يۇمشىتىپ تەكشى تۈزلەپ، قىر سالغاندىن كېيىن قۇر ئارىلىقىنى 25 cm قىلىپ، 1~1.5 cm چوڭقۇرلۇقتا قويۇق تېرىش لازىم. بۇ خىل ئۇسۇلدا ھەرمو پارنىكتا 40 ~ 50 مىڭ تۈپ كۆچەت يېتىشتۈرگىلى، كۆچەت ئېگىزلىكىنى يىل ئاخىرىغىچە 30~40 cm غا يەتكۈزگىلى، كېيىنكى يىلى كۆچەتزارلىققا كۆچۈرگىلى ياكى ئېھتىياجلىق ئورۇنلارغا ساتقىلى بولىدۇ. ئەگەر پارنىك ئىچىدىلا رەسمىي كۆچەت يېتىشتۈرۈش مەقسەت قىلىنسا، ئۇ ھالدا قۇر ئارىلىقىنى 40 cm، تۈپ ئارىلىقىنى 8 cm قىلىپ تېرىسا، ئۈنۈپ چىققاندىن كېيىن ئارتۇق مايسىلارنى 5 - ئايدا ئۇچۇقچىلىققا تۈپىسى بىلەن كۆچۈرسە بولىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇلدا، ئورنىدا قالغان كۆچەتلەرنىڭ ئېگىزلىكىنى 60~80 cm غا، ئۇچۇقچىلىققا كۆچۈرۈلگەنلىرىنىڭكىنى 50~60 cm غا يەتكۈزگىلى بولىدۇ.

ئوچۇقچىلىقتا تېرىشتا، ئوسا قىلىنغان يەر يۇمشاق ئاغدۇرۇلۇپ تۈزلەنگەندىن كېيىن، 1.1 m كەڭلىكتە چۆنەك ئېلىنىدۇ. چۆنەك ئىچى تۈزلىنىپ ئۈستىگە كەڭ ئەنلىك سولياۋ يوپۇق يېپىلىدۇ ۋە بىر چۆنەككە ئۈچ قۇر، قۇر ئارىلىقى 30~35 cm قىلىپ ئۈچ قوش تاپ ئېچىلىدۇ. ئۈچ قوش تاپ ئېچىلغاندىن كېيىن 60 cm كەڭلىكتە يەككە تاپ پىلانلىنىپ، مەخسۇس تەييارلانغان سايمان بىلەن 7~8 cm ئارىلىقتا بىردىن تۆشۈك ئېچىلىپ، ھەر بىر تۆشۈككە 5 ~ 6 تالدىن بىخلاندۇرۇلغان ئۇرۇق سېلىنىپ، ئۈستى نەم توپا بىلەن كۆمۈلىدۇ. بۇنىڭدا ئۇرۇق بىر ئاي ئىچىدە ئاساسىي جەھەتتىن ئۈنۈپ بولىدۇ. ئۇرۇق ئۈنۈپ 5 ~ 6 cm بولغاندا دەرھال تاقلىنىپ، ھەربىر تۆشۈكتە 2 ~ 3 تال، 2-قېتىملىق تاقلاشتا 1 ~ 2 تال كۆچەت قالدۇرۇلىدۇ.

3) قەلەمچە ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۈرۈش

ئانار نوتىلىرىنى قەلەمچە قىلىپ كۆچەت يېتىشتۈرۈشتە، پەرۋىشى تۇجۇپىلەپ ئىشلەنسە بىر يىللىق كۆچەتلەرنىڭ ئېگىزلىكىنى 1.8 m غا، ئىككى يىللىقلىرىنىڭكىنى 2.5 m غا يەتكۈزگىلى، ھەر مو يەردە 7000 ~ 8000 تۈپ كۆچەت يېتىشتۈرگىلى بولىدۇ.

(1) نوتا تەييارلاش: قەلەمچە نوتىسى غولىنىڭ شەكلى ياخشى، كېسەللىك، زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ زىيىنىغا ئۇچرىمىغان، مېۋىسى چوڭ، پوستى نېپىز، تەمى تاتلىق تۈپلەردىن كېسىۋېلىنسا، كۆپەيتىلگەن ئانار تۈپلىرى مۇشۇ خۇسۇسىيەتلەرنى ساقلاپ قالىدۇ. قەلەمچە قىلىنىدىغان نوتىلار ئانارنى كۈزدە كۆمۈشتىن ئىلگىرى ياكى ئەتىيازدا كېسىۋېلىنىپ تەييارلىنىدۇ. نوتىلار كۈزدە كېسىۋېلىنغان بولسا، شۇ چاغدىلا كېسىپ قەلەمچە قىلماستىن، بەلكى ئۇششاق شاخ - پۇتاقلىرىنى كېسىۋېتىپ، ھەر 100 تال نوتىنى بىر باغلام قىلىپ ئورەككە سېلىپ، ئۈستىنى پاكىز قۇرۇق قۇم بىلەن كۆمۈش لازىم. ئەگەر ئەتىيازدا كېسىۋېلىنغان بولسا، نوتىلارنى ئالدى بىلەن نەم توپا بىلەن كۆمۈپ، تىكىش مەزگىلىگە كەلگەندە ئاندىن قەلەمچە قىلىش لازىم.

كۆزدە يىغىۋېلىنغان نوتىلار مەخسۇس ئورەكتە ساقلىنىدۇ .
ەنى تەسكەي جايلارغا چوڭقۇرلۇقى 1 m ، كەڭلىكى 1.5 m ،
ئۇزۇنلۇقنى نوتىلارنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قاراپ ئورەك كولىنىد-
دۇ . نوتىلارنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقى تەكشىلىنىپ ، ئورىغا توغرىد-
سىغا ياتقۇزۇلىدۇ ، ئۈستىگە يەنە بىر قەۋەت نوتا تىزىلغاندىن
كېيىن ، قۇم بىلەن نوتا ئارىلىقلىرى توشقۇزۇلىدۇ . 2 - رەت
نوتا ئۈستىدىكى قۇمنىڭ قېلىنلىقى 20 cm بولسا بولىدۇ . نوتىلار-
نىڭ كۆمۈلۈش ئېگىزلىكى ئورەك ئېغىزىدىن 20 cm چە تۆۋەن
قىلىنىپ ، قالغان قىسمى قۇم بىلەن كۆمۈلۈپ چىڭدىلىدۇ . ناۋادا
سوغۇق قاتتىق بولۇپ كەتسە ، ئورىغا چىلاشتۇرۇپ سۇ قۇيۇپ ،
ئۈستىگە 20～30 cm توپا تۆكۈلۈپ تەكشىلىنىدۇ . بۇنىڭدا توڭنىڭ
ئېرىش ۋاقتى كەينىگە سۈرۈلۈپ ، نوتىلارنىڭ ئورىدا بىخلىنىپ
كېتىشىنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ .
(2) قەلەمچە قىلىش : قەلەمچىلەر تىكىلگەندىن كېيىن يىلد-
غا 10 ～ 12 قېتىم سۇغىرىش مۇمكىن بولسا ھەمدە سۇلياۋ يوپۇق
يېپىلىدىغان بولسا ، قەلەمچە ئۇزۇنلۇقى 10～12 cm قىلىنسا ،
ئەگەر سۇلياۋ يوپۇق يېپىلمايدىغان بولسا ، ئۇ ھالدا 15～16 cm
قىلىنسا بولىدۇ . قەلەمچە تىكىلىدىغان يەر قۇمساڭ ھەم يېنىك
ئورلۇق بولسا ، قەلەمچىلەر 18～20 cm ئۇزۇنلۇقتا كېسىلىپ ،
ئۈچىدا ساغلام يېتىلگەن بىر تال بىخ قالدۇرۇلىدۇ .
(3) قەلەمچىلەرنى تىكىش : قەلەمچىلەر تىكىلىدىغان يەر
تولۇق چىرىگەن ئورگانىك ئوغۇتلار بىلەن ئوغۇتلانغاندىن
كېيىن تەكشى تۈزلىنىدۇ . تىكىش ۋاقتى جەھەتتىن ئال-
غاندا ، 4 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن 15 - كۈنىگىچە
تىكىلسە مۇۋاپىق بولىدۇ . شۇڭا ، ئورىدا توڭلىتىلغان نوتىلار-
نىڭ ئېرىش ۋاقتىنى 4 - ئاينىڭ 8 - ، 10 - كۈنلىرىگىچە
توغرىلاش لازىم . قەلەمچىلەرنى تىكىشتىن ئىلگىرى 24 سائەت
سۇغا چىلاپ قويۇش ، ئۇدۇللۇق سۈزۈۋېلىپ ئۇدۇللۇق تىكىش
لازىم . قەلەمچىلەر ئادەتتە چۆنەك ئۈستىگە تىكىلىدۇ . چۆ-
نەكنىڭ كەڭلىكى 1 m ، ئېگىزلىكى 8～10 cm ، قۇر ئارىلىقى

30 cm بولۇشى ، يەنى ھەربىر چۆنەككە ئۈچ قۇر تىكىلىشى ك
ىرەك . چۆنەك ئېرىقىنىڭ كەڭلىكى (يەككە تاپ) 60 cm ، تو
ئارىلىقى 10 cm قىلىنىدۇ . قەلەمچە تىكىلىپ بولۇنغاندىن كېيى
قاندۇرۇپ سۇغىرىلىدۇ .

3 . ئانارلىق باغ بەرپا قىلىش

ئانارلىق باغ بەرپا قىلىنىدىغان ئورۇن ئانارنىڭ ئۆسۈپ يېت
ىلىشىدىكى مۇھىت شارائىتلىرىنى قاندۇرالايدىغان بولۇشى ، قا
ىناش ـ ترانسپورتقا قولايلىق بولۇشى لازىم .

1) ئانار كۆچىتىنى تىكىش

ئانارلىق باغ بەرپا قىلىشتا سۈپەتلىك سورتلاردىن تاللاپ ، ب
باغ ئىچىدە 2 ~ 3 خىل سورت بولۇشىنى قولغا كەلتۈرۈش ك
ىرەك . چۈنكى ئانار گۈلى ئىككى جىنسلىق بولغاچقا ، ئۆز ئا
چاڭلىنىپ مول ، سۈپەتلىك مېۋىلىشىگە پايدىلىق بولىدۇ . ئان
كۆچىتىنى كۈزدە تىكسىمۇ ، ئەتىيازدا تىكسىمۇ بولىۋېرىدۇ . شى
جاڭنىڭ كىلىماتىغا ئاساسلانغاندا يەنىلا ئەتىيازدا تىكسە مۇۋاپى
بولىدۇ . ئانار كۆچىتىنى تىكىشتە سۇغىرىش ۋە كۈزدە كۆمۈشك
قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن ، چۆنەك جەنۇبتىن شىمالغا قارىتا ئېلىن
دۇ . ئاندىن چۆنەك ئىچىگە كەڭلىكى 60 cm ، چوڭقۇرلۇقى 0 cm
ئورەك كولىنىپ ، ئاستىغا 15~20 cm قېلىنلىقتا تولۇق چىرىگە
قىغ تۆكۈلۈپ ، ئۇنىڭ ئۈستىگە 10 cm قېلىنلىقتا توپا تاشلىنىدۇ
قالغان ئورەك توپىسى تەڭ مىقداردا قىغ ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئورەكن
تىندۇرۇشقا تەييارلىنىدۇ .

ئانار كۆچىتى تىكىلىشتىن ئىلگىرى 24 سائەت سۈزۈك سۇ
چىلىنىپ ، سۇغا تويۇندۇرۇلىدۇ ، ئاندىن °45 يانتۇلۇقتا جەنۇب
قارىتىپ تىكىلىدۇ (تىكىلىش چوڭقۇرلۇقى ئەسلىدىكى يىلتى
ئورنى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ) . كۆچەت تىكىلىش جەريانى
1 ~ 2 قېتىم ئۈستىگە يېنىك تارتىلىپ ، يىلتىزلارنىڭ توپا بىلە
بىرلىشىشى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ . كۆچەت تىكىلگەندىن كېيىن

دەرھال قاندۇرۇپ سۇغىرىلىدۇ ۋە 1 ~ 2 كۈندىن كېيىن كۆچەت تۈۋى يېرىنىڭ دەسسەپ چىڭدىلىپ، ھاسىل بولغان يېرىق-چىلار ئېتىلىدۇ.

ئانار كۆچەتلىرىنى تىكىشتە تۈپ، قۇر ئارىلىقلىرى $2\,m \times 4\,m$ بولسا، ھەر مو يەردە 84 تۈپ ئانار بولىدۇ. ئەمما كۆزدە كۆمۈشكە قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن، تۈپ، قۇر ئارىلىقلىرى-نى $5\,m \times 4\,m$ قىلىپ، ھەر موسىغا 33 تۈپ كۆچەت تىكسە يەردىن تولۇق پايدىلانغىلى، مەھسۇلاتى ۋە سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ. باغدىكى ئانار دەرەخلىرىنى باشقا ئورۇنغا يۆتكەشكە توغرا كەلسە، كۆزدە توپىسى بىلەن يۆتكەش، شاخلىرىنى شالاڭلىتىشتا كېسىلگەن شاخلىرىنىڭ زەخمە ئېغىزىغا سۇلياۋ يۆگەپ نەملىك ساقلاش لازىم.

2) شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

(1) شەكىلگە كەلتۈرۈش: ئانار دەرىخى تەبىئىي يېيىلما شەكىلدە ئۆستۈرۈلسە مۇۋاپىق بولىدۇ. بۇنىڭدا غول ئېگىزلىكى 70~80 cm قىلىپ مۇقىملاشتۇرۇلۇپ، 3 ~ 5 تال ئاساسىي شاخ قالدۇرۇلىدۇ. بىرىنچى ئاساسىي شاخنىڭ يەر يۈزىدىن ئېگىزلىكى 30 cm ئەتراپىدا، ئاساسىي شاخلىرىنىڭ ئارىلىقلىرى 20~25 cm بولسا بولىدۇ. شەكىلگە كەلتۈرۈش جەريانىدا ئاساسىي ۋە يان شاخلىرىنىڭ ئۆسۈش ئەھۋالىغا ئاساسەن، كۆمۈشتىن ئىلگىد-رى 50~60 cm قالدۇرۇپ چاتىۋەتسە، مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرى-نى يېتىشتۈرۈپ بالدۇر مېۋىلەتكىلى بولىدۇ.

(2) چاتاش: ئانارنى كۆمۈشتىن بۇرۇن چاتاش، قىسقا شاخ-لىرىنى چاتىماسلىق لازىم. باراقسان ئۆسكەن شاخلىرىنىڭ ئۇچىنى قىسقارتىپ ئۆسۈشىنى كونترول قىلىش، بويىغا زورلاپ ئۆسكەن شاخلارنى مۇۋاپىق قىسقارتىپ مېۋە شاخلىرىنى ھاسىل قىلىش لازىم. قېرى تۈپلەرنى يېڭىلاشتا ئاساسىي يان شاخلىرىنى تارايتىش ياكى بويىغا زورلاپ ئۆسكۈچى يان شاخلىرىنى پىلانلىق ھالدا يې-تىشتۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللىنىش لازىم.

سەككىزىنچى ، ئاپتونوم رايونىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ تەرەققىياتى

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ
مېۋە ـ چېۋە بازىسىغا ئايلاندۇرۇش ئىستراتېگىيىسىنى يولغا قو
غاندىن بۇيان ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ـ ھۆكۈمەت رەھبەرلىر
نىڭ زور دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىشى ، باغۋەنچىلىككە پايدىلى
شارائىتلارنى تىرىشىپ هازىرلىشى ، سېلىنىدىغان مەبلەغنى كۆپ
تىشى ، باغۋەنلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش قىزغىنلىقىنى ئاشۇرۇش
نەتىجىسىدە ، رايونىمىز باغۋەنچىلىكى زور تەرەققىياتلار
ئېرىشتى .

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ باغۋەنچىلىكى ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچ
لىك تەرەققىياتى بىلەن ماس قەدەمدە راۋاجلىنىپ ، كۆلەم ، مە
سۇلات ۋە سۈپەت جەھەتلەردە خۇشاللىنارلىق نەتىجىلەر قولغا ك
تۈرۈلدى . 1997 ـ يىللىق ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا ، ئاپتونو
رايونىمىزنىڭ باغ كۆلىمى 2 مىليون 157 مىڭ مو ، ئومۇمى
مەھسۇلات مىقدارى 1 مىليون 236 مىڭ 700 تونىنا بولۇپ ، بۇن
ئىچىدە ئالمىزارلىق كۆلىمى 633 مىڭ مو ، مەھسۇلات مىقدار
275 مىڭ 200 تونىنا ؛ نەشپۈتزارلىق كۆلىمى 381 مىڭ مو
مەھسۇلات مىقدارى 147 مىڭ 100 تونىنا ؛ ئۈزۈمزارلىق كۆلى
420 مىڭ مو ، مەھسۇلات مىقدارى 498 مىڭ 200 تونىنا ؛ ياڭا
زارلىق كۆلىمى 132 مىڭ مو ، مەھسۇلات مىقدارى 66 مىڭ 00
تونىنا ؛ ئۆرۈكزارلىق كۆلىمى 550 مىڭ 500 مو ، مەھسۇلا
مىقدارى 223 مىڭ 700 تونىنا ، چىلانزارلىق كۆلىمى 40 مى
500 مو ، مەھسۇلات مىقدارى 4300 تونىنا بولغان . 2005

يىلىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزدا يېڭىدىن بەرپا قىلىنغان باغ كۆلىمى 1 مىليون 650 مىڭ موغا يېتىپ، 1997 - يىلىدىكىدىن 37.4% ئاشتى. 2005 - يىلى مېۋە - چېۋە ئومۇمىي مەھسۇلاتى 3 مىليون توننىغا، پىششىقلاپ ئىشلەنگەن هۆل مېۋە مەھسۇلاتى 500 مىڭ توننىغا، مەھسۇلات قىممىتى 6 مىليارد يۈەنگە يەتتى، ئېكسپورت مىقدارى 150 مىڭ توننىدىن ئاشتى؛ مېۋە - چېۋىلەر- نىڭ ئىشلەپچىقىرىلىش باھاسىمۇ ئىلگىرىكى يىللاردىكىگە قارىغاندا 12.31% ئاشتى. ئەمما يەنە بىر قىسىم مەسىلىلەر ساقلىنىۋاتى- دۇ. تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئەستايىدىل يەكۈنلەش ئاساسىدا، پەن - تېخنىكىدا يېڭىلىق يارىتىش روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئۇ هالدا باغۋەنچىلىكنى مىسلىسىز راۋاجلىنىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلالايمىز.

توققۇزىنچى، چەت ئەللەرنىڭ ۋە ئېلىمىز
نىڭ باغۋەنچىلىك ئەھۋالى

1. چەت ئەللەرنىڭ باغۋەنچىلىك ئەھۋالى

1) دۇنيا باغ كۆلىمى ۋە مېۋە مەھسۇلاتى

دۇنيادا تەخمىنەن 176 دۆلەت ۋە رايون باغۋەنچىلىك بىلە
شۇغۇللىنىدۇ (هۆل ۋە قۇرۇق مېۋە ئىشلەپ چىقىرىدۇ). دۇ
بويىچە باغ كۆلىمى 600 مىليون مودىن كۆپرەك بولۇپ، دۇ
نوپۇسىنى 5 مىليارد بويىچە هېسابلىغاندا (1993 - يىلى 4
ئاينىڭ 15 - كۈنى دۇنيا نوپۇسى 5 مىليارد 556 مىليون دە
ستاتىستىكىلانغان) كىشى بېشىغا ئوتتۇرا هېساب بىلەن 12
مودىن توغرا كېلىدۇ. يېقىنقى ئون يىلدىن بۇيان دۇنيانىڭ يىلل
مېۋە مەھسۇلاتى 300 مىليون تونىنا بولۇپ، مەھسۇلات مىقدار
يىلدىن - يىلغا ئېشىۋاتىدۇ. مەسىلەن، 1970 - يىلى دۇنيانى
مېۋە ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 229 مىليون 645 مىڭ تونن
1980 - يىلى 289مىليون 462 مىڭ تونىنا بولغان؛ 1990
يىلىغا كەلگەندە 346 مىليون 124 مىڭ توننىغا يېتىپ
1970 - يىلى ۋە 1980 - يىلىدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم ها
50.7% ۋە 19.6% ئاشقان.

ئاسىيا قىتئەسىنىڭ مېۋە مەھسۇلاتىنىڭ ئېشىش سۈرئ
ناهايىتى تېز بولۇپ، 1990 - يىللىق مېۋە ئومۇمىي مەھسۇلا
مىقدارى 112 مىليون 94 مىڭ توننىغا يېتىپ، 1970 - يىلىدىك
دىن 106.3% ئېشىپ، دۇنيا بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا تۇرغان
ياۋروپانىڭ مېۋە ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ ئېشىشى ناهاي
تۆۋەن بولۇپ، 1990 - يىلى 1970 - يىلىدىكىدىن ئاران 1%
ئاشقان.

1970 ـ يىلىدىن 1990 ـ يىلىغىچە جۇڭگونىڭ مېۋە ئومۇ-
ى مەھسۇلات مىقدارىنىڭ ئېشىش سۈرئىتى دۇنيا بويىچە ئالدىنقى
ارغا ئۆتۈپ، 1990 ـ يىلى 1970 ـ يىلىدىكىدىن 285.7%
شقان؛ ئۇنىڭدىن قالسا ئىراننىڭ 267.6%، يېڭى زېلاندىيىنىڭ
249.8 ، برازىلىيىنىڭ 178.9%، ئۇگاندانىڭ 163.8%، پا-
ستاننىڭ 145%، چىلىنىڭ 101.7%، ھىندىستاننىڭ 81.9%
شقان.

2. بىرقانچە خىل ئاساسلىق مېۋىنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىش ئەھۋالى

دۇنيا بويىچە مېۋىلىك دەرەخ تۈرىگە كىرگۈزۈلۈپ ئۆستۈرۈ-
ۋاتقان ئۆسۈملۈكلەر 2800 خىل بولۇپ، بىر قەدەر مۇھىم دەپ
رىلىۋاتقانلىرى 300 خىلغا يېتىدۇ. 2004 ـ يىلى دۇنيا بويىچە
ېۋە ـ چېۋە تۈرىدىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى
قوغۇن ـ تاۋۇز تۈرىدىكىلەر بۇنىڭ سىرتىدا) 51 مىليون 356
ىڭ 825 گېكتارغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 503 مىليون
28 مىڭ توننىغا يېتىپ، ھەر گېكتار كۆلەمنىڭ مەھسۇلات
ىقدارى 9800 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن. بۇنىڭ ئىچىدە ئالمى-
ىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 5 مىليون 178 مىڭ 360 گېكتار،
ومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 61 مىليون 920 مىڭ توننا بولۇپ،
ەر گېكتار كۆلەمدىكى ئالمىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى 11 مىڭ
957 كىلوگرامغا يەتكەن؛ ئاپېلسىن تۈرىدىكىلەرنىڭ ئۆستۈرۈلۈش
ۆلىمى 7 مىليون 373 مىڭ 555 گېكتار، ئومۇمىي مەھسۇلات
ىقدارى 108 مىليون 540 مىڭ توننا بولۇپ، ھەر گېكتار كۆلەم-
دىكى ئاپېلسىننىڭ مەھسۇلات مىقدارى 14 مىڭ 720 كىلوگرامغا
ەتكەن.

2005 ـ يىلى دۇنيا بويىچە باناننىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى
4 مىليون 456 مىڭ 500 گېكتار بولۇپ، 2000 ـ يىلىدىكىدىن
348 مىڭ 400 گېكتار ئاشقان؛ ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 72

مىليون 624 مىڭ 600 توننا بولۇپ، 2000 ـ يىلىدىكىدىن
مىليون 48 مىڭ 200 توننا ئاشقان.

3. چەت ئەللەرنىڭ باغۋەنچىلىك تېخنىكا ئالاھىدىلىكلىرى

1) مېۋىلىك دەرەخ تۈرلىرى ۋە سورتلىرىنى رايونلاشتۇرۇش

ھەربىر مېۋىلىك دەرەخ تۈرى، ھەربىر سورتنىڭ تاشقى مۇ
ھىت ـ شارائىت (تېمپېراتۇرا، تۇپراق، سۇ، يورۇقلۇق)قا قار
مۇئەييەن تەلىپى بولىدۇ. بۇ تەلەپلەرنى قاندۇرالايدىغان جايلار
مېۋىلىك دەرەخلەرنى ئۆستۈرۈپ، ئازغىنا سەرپىيات بىلەن خېل
يۇقىرى مەھسۇلاتقا ۋە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلاتقا ئېرىشكىلى، شۇ
داقلا خېلى كۆپ ئىقتىسادىي ئۈنۈمگە ئىگە بولغىلى بولىدۇ. ئام
رىكىنىڭ باغۋەنچىلىكى مەركەزلەشكەن رايونى شەرقىي دېڭ
قىرغىقىدىكى ۋاشىنگتون شتاتى بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە ۋېنا
(Wenachee)، ياكىما ۋادىسى (Yakima Valley) ۋە كولومبى
ئويمانلىقى (Calumbia Basin) باغۋەنچىلىك رايونىدىكى توققۇ
ئاساسلىق ناھىيىنىڭ باغۋەنچىلىك كۆلىمى پۈتكۈل ۋاشىنگ
تون ئوبلاستى باغۋەنچىلىك ئومۇمىي كۆلىمىنىڭ 96% نى ئىگ
لەيدۇ. ئالمىلىق باغ كۆلىمى پۈتكۈل شتات مېۋىلىك دەرەخ كۆل
مىنىڭ 3/4 قىسمىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلەپ، يىللىق مەھسۇلا
مىقدارى 2 مىليون 270 مىڭ تونىغا يېتىدۇ. بۇنىڭ ئىچىد
مارشال سورتى سىستېمىسىدىكى ئالمىلار ئومۇمىي ئالمىلىق كۆل
مىنىڭ تەخمىنەن 75% نى ئىگىلەيدۇ. بۇ جايلارنىڭ تۇپرىق
مۇنبەت، ھاۋا كىلىماتى مۇۋاپىق، يورۇقلۇقى يېتەرلىك بولغاچقا
گەرچە يىللىق ھۆل ـ يېغىن مىقدارى ئازراق بولسىمۇ، كولومبى
دەرياسى ۋە ۋىناچ دەرياسىنىڭ سۇلىرى بىلەن يېتەرلىك سۇغىرىل
دىغانلىقتىن، دەرەخلەر بولۇق ئۆسۈپ، مەھسۇلاتى سۈپەتلىك ھە
يۇقىرى بولىدۇ؛ مېۋىلەر رەڭدار، دانىسى يوغان، قەنت تەركىب

ل ، پۇراقلىق بولۇپ ، دۇنيا بويىچە مارشال سورتى سىستېمىسد-
كى ئالما ئىشلەپ چىقىرىلىدىغان ئېسىل ماكانلىقى بىلەن نامى
شهۇر .
ياپونىيىنىڭ ئالما ئىشلەپچىقىرىشىمۇ ئائومورى ، ئاكىتا ، ئىد-
ىي ۋە ناگانو قاتارلىق بىرقانچە ناھىيىسىگە مەركەزلەشكەن .
باغۋەنچىلىكتە يۇقىرى مەھسۇلات ، ئەلا سۈپەت ، يۇقىرى ئۈ-
ىنى قولغا كەلتۈرۈشتە ، مېۋىلىك دەرەخلەرنى مۇھىت ـ شارائىد-
ى مۇۋاپىق جايلاردا ئۆستۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ . شۇنداق قىلغاند-
لا ئاندىن ئاز سەرپىيات بىلەن مول ئۈنۈمگە ئېرىشكىلى بولىدۇ .
2) سورتلارنى يېڭىلاش
باغۋەنچىلىك ئىلمىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ ، ئىشلەپچىقد-
شىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ
گى سورتلىرى ئۈزلۈكسىز ھالدا يېتىشتۈرۈلىدۇ . ئادەتتە سورت
تىشتۈرۈش نىشانى ئاساسلىقى يۇقىرى مەھسۇلاتلىق ، ئەلا سۈپەت-
ك ، شۇنىڭدەك قولايسىز شارائىتلارغا چىدامىلىق ، دەرەخ باراق-
ىنى ئىخچام ، پەرۋىشكە قولايلىق ، ماشىنا ئارقىلىق يىغىۋېلىشقا
س كېلىدىغان بولۇش تەلەپلىرىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت .
3) پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈش
نۆۋەتتە دۇنيا باغۋەنچىلىكىدە مېۋىلىك دەرەخلەرنى پاكار ، زىچ
ستۈرۈش تېخنىكىسى قوللىنىلىۋاتىدۇ . فرانسىيىنىڭ ئالما
شلەپچىقىرىشىدا پاكارلاشتۇرۇلغان ئۇلاق ئاستىنىڭ قوللىنىلد-
ى 98% نى ، نەشپۈت ئىشلەپچىقىرىشىدا 96% نى ئىگىلەيدۇ .
شقا ئەللەردىمۇ مېۋىلىك دەرەخلەرنى پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈش كۆ-
مى تەدرىجىي ئاشماقتا . چۈنكى ، پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈش ئېگىز ،
الاڭ ئۆستۈرۈشكە قارىغاندا بىرلىك مەھسۇلاتى يۇقىرى ، سۈپىتى
خشى بولۇش ، بالدۇر مېۋىلەش ، چاتاش ، دورا پۈركۈش ، مېۋد-
ىنى يىغىش قاتارلىقلارغا قولايلىق بولۇشتەك ئەۋزەللىكلەرگە
گە ھەمدە ئەمگەك كۈچى تېجىلىدۇ . ئۆلچەشلەردىن مەلۇم بولۇ-
ىچە ، كاربون ـ سۇ بىرىكمىلىرىنىڭ مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ

هەرقايسى ئەزالىرىغا تارقىلىشى ئېگىز - پاكارلىقىغا ئاساس
پەرقلىنىدىكەن. مەسىلەن، پاكار ئۆسىتۈرۈلگەن ئالما دەرە
لىرىنىڭ مېۋىسىدە 76%، يوپۇرمىقىدا 8.4%، شاخلىر
14.4%؛ ئېگىز ئۆسىتۈرۈلگەن ئالما دەرەخلىرىنىڭ مېۋىس
45%، يوپۇرمىقىدا 13.9%، شاخلىرىدا 40.9% كاربون - س
بىرىكمىلىرى بولىدىكەن.

4) تۇپراق پەرۋىشىنى كۈچەيتىش

كۆپلىگەن ئەللەرنىڭ تۇپراق پەرۋىشىدە مېۋىلىك دەرەخ قۇر
لىرىنىڭ ئارىسىدا ئوت - چۆپ ئۆستۈرۈش، قۇر ئارىلىقلىرىن
كۇلتىۋاتسىيە قىلىش ياكى ئوت - چۆپ يوقىتىش دورىلىرىن
چېچىش ئۇسۇللىرى قوللىنىلماقتا. قۇر ئارىلىقلىرىدا ئوت - چۆ
ئۆستۈرگەندە تۇپراقتىكى ئورگانىك ماددىلارنىڭ كۆپىيىشىگە، يا
تۇ يەرلەردىكى تۇپراقلارنىڭ ئېقىپ كەتمەسلىكىگە، ماشىنا بىلە
مەشغۇلات قىلىشقا پايدىلىق بولىدۇ. يەنە مېۋىلەر تۆكۈلگەندە ز
خىملىنىشى ئازىيىدۇ. قۇر ئارىلىقلىرىدىكى ئوت - چۆپلەرن
ئورۇپ دەرەخ ئاستىغا يېپىتقاندا يەر يۈزىنىڭ تېمپېراتۇرا پەرقىن
ئازايتقىلى، تۇپراق نەملىكىنى ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ، شۇنىڭدەك
يەر يۈزىگە يېقىن تارقالغان يىلتىزلارنىڭ ئىسسىق ۋە قۇرغاقچىلىق
تىن قوغۇپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولۇپلا قالماستىن، يە
دەرەخلەرنىڭ ئۆسۈشىگىمۇ پايدىلىق بولىدۇ.

5) ئىلمىي ئۇسۇلدا ئوغۇتلاش

مېۋىلىك دەرەخلەرنى ئىلمىي ئۇسۇلدا ئوغۇتلاش دېگەنلىك
ئوغۇتلاشنى ئاساسقا تايىنىپ مەقسەتلىك هالدا ئېلىپ بېرىشتى
ئىبارەت. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، بەزى دۆلەتلەر باغلارنى ئورگ
نىك ئوغۇت بىلەن ئوغۇتلاشقا ناهايىتى ئەهمىيەت بەرمەكتە. مەس
لەن، ياپونىيىنىڭ ئائوموري ناهىيىسى هەرمو باغىنى 400 ك
لوگرام قىغ بىلەن، فرانسىيە هەرمو باغنى 460 كىلوگرام ق
بىلەن ئوغۇتلاپ، تۇپراقتىكى ئورگانىك ماددىلارنى كۆپەيتىش
تۇپراقنى ياخشىلاشنى ئوتتۇرىغا قويىدى. ئېلىمىزدە يېقىنقى يىللار

دىن بۇيان ، باغلارنى ئوغۇتلاشتا كۆپىنچە ئازوتلۇق ئوغۇت ئاساس قىلىنىپ ، فوسفورلۇق ، كالىيلىق ئوغۇت بىلەن ۋە بەزى مىكرو ئېلېمېنتلىق ئوغۇتلار بىلەن ئوغۇتلاشقا سەل قارىلىپ كەلدى . ئازوتلۇق ئوغۇتلار كۆپ بېرىلىپ كەتسە مېۋە سۈپىتىگە تەسىر يېتىدۇ ، يەنى مېۋىنىڭ رەڭگىنىشى كېچىكىدۇ ، قەنت تەركىبى ئازىيىدۇ ، چۇچۇمەل بولۇپ قالىدۇ ؛ توشۇشقا ، ساقلاشقا چىدام- سىز بولۇپ قالىدۇ ؛ دەرەخلەر باراقسان ئۆسۈپ ، ئۆسۈشتىن ۋاق- تىدا توختىيالمىغاچقا ، ئاسانلا ئۈششۈپ كېتىدۇ . مېۋىلىك دەرەخ- لەر ئۈچۈن فوسفور ، كالىيلىق ئوغۇتلار ئازوتلۇق ئوغۇتلارغا ئوخ- شاشلا مۇھىم . ھەرخىل مىكرو ئېلېمېنتلار ئىچىدە تۆمۈر ، سىنك ، بور ، كالتسىيلار تېخىمۇ مۇھىم . بۇ ئېلېمېنتلار كەمچىل بولسا ، دەرەخلەردە فىزىئولوگىيىلىك كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ . يىلتىز تۈگۈنەك باكتېرىيىسى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مىنېرال ئو- زۇقلۇقلارنى ۋە سۇنى سۈمۈرۈشىنى كۈچەيتىدۇ . ئالما ، شاپتۇل- لارغا يىلتىز تۈگۈنەك باكتېرىيىسىنى بەرگەندە يوپۇرماقتىكى سىنك مىقدارى 2 ~ 7 ھەسسە ئاشىدۇ . باكتېرىيىلىك ئوغۇتلار- نىڭ بۇ خىل رولى كىشىلەرنىڭ دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىماقتا .

6) سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۈرۈش

كۆچەت ــ باغ بەرپا قىلىشنىڭ ئاساسى . كۆچەت سۈپىتىنىڭ ياخشى - يامان بولۇشى باغ بەرپا قىلىشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلىگۈچى مۇھىم ئامىل . نۇرغۇن ئەللەردە سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىلمەكتە ھەمدە كۆچەتلەرنىڭ سۈپىتىگە بولغان تەلەپ كۈچەيتىلمەكتە .

(1) كۆچەت سورتىنىڭ ياخشى ، ساپ بولۇشىنى قولغا كەلتۈ- رۈپ ، سۈپەتلىك سورتلارنى راۋاجلاندۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىش ئىشقا ئاشۇرۇلۇۋاتىدۇ . مەسىلەن ، ياپونىيىدە دېھقانچىلىق - ئور- مانچىلىق ۋازارىتى كېڭەيتىلمەكچى بولغان سورتلارنى تەكشۈرۈپ باھالىغاندىن كېيىن تەستىقلايدۇ ، كۆچەت يېتىشتۈرگۈچى ئورۇن-

لار دېھقانچىلىق ـ ئورمانچىلىق ۋازارىتىنىڭ تەستىقىنى ئېلىشى كېرەك ؛ شەخسلەرنىڭ ئۆز مەيلىچە كۆچەت يېتىشتۈرۈشى ۋە سېتىشىغا يول قويۇلمايدۇ .

(2) كۆچەتلەر چوقۇم ۋىرۇسسىزلاندۇرۇلىدۇ . مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ھەممىسىدە دېگۈدەك ۋىرۇس بولۇپ ، ئۇ مېۋە مەھسۇلاتىغا تەسىر يەتكۈزۈپلا قالماستىن ، مېۋە سۈپىتىنىمۇ ناچارلاشتۇرىدۇ. 80 ـ يىللاردا ئامېرىكىلىق باغۋەنچىلىك مۇتەخەسسىسى ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىكىنى تەكشۈرۈپ : «ئەگەر جۇڭگو مېۋىلىك دەرەخلىرىدىكى ۋىرۇسنى يوقىتالىسىلا مەھسۇلاتىنى 30% ئاشۇرالايدىغانلىقىغا كاپالەت بېرىمەن» دېگەن . ۋىرۇسسىزلاندۇرۇش ئۇسۇلى ئىسسىقلىق ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلىش ، غول ئۇچىنى يېتىشتۈرۈش ، مىكرو تەنچىنى ئۇلاش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت .

(3) ساغلام كۆچەت يېتىشتۈرۈلىدۇ . چەت ئەللەردە كۆچەت يىلتىزلىرىنىڭ سانى ، ئۇزۇنلۇقى ، توملۇقى ، يەر ئۈستى غولىنىڭ ئېگىزلىكى ، توملۇقى ، شاخلىرىنىڭ سانى قاتارلىقلارغا ئېنىق تەلەپ قويۇلىدۇ ھەمدە كۆچەتلەر مۇشۇ تۈرلەر ئاساسىدا دەرىجىلەرگە ئايرىلىپ ، ئەلا سۈپەتلىكلىرىگە يۇقىرى باھا قويۇلىدۇ .

7) شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

كۆچەتلەرنى چاتاشتا دەرەخ باراقسىنىنى چوڭايتىش ، غولىنى تىمەنلەشتۈرۈش ۋە بۇ ئارقىلىق قىسقىغىنا ۋاقت ئىچىدە ھەممە بوشلۇقنى ئىگىلىتىپ ، بالدۇر ، مول ھوسۇللۇق مېۋىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش مەقسەت قىلىنىدۇ . يېتىلگەن دەرەخلەرنى چاتاشتا ، ھاۋا ، يورۇقلۇق ئۆتۈشۈش شارائىتىنى ياخشىلاش ، مېۋە شېخى گۇرۇپپىلىرىنى قايتا تەشكىللەش مەقسەت قىلىنىدۇ.

ياۋروپا ، ئامېرىكىلاردا پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈلگەن ئالما دەرەخلىرىنى شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ئاساسي غولنى تەبئىي ئۇرچۇق شەكىلگە كەلتۈرۈش ياكى قايتا شەكىلگە كەلتۈرۈش ئۇسۇلى قوللىنىلىۋاتىدۇ . ياپونىيىدە كۆپىنچە ئىنچىكە ئۇرچۇق شەكىلگە كەل-

تۇرۇش ئۇسۇلى قوللىنىلىپ ، ئۇزۇن شاخلىرى چاتىۋېتىلىدۇ ، يەنى شالاڭلاشتۇرۇپ چاتاش ، يىغىنچاق ھالەتتە چاتاش ، تىك تۆت-بۇلۇڭ شەكلىدە چاتاش تېخنىكىلىرى قوللىنىلىپ ، قىسقا چاتاش ئۇسۇلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى .

8) چېچەك - غورىلىرىنى شالاڭلىتىش

بۇ مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ھوسۇلسىز يىلىنى تۈگىتىش ، مېۋە سۈپىتىنى ياخشىلاشتىكى مۇھىم تەدبىر ھېسابلىنىدۇ . پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈلگەن مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ئېگىز ، شالاڭ ئۆستۈرۈلگەن مېۋىلىك دەرەخلەرگە قارىغاندا بولۇق مېۋىلەش مەزگىلى بالدۇرراق بولۇپ ، ئۆسۈشى ئاجىزراق كېلىدۇ ، شۇڭلاشقا ھوسۇلسىز يىلى ئاسانلا پەيدا بولىدۇ . قىسقا شاخلىق مېۋىلىك دەرەخلەر ئوخشاش بىرخىل سورت بولسىمۇ ھوسۇلسىز يىلى ئادەتتىكى دەرەخلەرگە قارىغاندا بالدۇر ھەم روشەن پەيدا بولىدۇ .

ياۋروپا ، ئامېرىكا ، ئاۋستىرالىيە قىتئەلىرىدىكى دۆلەتلەردە ئالمىنىڭ چېچەك - غورىلىرىنى خىمىيىۋى دورىلار ئارقىلىق شالاڭلىتىش ئادەتتىكى تەدبىر ھېسابلىنىدۇ ، بۇنىڭدا كۆپرەك سې-ۋىن ، ئانتىنونىن ، نافتالىن ، سىركە كىسلاتاسى ، نافتالىن ئاسې-تامىد قاتارلىق دورىلار ئىشلىتىلىۋاتىدۇ . ئانتىنونىن ئالمىنىڭ چېچەكلەش مەزگىلىدە ، ھاۋا نەملىكى ئازراق جايلاردا ئىشلىتى-لىپ ، چېچەك شالاڭلىتىش دورىسى قىلىنىدۇ . باشقا دورىلار مېۋىلەرنىڭ غورا مەزگىلىدە ئىشلىتىلىپ ، غورىلارنى شالاڭلىتىش دورىسى قىلىنىدۇ .

9) مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش

ياپونىيىدە ئالمىلار كۆركەم ، رەڭدار بولغاندىلا كۈچلۈك بازار رىقابىتىگە ئىگە بولۇپ ، قىممەت ساتقىلى بولىدۇ ، دەپ قارايدۇ . ياپونىيىلىكلەر ئازوتلۇق ئوغۇتلارنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارىنى كونترول قىلىش ؛ غورىلارنى شالاڭلىتىپ يوپۇرماق - مېۋە نىسبەت-تىنى ئاشۇرۇش ؛ چاتاپ يورۇقلۇق چۈشۈشىنى كۈچەيتىش ؛ مېۋ-لەرگە خالتا كىيدۈرۈپ ، يىغىۋېلىشتىن 30 كۈن بۇرۇن تېگىۋې-

تىش ؛ شاخلىرىنى كېرىش ، يوپۇرماقلىرىنى ئۈزۈۋېتىش قاتارلىق تەدبىرلەر ئارقىلىق مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ . ئامېرىكىدا مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىش مەزگىلىدە پۈركۈپ سۇغىرىپ دەرەخ تېنىنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى تۆۋەنلىتىپ ، قەنت مىقدارىنىڭ جۇغلىنىشىنى كۆچەيتىپ ، مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ .

10) كېسەللىك ۋە ھاشارات زىيانداشلىقىنىڭ ئۇنىۋېرسال ئالدىنى ئېلىش ـ يوقىتىش تەدبىرلىرى قوللىنىلىدۇ .

كېسەللىك ۋە ھاشارات زىيانداشلىقىنىڭ ئۇنىۋېرسال ئالدىنى ئېلىش ۋە يوقىتىش تۆۋەتتىكى يېزا ئىگىلىكىنىڭ نىشانلىق تەدبى- رى بولۇپ ، يېشىل يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەلىپىگە تاما- مەن ئۇيغۇن كېلىدۇ ، «خەلقئارا ئورگانىك يېزا ئىگىلىكى ھەرىكە- تى ئىتتىپاقى» نىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىلىرىگىمۇ ماس كېلىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈشىنى تەڭشىگۈچى دورىلارنى ئىشلىتىش جەھەتتىمۇ زور ئىلگىرىلەشلەر بارلىققا كې- لىپ ، ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىنى تەڭشەشتە مۇھىم رول ئوينىماقتا .

4 . ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىك ئەھۋالى

1) ئېلىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ دۇنيادىكى ئورنى

ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىك تارىخى ئۇزۇن ، يەنى 4000 يىلدىن ئۇزۇنراق تارىخقا ئىگە ، مېۋىلىك دەرەخ سورتى بايلىقى ناھايىتى مول بولۇپ ، دۇنيا مېۋىلىك دەرەخلەر سورتى بايلىقى ئامبىرى ھېسابلىنىدۇ . ئېلىمىزدە بارلىققا كەلگەن ۋە يېتىشتۈرۈلگەن مې- ۋىلىك دەرەخ سورتى بايلىقى نەچچە مىليون يىللاردىن بۇيان دۇنيا- نىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقىلىپ ، كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى بې- يىتىپ كەلدى . مەسىلەن ، ئەسلىدە ئېلىمىزدە بارلىققا كەلگەن ئاپىلسىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 200 ـ يىللاردا غەربىي خەن

سۇلالىسى دەۋرىدە يىپەك يولى ئارقىلىق ئىران ، ئىراق ، سەئۇدى ئەرەبىستانى ، رىم قاتارلىق دۆلەتلەرگە تارقالغان ، كېيىنچە ياۋرو-پا ، ئامېرىكا قىتئەلىرىدىكى ھەرقايسى دۆلەتلەرگە تارقالغان ؛ بۇ-نىڭدىن تەخمىنەن 500 يىللار ئىلگىرى شەرققە ، يەنى چاۋشيەن ، ياپونىيەلەرگە تارقالغان . نۆۋەتتە ئاپېلسىن دۇنيا بويىچە مەھسۇلاتى ئەڭ كۆپ مېۋىگە ئايلىنىپ ، خەلقئارا بازارنى ۋە دۇنيا خەلقىنى تەمىنلىمەكتە .

ئەسلىدە ئېلىمىزدە بارلىققا كەلگەن «مايمۇن شاپتۇلى»نىڭ تۈرى ناھايىتى كۆپ ، سۈپىتى ياخشى بولغاچقا ، «جۇڭخۇا مايمۇن شاپتۇلى» نى خېلى ئۇزۇن يىللار ئىلگىرى يېڭى زېلاندىيە ئېلى-مىزدىن ئىمپورت قىلىپ ، تاللاپ يېتىشتۈرۈش ۋە سورتىنى ياخ-شىلاش ئارقىلىق خەلقئارا بازاردىكى ئېسىل مېۋىگە ئايلاندۇردى.

ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇزۇنلۇق تەركىبىنىڭ موللۇقى ، تېبابەتچىلىكتىكى رولىنىڭ كۈچلۈكلۈكى بىلەن دۇنيا خەلقىنىڭ دىققەت - ئېتىبارى-نى قوزغىماقتا . ئېلىمىزنىڭ كېسەللىك ۋە زىيانداش ھاشاراتلار زىيىنىغا چىدامىلىق مېۋىلىك دەرەخ سورتى بايلىقلىرى كۆپ بو-لۇپ ، بەزى ئەللەردە كېسەللىك ۋە زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ زىيىنى تۈپەيلىدىن مېۋىلىك دەرەخلەر قۇرۇپ كەتسىمۇ ، ئېلىمىز مېۋىلىك دەرەخلىرىنىڭ ھېچقانداق زىيانغا ئۇچرىمىغانلىقى ياكى ئاز ئۇچرى-غانلىقى توغرىسىدا ئەمەلىي مىساللار خېلى كۆپ .

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ، ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىكى زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشىپ ، دۇنيا بويىچە مۇھىم ئورۇننى ئىگىلى-مەكتە . 1992 - يىللىق ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا ، ئېلىمىز نەشپۈت ، ئالما مەھسۇلاتى جەھەتتە دۇنيا بويىچە 1 - ئورۇندا ، ياڭاق ، كاشتان مېۋىسىدە 2 - ئورۇندا ، ئاپېلسىندا 3 - ئورۇندا ، بانان ، مانگو ، شاپتۇل ، ئامۇت قاتارلىقلاردا 4 - ئورۇندا تۇرغان . ئېلىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ تەرەققىيات يوشۇرۇن كۈچى ناھايىتى زور بولۇپ ، بۇنىڭدىن كېيىنكى باغۋەنچىلىك تەرەققىياتىدا ئورنى تېخىمۇ گەۋدىلىك بولىدۇ .

2) ئېلىمىزنىڭ يېقىنقى يىللاردىن بۇيانقى باغۇەنچىلىك ئەھۋالى

پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى ئېلىمىزنىڭ باغۇەنچىلىك تەرەققىياتى كىشىنى خۇشال قىلىدۇ. دۆلىتىمىزدە ئىسلاھات، ئىشىكنى ئېچىۋېتىش ۋە يېزىلارغا قارىتىلغان سىياسەتلەرنى تەكشەش ئېلىپ بېرىلغانلىقتىن، باغۇەنچىلىكنىڭ تەرەققىياتى بىرقەدەر تېز بولدى.

2004 ـ يىلى ئېلىمىزدە مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 124 مىليون 730 مىڭ موغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 68 مىليون 840 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مو بېشى مەھسۇلاتى 552 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئالمىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 34 مىليون 454 مىڭ موغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 22 مىليون 890 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مو بېشى مەھسۇلاتى 663 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ ئاپېلسىننىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 19 مىليون 764 مىڭ موغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 10 مىليون 242 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مو بېشى مەھسۇلاتى 518 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ نەشپۈتنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 14 مىليون 306 مىڭ موغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 8 مىليون 615 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مو بېشى مەھسۇلاتى 602 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ ھەر خىل شاپتۇللارنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 13 مىليون 620 مىڭ موغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 3 مىليون 827 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مو بېشى مەھسۇلاتى 281 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ ئۈزۈمنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 3 مىليون 645 مىڭ موغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 3 مىليون 53 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مو بېشى مەھسۇلاتى 837 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ بانانىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 3 مىليون 210 مىڭ موغا، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 4 مىليون 813 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مو بېشى مەھسۇلاتى 1500 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ ئاناناسنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى

529 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 132 مىڭ توننىغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 250 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى .

2006 ـ يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىم يىلىدا ئېلىمىز 1 مىليون 662 مىڭ توننا مېۋە ـ چېۋە ئېكسپورت قىلغان بولۇپ ، 2005 ـ يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 6.9% ئازايغان ، مېۋە ـ چېۋە ئېكسپورت سوممىسى 1 مىليارد 80 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا يېتىپ ، ئالدىنقى يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 10.7% ئاشقان . ئىمپورت قىلىنغان مېۋە ـ چېۋە 710 مىڭ توننا بولۇپ ، ئالدىنقى يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 19.5% ئاشقان ؛ ئىمپورت سودىسى 410 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا يېتىپ ، ئالدىنقى يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 16.2% ئاشقان .

3) باغۋەنچىلىكتە ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەر

(1) باغ بەرپا قىلغان ئورۇنلارنىڭ شارائىتى ناچار ، باغۋەنچىلىككە سېلىنىدىغان مەبلەغ يېتەرسىز بولۇۋاتىدۇ . بەزى جايلاردا باغلار ئۇنۇمسىز ، تاشلاندۇق ، شورتاڭلىق جايلارغا بەرپا قىلىنىۋاتىدۇ ، ئۇنىڭ ئۈستىگە سېلىنىدىغان مەبلەغ ئاز بولغاچقا ، باغلاردىكى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مېۋىلىشى كېيىن ، سۈپىتى ناچار ، مەھسۇلاتى ئاز بولۇپ ، كىرىم چىقىمنى قاپلىيالماسلىقتەك ھالەت شەكىللىنىپ قېلىۋاتىدۇ . بۇنداق باغلار شەخسلەرگە ئىنتايىن ئەرزان باھادا كۆتۈرە بېرىلىۋاتىدۇ . بۇنىڭ بىلەن يېزا ، كەنتلەر زىيان تارتىۋاتىدۇ .

(2) كۆچەت يېتىشتۈرۈش ۋە كۆچەت يۆتكەشتە ئېھتىياج بىلەن تەمىنلەش ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت گەۋدىلىك بولماقتا . گەرچە «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئورمانچىلىق قانۇنى» دا كۆچەتلەرنى يۆتكەشتە كارانتىن ئۆتكىلىنى پۇختا ئېگىلەپ ، كېسەللىك ۋە زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش بەلگىلەنگەن بولسىمۇ ، بەزى ئورۇنلار ئۆز مەيلىچە ھەرخىل يوللار بىلەن كۆچەتلەرنى يۆتكەپ ، كېسەللىك ۋە زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ يامراپ

كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىۋاتىدۇ؛ يۆتكەش جەريانىدا تېخنىكىلىق ئۆتكەللەر پۇختا ئىگىلەنمىگەچكە، كۆچەتلەر قۇرۇپ قېلىش، ئەي بولۇش ئۈنۈمى تۆۋەن بولۇش ۋە يۆتكەلگەن كۆچەتلەر بەلگىلەنگەن سورت ئۆلچىمىگە يەتمەسلىك ئەھۋاللىرى كۆرۈلۈۋاتىدۇ. بەزى جايلاردا كۆچەت يېتىشتۈرۈشتە قارىغۇلارچە ئىش كۆرۈپ، ئېھتىياجنى مۆلچەرلىمەي زىيان تارتىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلۈۋاتىدۇ. مەسىلەن، شەندۇڭ ئۆلكىسىدىلا 200 مىڭ مو كۆچەتزارلىق بولۇپ، يىلىغا 15 مىليون مو باغ بەرپا قىلىشقا ئېھتىياجلىق كۆچەت ئېھتىياجىنى تەمىن ئېتەلەيدۇ. بۇ ھەقىقەتەن ئېھتىياجدىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كېتىدۇ.

(3) مېۋىلەرنىڭ سۈپىتى ناچار بولغاچقا، ئېكسپورت قىلىپ تاشقى پېرېۋوت يارىتىشقا تەسىر يېتىۋاتىدۇ. مەسىلەن، ئېلىمىزنىڭ ئاپېلسىن مەھسۇلاتى دۇنيا بويىچە 3 - ئورۇندا تۇرسىمۇ، تاشقى سودا جەھەتتە ئاران 1% نى ئىگىلەيدۇ؛ ئالمىنىڭ خەلقئارا بازاردىكى باھاسىمۇ ناھايىتى ئەرزان بولۇپ، ئامېرىكا، ياپونىيە ئالمىلىرى بىلەن رىقابەتلىشەلمەيۋاتىدۇ. گەرچە يېقىنقى يىللاردىن بۇيان باغۋەنچىلىكىمىز تېز تەرەققىي قىلىپ، كۆپ خىل داڭلىق، ئالاھىدە سۈپەتلىك مېۋىلەر ئىشلەپ چىقىرىلىۋاتقان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ تاۋارلىق نىسبىتى تۆۋەن، بازارغا كىرىش ۋاقتى مەركەزلىك بولغاچقا، بازارنى يىل بويى تەمىنلەش يېتەرسىز بولۇۋاتىدۇ.

(4) مېۋە - چېۋە بازارلىرى كۆپەيتىلگەندىن كېيىنكى سېتىش - سېتىۋېلىش تۈزۈلمىسى باغۋەنچىلىكنى راۋاجلاندۇرۇش ئېھتىياجىغا ماسلىشالمايۋاتىدۇ. كىچىك كۆلەملىك ئىشلەپچىقىرىش بىلەن چوڭ بازارلارنىڭ زىددىيىتى گەۋدىلىك بولۇۋاتىدۇ. بۇ باغۋەنچىلىكنىڭ تەرەققىياتىنى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە چەكلىمىگە ئۇچرىتىدۇ.

【قوشۇمچە】

باغۋەنچىلىككە ئائىت بىر قىسىم ئاتالغۇلار

果园建设	باغ بەرپا قىلىش
果园规划	باغلارنى پىلانلاش
果园设计	باغلارنى لايىھىلەش
果园地点的确定	باغ ئورنىنى بەلگىلەش
果树育苗	مېۋىلىك دەرەخ كۆچەتلىرىنى يېتىشتۈرۈش
果树的栽植	مېۋىلىك دەرەخلەرنى تىكىش
土壤准备	يەر تەييارلاش
栽植密度	تىكىش زىچلىقى
栽植方式	تىكىش شەكلى
授粉品种的选择	چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى تاللاش
授粉品种的配置	چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش
栽植时期	تىكىش مەزگىلى
栽植方法	تىكىش ئۇسۇلى
栽植后的管理	تىكىلگەندىن كېيىنكى پەرۋىش
果园管理	باغ پەرۋىشى
土壤管理	تۇپراق پەرۋىشى
土壤微生物	تۇپراقتىكى مىكرو ئورگانىزملار
中料除草	چاغلاش، ئوت ئوتاش
果园施肥	باغلارنى ئوغۇتلاش
施肥时期	ئوغۇتلاش مەزگىلى

施肥方法	ئوغۇتلاش ئۇسۇلى
施肥量	ئوغۇتلاش مىقدارى
难溶性养份	تەستە ئېرىيدىغان ئوزۇقلۇقلار
果园灌水	باغلارنى سۇغىرىش
果园秋季管理	باغلارنىڭ كۈزلۈك پەرۋىشى
果树的整形修剪	مېۋىلىك دەرەخلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش
树冠	دەرەخ باراقسىنى
株距	تۈپ ئارىلىقى
行距	قۇر ئارىلىقى
栽植杭	تىكىش ئورىكى
果园冬灌	باغلارغا توڭ ياتقۇزۇش
花而不实	چېچەكلىسىمۇ مېۋىلىمەسلىك
大年小年	هوسۇللۇق - هوسۇلسىز يىلى
幼树期	ياش دەرەخ مەزگىلى
结果期	مېۋىلەش مەزگىلى
盛果期	بولۇق مېۋىلەش مەزگىلى
纺锤灌树	ئۇرچۇقسىمان چاتقال شەكىللىك
纺锤形	ئۇرچۇق شەكىللىك
细长纺锤形	ئىنچىكە ئۇرچۇق شەكىللىك
自由纺锤形	تەبىئىي ئۇرچۇق شەكىللىك
新梢	نوتا
萌芽	بىخ سۈرۈش
初花期	چېچەكلەشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلى
盛花期	چېچەكلەش مەزگىلى
花芽形成	چېچەك بىخى هاسىل بولۇش
苗木定植	تۈپىنى مۇقىملاشتۇرۇش
果枝	مېۋىلىك شاخ

摘心	ئۈچىنى ئۈزۈش
主枝	ئاساسىي شاخ
侧枝	يان شاخ
副梢	قوشۇمچە شاخ
抹芽	بىخلىرىنى يىمىرىش
徒长枝	هارام شاخ
砧木	ئۇلاق تېگى
接穗	ئۇلاق ئۈستى
嫁接	ئۇلاش
芽接	بىخ ئۇلاق
劈接	يارما ئۇلاق (شىنا ئۇلاق)
嫁接繁殖	ئۇلاپ كۆپەيتىش
嫁接育苗	ئۇلاپ كۆچەت يېتىشتۈرۈش
检疫	كارانتىن قىلىش
直播育苗	ئۇرۇق ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۈرۈش
种子处理	ئۇرۇقنى بىر تەرەپ قىلىش
浸种	ئۇرۇقنى سۇغا چىلاش
拌种	ئۇرۇق دورىلاش
苗床	كۆچەتزارلىق
行播	قۇرلاپ تېرىش
撒播	چېچىپ تېرىش
点播	ئۇۋىلاپ تېرىش
播种量	تېرىش مىقدارى
播种深度	تېرىش چوڭقۇرلۇقى
扦插育苗	قەلەمچە ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۈرۈش
压条	نوتا باستۇرۇش
分株	تۈپ ئايرىش

嫁接苗的管理	ئۇلانغان كۆچەت پەرۋىشى
补接	تولۇقلاپ ئۇلاش
采集接穗	ئۇلاق ئۈستى ماتېرىيالىنى تەييارلاش
接穗处理	ئۇلاق ئۈستى ماتېرىيالىنى بىر تەرەپ قىلىش
果树优良品种	مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ سۈپەتلىك سورتلىرى
库尔勒香梨	كورلا نەشپۈتى
酥梨	قۇم ئامۇت
锦丰	جىنفېڭ نەشپۈتى
早酥梨	چىلگە قۇم ئامۇت
无核白	كىشمىش ئۈزۈم
乍娜	جانان ئۈزۈم
巨峰	جۈيفېڭ
红木拉格	قىزىل مۇناقى ئۈزۈم
大佳娜丽	چوڭ جانان ئۆرۈك
皮来孜	چوڭ ئاق ئۆرۈك
卡拉胡安娜	قارا خۇۋەينى ئۆرۈك
新英热不蟠桃	توقاچ شاپتۇل
园蒲壳核桃	يۇمىلاق قەغەز ياڭاق
纸皮核桃	قەغەز ياڭاق
新丰核桃	شىنجاڭ مول ھوسۇللۇق ياڭىقى
新疆光皮核桃	شىنجاڭ سىلىق پوستلۇق ياڭىقى (خەسە ياڭاق)
新疆早丰核桃	شىنجاڭ چىلگە مول ھوسۇللۇق ياڭىقى
仁桃	مېغىز شاپتۇل
蟠桃	ئەنجۈر شاپتۇل
油桃	ماي شاپتۇل
早桃	چىلگە شاپتۇل
甜仁桃	تاتلىق مېغىزلىق شاپتۇل

酸汁石榴	چۈچۈمەل ئانار
小粒石榴	كىچىك ئۇرۇقلۇق ئانار
大粒石榴	چوڭ دانلىق ئانار
大粒甜汁石榴	چوڭ ئۇرۇقلۇق تاتلىق ئانار
根系	يىلتىز سىستېمىسى
混合芽	ئارىلاش بىخ
潜芽	يوشۇرۇن بىخ
雄芽	ئاتلىق بىخ
雌芽	ئانلىق بىخ
叶芽	يوپۇرماق بىخى
营养枝	ئوزۇقلۇق شېخى
果枝	مېۋە شېخى
授粉	چاڭلاشتۇرۇش
花粉粒	چاڭ دانچىلىرى
喜光树种	يورۇقپەرەس دەرەخ تۈرلىرى
喜温树种	ئىللىقپەرەس دەرەخ تۈرلىرى
采种	ئۇرۇق يىغىش
越冬	قىشتىن ئۆتكۈزۈش
采集花粉	گۈل چېڭىنى يىغىش

ئۆي ، هويلا ـ ئارام لايىھىلەشكە دائىر كىتابلار

مېۋىلىك باغلارنى لايىھىلەش ۋە مېۋىلىك باغ بەرپا قىلىش

تۈزگۈچى : قادىر توختى
مەسئۇل مۇھەررىرى : توختى تۇردى
مەسئۇل كوررېكتورى : ئادالەت مەخسۇت
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : مىرزات ئابدۇللا تاجى
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون : 0991—2827472
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى : 830001
باسقۇچى : ئۈرۈمچى داجىنما مەتبەئەچىلىك چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى
ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 3.125
قىستۇرما ۋارىقى : 4
نەشرى : 2007 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2007 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—10994—4
باھاسى : 6.00 يۈەن

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: مىرزات ئابدۇللا تاجى

ISBN 978-7-228-10994-4

9 787228 109944 >

定价：6.00 元